

Siivekäs

Nro 51 ♦ 2002 ♦ 23. vsk

Pohjois-Savon Lintutieteellinen Yhdistys Kuikka

Siivekäs

Nro 51 ♦ 2002 ♦ 23. vsk

Julkaisija

Pohjois-Savon Lintutieteellinen
Yhdistys KUIKKA

Toimituskunta

Päätoimittaja
Eelis Rissanen

Toimituspäällikkö
Marko Kelo

Toimitussihteerit
Timo Filipoff

Kalle Ruokolainen

Markku Ukkonen

Ulkoasu: Eelis Rissanen

Jäsenmaksut 2002

20 € (perhejäsen 4 €, ei lehteä).
Maksut Pekka Tenhuselle (ks.
kohta osoitteenmuutokset)

Siivekkään tilaaminen ja jakelu
Jaetaan PSLTY Kuikan jäsenille.
Lehden voi tilata myös jäseneksi
liittymättä. Tilaushinta 20 €,
tilaukset toimitukselta.
Lehteä ilmestyy 1-2 numeroa
vuodessa.

Osoitteenmuutokset
Pekka Tenhunen

Ilmoitushinnat

Takakansi 150 €, 1/1 sivu 100 €,
1/2 sivu 50 €, 1/4 sivu 25. Hinnat
ovat ohjeellisia.

Painos 400 kpl

ISSN 0780-7066

tässä numerossa

3 Pääkirjoitus: Suojelua monella rintamalla.

Asta Lähdesmäki

4 Vuosien 1998 ja 1999 kahlaajamuutto Raasiossa ja Mustissa.

Markku Ukkonen

16 Pohjois-Savon harvinaisuudet 1999–2001

Eelis Rissanen

25 Silveri Jussila in memoriam.

Timo Hämäläinen

26 Benjamin Ståhlbergin pesäpöntöt.

Jukka Kauppinen

27 Mitä pikkupönttöihin tulee...

Jukka Kauppinen

28 Mission Impossible.

Marko Kelo, Eelis Rissanen ja Timo Filipoff

30 Pohjois-Savosta ilmoitettavat lintuhavainnot vuoden 2000 jälkeen.

Eelis Rissanen

Ohjeita kirjoittajille: Kaikenlaista lintuihin liittyvää, niin tieteellistä kuin viihteellistä aineistoa otetaan mieluusti vastaan. Käsikirjoitukset toimitetaan mieluiten tietokoneen levykkeellä tai sähköpostitse osoitteeseen elmeri.rissanen@dnainternet.net. Kannattaa kuitenkin aina ottaa ennen jutun tms. lähettämistä toimitukseen yhteyttä, jottei kumpikaan osapuoli tee turhaa työtä. Myös valokuvista ja piirroksista on pulaa (kaikenlainen kuvamateriaali kelpaa, digikuvat, väripaperikuvat, väridiat ym.). Sähköpostia voi lähettää myös osoitteeseen pslty@jmp.fi.

Pohjois-Savon Lintutieteellinen Yhdistys Kuikka

c/o Kuopion museo, Kauppakatu 23,
70100 KUOPIO

internet: <http://www.birdlife.fi/pslty>
sähköposti: pslty@jmp.fi

Perustettu 1974

Yhdistys toimii osana Kuopion Luonnon
Ystävien Yhdistystä (KLYY ry.)

Puheenjohtaja: Asta Lähdesmäki

Sihteeri: Suoma Virnes

Taloudenhoitaja: Timo Filipoff

Varapuheenjohtaja: Jarmo Yliluoma

Hallituksen muut jäsenet
Marko Kelo

Juha Poutanen

Pertti Renvall

Hallituksen varajäsen
Eelis Rissanen

Pohjois-Savo

Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Jonkin suojelujärjestön propakandauseko? Ei, vaan Suomen perustuslain 20 §. Muistamme kyllä hyvin jokamiehen oikeuden, mutta kyllä tämä joka miehen velvollisuuskin on syytä pitää mielessä. Yksityisen henkilön on kuitenkin vaikea aktiivisesti toimia asian hyväksi, mutta kuulumalla johonkin suojelutyötä tekevään yhdistykseen ja usein sitä kautta myös valtakunnalliseen järjestöön, velvollisuus tulee hyvinkin täytetyksi.

Kuikan jäsenenä olet mukana suojelutyössä laajalla rintamalla, jopa globaalisesti. Yhdistyksemme sääntöjen mukaan sen tulee edistää ja ylläpitää lintujen ja niiden elinympäristöjen suojelua. Lintujen suojelu onkin yhä enemmän painottunut juuri elinympäristöjen suojeluun. Yleinen maankäyttö, maatalouden muutokset ja raju metsien käyttötapa on jo vienyt tai uhkaa monien lintulajienkin kantojen säilymistä elinkelpoisina. Niinpä Kuikka, usein yhteistyössä KLYY:n tai P-S:n luonnonsuojelupiirin kanssa, seuraa maakunnallisesti esim. kaavoitusta ja kuntatasolla vaikkapa Kuopion kaupungin metsien käyttöä antaen niistä lausuntoja.

Kattojärjestömme BirdLife Suomi ry:n kautta olemme mukana suojelutyössä laajalla rintamalla, koko kotimaamme alueella. Järjestön toiminta on yhä enemmän painottunut suojeluun ja sitä toteuttavat sekä järjestön palkkaama suojeluasiantuntija että muun rahoituksen turvin toimivat maa- ja metsätalousvastaavat, uusimpana toimijana kaavoitusasiantuntija. Toimintatapoja on monenlaisia; lajisuojeluprojekteista valtiollisiin toimikuntiin ja tiedotteista

painavaa asiaa sisältäviin kirjoihin. Niistä mainittakoon keväällä julkaistu Finiba-kirja, johon on koottu tiedot Suomen yli 400 tärkeästä lintualueesta. Tarkempaa tietoa suojelutyöstä löydät osoitteesta www.birdlife.fi sen suojeluotsikon alta. Suosittelemme tutustumista!

Kuikka ei ole valtakunnallisestikaan tyytynyt vain sivusta seuraajan rooliin, vaan useita sen jäseniä on tänäkin vuonna toiminut niin palkattuna suojeluasiantuntijana kuin luottamus-tehtävissäkin. Kun mennään tutkimustiedon tuottamiseen, tuo suojelutyössä mukana olevien määrä moninkertaistuu. Esim. mainitun Finiba-kirjan tietojen kokoaminen ei olisi ollut mahdollista ilman harrastajien tekemää tutkimustyötä. Tämä onkin suomalainen tapa toimia. Luontoharrastajat ovat tehneet ilmaista perustutkimusta niin kasviston kuin eläimistönkin kartoituksessa, jonka avulla arvokkaat elinympäristöt ovat päätyneet ympäristöhallinnon arvioitaviksi. Parhaimmillaan harrastajan "palkka" on alueen hyväksyminen suojelukohdeksi.

Laajasti katsottuna suojelutyötä on myös luontoretkien, meidän osaltamme linturetkien, järjestäminen yleisölle. Näillä retkillä saadaan syttymään kiinnostus ja rakkaus luontoon, myös huoli sen tulevaisuudesta. Tämä vaikuttaa varmasti jatkossa luonnon ystävän valintoihin niin elintavoissa kuin esim. äänestyskäyttäytymisessä. Päätöksentekijöiksi tarvitaan niitä henkilöitä, joille Suomen perustuslain 20 § on tärkeä myös sen sisällöllisessä toteuttamisessa.

Läheisriippuvuutta luontoon toivottaen

Asta Lähdesmäki

Vuosien 1998 ja 1999 kah Raasiossa ja Mustissa

Siilinjärven Raasion ja Mustin altaiden kahlaajamuutto oli savo-laisten lintuharrastajien tarkan silmälläpidon kohteena myös vuosina 1998 ja 1999. Tämä katsaus luo silmäyksen noiden kausien kahlaajatahtumiin. Raasion kahlaajaseuranta on jatkunut tiiviinä vuodesta 1984 alkaen. Syksyllä 1987 käynnistynyt kahlaajien ja muiden rantalintujen rengastamista jatkettiin totutuin rutiinein. Myös tiivistelmä rengastustyöstä on ollut Raasio-yhteenvetojen vakiosisältöä. Tähän yhteenvetoon on myös sisällytetty muutamien ei-kahlaajalajien syysmuuton alkua kuvastavia havaintoja, jotka muuttokatsauksissa ovat yleensä jääneet vähemmälle käsittelylle. Katsauksessa on tarkasteltu myös vesi- ja rantalintujen kerääntymistä alueille, Raasion pesivää kahlaaja- ja lokkilinnustoa sekä altaille havaittuja harvinaisuuksia.

Edellisvuosien tavoin havainnointi painottui kahlaajien syysmuuttoon ja Raasioon. Mustin altaille retkeiltiin tavanomaisesti aktiivisemmin syksyllä 1998. Perinteitä noudatellen kevään havainnointisesonki ajoittui molempina katsausvuosina pariin viikkoon touko–kesäkuun vaihteen molemmin puolin.

Olosuhteet altaille

Levähtävien kahlaajien määriin vaikuttavat sekä muutonaikainen sää että varsin kin tyllin ja sirrien osalta myös avoimen lieterannan määrä. Kasvittuneen Raasion altaan lieteruumusten laajuus on riippuvainen altaan vedenpinnan korkeudesta. Mustissa satojen hehtaarien laajuiset hietikkokentät ovat pysyneet kasvittomina, joten kasvittomia lietteitä piisaa vedenpinnan korkeudesta riippumatta.

Vuonna 1998 Raasion altaan vedenpinta oli poikkeuksellisesti jo kevästä alkaen ja edelleen läpi kesän tavanomaista korkeammalla, joten parhaimmat lietteet pysyivät veden peitossa läpi kahlaajien kevät- ja syysmuuttokauden. Tämä ilmeni kahlaajien niukkuutena Raasiossa, mikä

ohjasi myös retkeilyä aiempaa enemmän Mustin lietteille. Elokuussa ja syyskuun alussa vedenpinta kipusi ennätyksellisen korkealle ja alkoi laskea vasta syyskuun puolivälissä, jolloin muuttokausi oli jo ohi. Matalan pajukon hidas eteneminen jatkui Raasion karuilla hietikoilla. Rannan kasvilisuutta pidettiin kurissa niittämällä ns. länsilietteen alue, jossa kahlaajien katis-kapynti tapahtuu.

Seuraavana keväänä Raasion altaan vedenpinta oli – kuten yleensä keväisin – alhaalla, ja kahlaajille oli tarjolla runsaasti lietepintaa. Vedenpinta pysytteli lämpimän kesän myötä varsin alhaalla myös heinä- ja elokuussa, joten paikalla oli edelleen hyvät ruokailuliitteet. Vedenjuoksu-tuksen käynnistymisen seurauksena vedenpinta alkoi kohota noin 25.8. alkaen ja syyskuun aikana Raasion altaan lieteru-nukset kutistuiivat nopeasti. Lokakuun alussa kaikki avoimet lietteet olivat taas veden alla. Kasvillisuutta kuritettiin kesäl-lä taas viikatteilla ja haravilla.

Toukokuun 1998 alussa vallitsi kolea säätyyppi, joka muuttui kuukauden puolivälissä selvästi keväisemmäksi. Kuukau-den toinen puolisko oli jälleen viileä päivälämpötilojen noustessa hädin tuskin +10 °C. Myös kesäkuuta aina juhannukselle saakka luonnehtivat pohjoisenpuoleiset tuulet, pilviset päivät ja paria lämpimämpää päivää lukuun ottamatta +15 °C kieppuneet päivälämpötilat: juhannuksen tienoon pohjoistuulissa ja sateissa piti retkeillä jopa lapaset kädessä! Heinäkuussa oli välillä auringon paistetta, välillä rava-koiden sateiden maustamia päiviä, ja päivälämpötilat hinautuivat harvoin yli +20 °C lukemiin eikä hellepäivistä päästy nauttimaan kertaakaan. Kunnollisen kesän makuun ei päästy elokuunkaan puolella: kuukautta voisi luonnehtia viileähköksi ja pilviseksi, joskin sademääriltään normaali-ksi. Syyskuun alkupuolisko oli vähäsa-teinen ja selvästi normaalia lämpimämpi. Syyskuun loppua kohti sää muuttuivat syksyisen koleiksi ja kuukauden vaihtu-essa päivälämpötilat jäivät muutamaan plus-asteeseen. Samalla altaat saivat pin-nalleen jo ensimmäiset syysriitteet. Loka-

kuun alkupuolisko oli normaalin syksyinen ja talven tuloa enteivät heti lokakuun puolivälin jälkeen ryöpsähdelleet lumi- ja räntäsateet.

Toukokuu 1999 oli 16.5. saakka suorastaan hyinen tuuli pysyi sitkeästi pohjoisenpuoleisena, öisin oli pakkasta ja päivällä yli +5 °C lukemat olivat tiukassa. Ajoittaiset lumikuurot lisäsivät säätyypin arktisuutta. Toukokuun loppupuolisko oli lämpötiloiltaan jo leppoisampi ja aluksi kevään vähäsateinen, mutta kuukauden lopulla vallitsivat sateiset pudotussää. Kesäkuun alkupuolisko oli lämpötiloiltaan ja sateisuuden suhteen varsin normaali. Kuukauden puoliväliä lähestyttäessä alkoivat hellepäivät ja tätä helleräkkiä jatkui heinäkuun alkupäiviin saakka. Jakson aikana myös yöt olivat poikkeuksellisen lämpimiä. Heinäkuu oli kokonaisuudessaan hieno kesäkuukausi; lämpötilat pysyttelivät vähintään normaaleissa lukemis-sa ja kuukauden puolivälissä oli venäläisten metsäpalosavujen höystäminä läkähdyttäviä hellepäiviä, joita tosin virkistivät silloin tällöin ukkoskuurot. Kuukauden loppupuolella sää hieman viilenivät ja lähes päivittäin niskaansa ropsahti sadekuuroja. Elokuu oli lämpötiloiltaan normaali lukuun ottamatta lämmintä alkukuuta. Sateita saatiin vain ajoittain, mutta kuukau-den lopulla oli tiheysateisia kahlaajakelejä. Syyskuun ensimmäinen viikko oli poikkeuksellisen lämmin elohopean noustessa iltapäivisin säännöllisesti yli +20 °C. Sää jatkui lokakuun alkupäiviin saakka hieman keskimääräistä lämpimämpinä. Syyskuu oli kokonaisuudessaan vähäsateinen. Lokakuu oli alun jälkeen normaalin kylmä ja syksyisen pilvinen. Ensi lumi satoi 20.10., jolloin Raasion rannat ja pikkulampareet olivat jo saaneet osittaisen jääkannen.

Tundran kuulumiset

Nuorten kahlaajien muutonaikaiseen esiintymiseen vaikuttaa myös pesintöjen onnistuminen. Huomattava osa Raasion ja

Kahlaajamuutto

Markku Ukkonen

Mustin altaiden kautta muuttavista kahlaajista – ainakin sirreistä – on Venäjän tundran pesijöitä, joiden poikastuotto on riippuvainen pesimäaikaisesta säästä ja pikkujärsijätilanteesta. Huonoina pikkujärsijäkesinä lintujen poikaset ovat monien tundran petoeläinten korvikesaalista.

Vaikka vuonna 1998 kevään tulo oli myöhäinen aina Kuolan niemimaalta Taimyrin niemimaalle ulottuvalla tundralla, keskikesä oli Jamalin niemimaan ja Taimyrin alueilla lämmin (Soloviev & Tomkovich 2002). Vain Kuolan niemimaan ja Vienan seudun kesää luonnehdittiin kylmäksi – kolea se oli aika ajoin Pohjois-Savossakin. Järsijäkannat olivat Jamalin seutua lukuun ottamatta heikkoja suurimmassa osassa Euroopan puoleista Venäjän tundraa ja Taimyrin niemimaata, eivätkä kihut, naalit ja

muut lintujakin saalistavat pedot intoutu-neet tuottamaan jälkeläisiä. Vesilintujen ja kahlaajien pesinnät onnistuivat Jamalin ja Kuolan välisellä alueella hyvin, mutta Taimyrillä ja sieltä itään pesintöjen onnistumista luonnehdittiin kehnoksi. Nuoria kahlaajia oli siis odotettavissa syksyllä 1998.

Kevät 1999 oli aikainen Kuolan niemimaalla (kuitenkin toukokuu kylmä) ja Taimyrillä, mutta paikoin hyvin myöhäinen Vienalta Jamalille ulottuvalla tundralla. Vienalta Taimyrille ulottuvan alueen kesää luonnehdittiin normaalia kylmemmäksi ja ajoittain sateiseksi. Taimyrin itäosissa ja Jamalilta Vienalle järsijöitä oli vähän. Taimyrin länsiosassa oli vastaavasti järsijähuippu ja Kuolan niemimaan järsijätilannetta luonnehdittiin keskinkertaiseksi. Kahlaajien pesinnätkin lienevät sujuneet vaihtelevalla menestyksellä, joskin Vienan ja Jamalin väliseltä alueelta oli tietoja käytettävissä niukasti (ks. Soloviev & Tomkovich 2002). Ainakin Taimyrillä, Jamalilla ja paikoin Kuolan niemimaalla kahlaajien pesimämenestys oli hyvä, mutta ainakin paikoin Vienan ja Jamalin välisellä alueella huono. Mitään nuorten kahlaajien massasyksyä ei siis välttämättä ollut tulossa.

Havainnointi

Syysmuuttoa seurattiin aiempien vuosien aktiivisuudella (taulukko 1). Molempien katsausvuosien keväthavainnointi oli lähes päivittäistä toukokuun loppupuoliskolla ja kesäkuun alussa. Raasiassa havainnoitiin 2.5.–5.11.1998 yhteensä 114 päivänä, joista 93 päivää ajoittui syysmuuttokaudelle (15.6. jälkeen). Altaan kahlaajat käytiin takseeraamassa lähes päivittäin heinäkuun alun ja syyskuun puolivälin välisenä aikana. Vastaavasti kaudella 1999 Raasiassa retkeiltiin 21.4.–31.10. yhteensä 117 päivänä, joista 90 päivää sijoittui syysmuuttokaudelle. Aikavälillä 10.7.–17.9. linnut laskettiin kaikkina päivinä. 1990-luvulla Raasiassa on käyty keskimäärin 110 (syysmuuttokaudella 93) päivänä kaudessaan. Mustissa retkeiltiin kat-

Taulukko 1. Havainnointipäivien lukumäärä kuukausipuoliskoittain Raasiassa (R) ja Mustissa (M) vuosina 1998 ja 1999.

Kuukausi- puolisko	1998		1999	
	R	M	R	M
huhtikuu 2	–	–	3	–
toukokuu 1	4	–	5	–
toukokuu 2	9	1	12	4
kesäkuu 1	8	3	7	–
kesäkuu 2	5	–	5	1
heinäkuu 1	13	1	8	1
heinäkuu 2	14	1	16	4
elokuu 1	14	7	15	3
elokuu 2	15	13	16	3
syyskuu 1	10	9	15	2
syyskuu 2	9	7	7	–
lokakuu 1	7	4	4	–
lokakuu 2	5	4	4	1
marraskuu 1	1	–	–	–
yhteensä	114	50	117	19

sausvuosina vähemmän kuin Raasiassa, mutta elo–syyskuussa 1998 Mustin havainnointi oli selvästi aiempia syksyjä aktiivisempaa. Kahlaajatkin oleskelivat syksyllä 1998 halukkaammin Mustissa Raasion altaan korkean vedenpinnan takia.

Tähän katsaukseen on laskettu entiseen tapaan kullekin kahlaajalajille havaintosumma Raasion havaintovihkon tietojen perusteella (ks. taulukko 2 ja 3). Havaintosumma on saatu laskemalla yhteen kunkin vuorokauden suurimmat yksilömäärät (lepäilijät + muuttajat). Havaintosumma ei kuvaa suoraan altailla havaittujen kahlaajien yhteisyksilömäärää, koska samat yksilöt voivat oleskella paikalla useita vuorokausia, jolloin ne tulevat lasketuiksi useampaan kertaan. Toisaalta vilkkaina muuttopäivinä linnut voivat vaihtua nopeasti, jolloin hetkellisellä laskentakäynnillä saatu yksilömäärä antaa aliarvion lepäilijöistä ja muuttajista. Myöskään ylimuuttoa ei ole seurattu järjestelmällisesti edes jatkuvan miehityksen aikana, jolloin toiminta on keskittynyt rengastamiseen. Kuitenkin eri syksyjen lajikohtaisten havaintosummien vertaamisella voidaan saada suhteellisen luotettava kuva vuosien välisistä eroista syysmuuttajien runsaudessa, koska havainnointi on pysynyt Raasiassa varsin vakiona syksystä toiseen.

Katsauksessa mainitut AHK–havainnot ovat ao. komitean tarkistamia ja hyväksymiä. Ellei jossakin tekstiyhteydessä ole muistettu mainita erikseen havaintopaikkaa, havainto on Raasiosta.

Havainnoijat. Luettelossa ovat mukana henkilöt, joilla oli yhteensä vähintään kaksi käyntikertaa. Havaintovihkosta löytyi lisäksi 42 kertaalleen Raasiassa pistäytyneen henkilön nimet. Suluissa olevat luvut tarkoittavat käyntipäivien lukumäärää Raasiassa (v. 1998 + v. 1999).

Erkki Björk (0+8), Timo Filipoff (3+3), Aimo Hartikainen (10+8), Tatu Hokkanen (6+0), Osmo Huupponen (11+5), Harri Hölttä (4+0), Jukka Ihanus (2+0), Iivari Jaakkola (6+2), Jaakko Kettunen (6+5), Jarkko Koskela (4+2), Heikki Kotilainen (14+14), Esa Lahdenpää (0+2), Aleksi Lehikoinen (0+5), Antero Liimatainen (2+0), Paavo Liimatta (0+3), Antero Lindholm (15+19), Asta Lähdesmäki (10+11), Anu Löytäinen (2+0), Ilkka Markkanen (14+11), Harri Miettinen (2+2), Seppo Mikkonen (8+0), Pirkko Muraja (0+3), Pekka Mustakallio (1+1), Markku Niiranen (0+2), Outi Ovaskainen (3+6), Jarmo Pirhonen (4+0), Jyrki Pynnönen (16+15), Petro Pynnönen (2+11), Riitta Rajala (0+4), Eino Repo (0+2), Eelis Rissanen (6+7), Juhani Rissanen (6+15), Kalle Ruokolainen (28+31), Petri Sallinen (10+0), Markku Ukkonen (29+32), Visa Uusipaikka (15+1), Ari Vuorio (2+0), Jarmo Yliluoma (0+2).

Sattumia ja tapahtumia

Kevät 1998 oli tapahtumiltaan köyhä. Raasion altaan korkea vedenpinta lienee ollut osasyys vaisuuteen. Vain muutamana päivänä päästiin Raasiassa yli 30 kahlaajan yhteismääriin. Jos pesimälajit pikkutylli ja rantasipi jätetään ottamatta huomioon, eniten Raasiassa nähtiin lapinsirrejä, parhaimpina päivinä touko–kesäkuun vaihteessa 10–15 yksilöä. Muita sirrejä ja esimerkiksi tyllejä sai hakemalla hakea. Mustin lietteet kiinnostivat keväisiä kahlaajia vielä vähemmän, ja muutamilla touko–kesäkuun vaihteen reissulla saatiin kiihkaroida pelkkää tyhjää lieterantaa. Kevään ainoita valopilkkuja olivat Mustissa havaittu karikukko sekä Raasiassa kahtena päivänä nähdyt yksittäiset jänkäsirriäiset, pikkusirri ja 7.–18.6. oleskellut (oleskelleet) lampiviklo(t).

Syysmuutto 1998 tarjosi jo enemmän katsottavaa. Jo 5.7. tulvahti ensimmäinen rynnäkö, jolloin Raasiassa laskettiin 270 kahlaajaa (mm. suosirri 91, suokukko 40, punakuiri 24, liro 70). Heinäkuun puoliväliä lähestyttäessä Raasioon putosi lisää sirrejä ja aikavälillä 11.–18.7. tilastoitiin vanhojen pikku-, lapin- ja kuovisirrien muuttohuiput. Lietteillä piipersi päivittäin kymmeniä sirrejä. Syksyn ainoat jänkäsirriäiset nähtiin tässä yhteydessä. Samaan saumaan sattuiivat myös vanhojen valkoviklojen ja lirojen vilkkaimmat muuttopäivät, joten Raasion rantoja mitaaili tuolloin päivittäin 100–150 kahlaajaa. Sitten seurasi reilun viikon mittainen hiljaisempi jakso, kunnes 27.–28.7. nähtiin sateiden lomassa kunnan kahlaajamuuttoa: mm. 28.7. Raasion ohitti 265 suosirriä, 57 tundrakurmitsaa ja 10 punakuiria.

Elokuun puolelle siirryttäessä kahlaajameno vaimeni. Pikkutyllit katosivat tyystin jo elokuun ensimmäisinä päivinä. Suokukon, valkoviklon ja liron muutot uuvahitivat myös: päivittäin näiden lajien yksilöitä laskettiin vain muutamia. Suosirriä lukuun ottamatta muita sirrejä nähtiin vain yksittäisiä yksilöitä. Nuorten lirojen muuttohuipuksi jäi 9.8. nähdyt 58 lepäilijää, ja tässä yhteydessä todettiin kaksi kohtuullista tyllipäivää. Viklojen muutot oli ohi jo hyvissä ajoin ennen elokuun päättymistä. Elokuun puolivälissä tyllimuuton ohella myös sirrien meno osoitti taas elpymisen merkkejä ja kuvaan astuivat myös isosirrit ja pulmussirrit. Elokuun lopulla ja syyskuun alussa Mustin altaalla tuntui olevan vetovoimaa kahlaajiin. Esimerkiksi sumuisena ja tiikusateisena päivänä 26.8. laskijat olivat vaikeuksissa Mustin kahlaaja-

Taulukko 2. Kahlaajien havaintosummat vuonna 1998 ja keskimääräiset havaintosummat syksyinä 1984–97 Raasiassa sekä syksyn muuttokausi ja syysmuuton suurimmat yksilömäärät Raasiassa ja Mustissa vuonna 1998. Merkinnät: * = kaikki havainnot lajista lueteltu kohdassa "suurimmat yksilömäärät", M = havainto on Mustista, RM = Raasion ja Mustin havainnot on yhdistetty, ei havaintopaikan lyhennettä = havainto on Raasiasta. Ainakin pikkutyllin, töyhtöhyypän, lehtokurpan, kuovin (kevät), valkoviklon ja rantasipin havaintosummiin sisältyy myös Raasiassa pesineitä yksilöitä, koska niiden erottaminen levähtäjistä on ollut mahdotonta (maastopoikasia ei kuitenkaan ole sisällytetty havaintosummaan). Kapustarinnan havaintosummaan sisältyvät myös *Pluvialis sp.*–havainnot.

Laji	1998 kevät	1998 syksy	84-97 syksy	Muuttokausi	Suurimmat yksilömäärät
pikkutylli	117	244	469	– 3.8.	9.–10.7. 15 p, 15.7. 10 ad + 1 juv p
tylli	10	143	274	" 26.6.–24.8. " 17.8.–28.9.	7.8. a19 m, 20.8. 17 p RM, 6.9. 20 juv p RM, 11.9. 15 p M
kapustarinta	–	51	19	" –26.8. " –29.9.	26.8. 5 ad + 2 <i>Pluvialis sp.</i> p M, 29.8. a12 m, 30.8. a35 <i>Pluvialis sp.</i> m
tundrakurmitsa	–	75	34	" 19.7.– 6.9. " 6.9.–29.9.	28.7. 57 ad m, 2.8. a11 m, 23.8. 7 p M, 26.8. 7 ad p M, 6.9. 2 ad + 7 juv p M, 19.9. 2 juv p + a3 juv m RM
töyhtöhyypä	45	157	111	– 6.8.	9.–11.7. 14–16 p (+ maastopoikasia)
*isosirri	–	7	9	13.8.– 4.9.	13.8. 5 p, 15.8. 1 p M, 20.8. 5 p M, 22.8. 1 juv p(r), 23.8. 3 p RM, 4.9. 1 juv p M
*palmussirri	–	–	6	24.8.–27.8.	24.8. 1 juv p M, 26.8. 9 p M, 27.8. 5 p M
pikkusirri	1	423	684	8.7.–19.9.	13.7. 15 p, 14.7. 10 p, 15.7. 20 p, 26.8. 125 p RM, 28.8. 35 p, 29.8. 53 p + 25 m RM, 30.8. 75 juv p, 31.8. 49 juv p RM, 6.9. 35 juv p RM
lapinsirri	67	153	193	" 5.7.– 9.8. " 16.8.– 6.9.	11.7. 20 p, 12.7. 10 p, 18.7. 50 p
kuovisirri	–	82	89	" 8.7.–16.8. " 29.8.–19.9.	11.7. 8 ad p, 12.7. 21 ad p, 13.7. 8 ad p, 15.7. 14 p, 17.7. 7 ad p
suosirri	8	726	665	" 3.7.–12.10. " 10.8.– 2.10.	5.7. 91 ad p, 15.7. 90 p, 16.7. 30 p, 27.7. 25 ad p + 40 ad m, 28.7. 99 ad p + 165 m 5.8. 34 ad p M, 6.8. 33 ad m, 15.8. 21 p RM, 6.9. 1 ad + 37 juv p RM, 8.9. 23 p M, 19.9. 6 ad + 80 juv p + 15 m RM 2.10. 1 ad + 19 juv p M
*jänkäsirriäinen	2	3	3	–19.7.	13.7. 1 ad p, 19.7. 2 p,
suokukko	30	259	288	" 20.6.–14.7. " 24.7.–19.9.	4.7. 20 p, 5.7. 40 p, 14.7. 25 ad p, 26.8. 70 p M
jänkäkurppa	–	26	3	9.8.–16.10.	18.9. 4 p, 25.9. 3 p, 2.10. 5 p, 4.10. 4 p
taivaanvuohi	2	49	24	– 5.10.	22.8. 5 p
lehtokurppa	1	41	16	–21.8.	5.–6.8. 4 p(Ä)
*punakuiri	–	34	44	5.7.–28.7.	5.7. 24 p, 28.7. 10 m
*pikkukuovi	1	2	2	12.7.–28.7.	12.7. 1 p, 28.7. 1 p
kuovi	19	31	79	–22.8.	3.6. 5 p M, 17.7. 5 m
mustaviklo	–	38	42	" 13.6.–15.7. " –19.9.	20.6. 7 p, 12.7. 5 p
*punajalkaviklo	1	4	14	13.6.–23.8.	13.6. 2 p, 3.7. 1 p, 5.7. 1 ad p, 23.8. 1 p M
lampiviklo	5	–	–	–	–
valkoviklo	17	308	226	–21.8.	11.7. 30 p, 12.–13.7. 20 p, 17.7. 17 p
metsäviklo	1	36	23	– 1.8.	12.7. 5 p, 26.7. 4 p
liro	21	742	654	11.6.–30.8.	5.7. 70 p, 11.7. 50 p, 14.7. 71 p, 9.8. 58 p
rantasipi	57	201	200	–25.8.	24.6. 12 p, 11.7. 15 p
*karikukko	–	–	< 1	12.8.	12.8. 1 ad p M
*vesipääsky	2	5	16	10.8.–30.8.	10.8. 2 juv p, 11.8. 1 p M, 13.8. 1 p M, 30.8. 3 juv p(r)
PK+KK+IK+K	–	43	42	14.7.–14.9.	26.8. 105 K+PK p M, 29.8. 44 PK p+m RM
yhteensä	402	3883	4231		

Taulukko 3. Kahlaajien havaintosummat vuonna 1999 ja keskimääräiset havaintosummat syksyinä 1984-98 Raasiassa sekä syksyn muuttokausi ja syysmuuton suurimmat yksilömäärät Raasiassa ja Mustissa vuonna 1999. Ainakin pikkutyllin, töyhtöhyypän, taivaanvuohen, lehtokurpan, kuovin, punajalkaviklon ja rantasipin havaintosummiin sisältyy myös Raasiassa pesineitä yksilöitä, koska niiden erottaminen levähtäjistä on ollut mahdotonta (maastopoikas ei kuitenkaan ole sisällytetty havaintosummaan). Kapustarinnan havaintosummaan sisältyvät myös *Pluvialis sp.*-havainnot. Merkintojen selitykset ovat taulukossa 2.

Laji	1999 keväät	1999 syksy	84-98 syksy	Muuttokausi	Suurimmat yksilömäärät
pikkutylli	132	286	454	-22.8.	4.7. 15 p, 12.7. 15 p, 18.7. 15 p, 3.8. 3 ad + 17 juv p, 4.8. 1 ad + 14 juv p
tylli	61	326	266	-12.9. " 28.6.-29.8. ' 15.8.-	10.8. 35 p, 12.8. 44 ad p, 14.8. 33 p, 29.8. 25 ad + 8 juv + 22 p RM, 30.8. 24 p RM
kapustarinta	—	37	21	" -28.8. ' 19.7.-10.10.	21.7. 8 ad + 1 juv p + 1 m, 3.8. 4 ad + 3 <i>Pluvialis sp.</i> p, 28.8. 5 ad m
tundrakurmitsa	2	135	37	" 15.7.-28.8.	21.7. 8 ad m, 28.7. 30 ad p + 13 ad m, 28.8. 70 ad m
töyhtöhyypä	138	392	114	-6.8.	20.7. 30 p, 21.7. 34 p, 24.7. 13 p + 17 m, 25.7. 48 p
*isosirri	—	78	9	21.7.-28.8.	21.7. 3 ad m, 25.7. 40 m, 28.7. 3 m, 11.8. 14 p, 22.8. 1+1 parvi m, 28.8. 16 m
*pulumssirri	—	27	6	" 17.7.-12.8. ' -10.9.	17.7. 6 p RM, 22.7. 6 ad p RM, 23.7. 5 ad p, 25.7. 5 p M, 28.7. 4 p M, 4.8. 2 ad p, 12.8. 6 ad p, 16.8. 1 p, 5.-6.9. 1 juv p, 9.-10.9. 1 juv p
pikkusirri	12	338	667	" 16.7.-15.8. ' 10.8.-16.9.	17.7. 26 p RM, 18.7. 25 ad p, 22.7. 24 ad p RM, 23.7. 21 ad p RM, 14.8. 21 p, 21.8. 30 p, 28.8. 22 juv p, 29.8. 24 p RM, 30.8. 21 juv p RM
lapinsirri	178	305	190	-25.8. " 10.7.-4.8. ' 29.7.-	20.7. 15 ad p, 24.7. 29 p, 16.8. 32 p, 23.8. 15 p
kuovisirri	2	130	89	" 14.7.-14.8. ' 10.8.-6.9.	15.-16.7. 8 ad p, 17.7. 23 p, 18.7. 14 ad p, 19.-20.7. 7 ad p, 22.7. 6 ad p + 5 ad m RM, 10.8. 1 ad + 5 juv p, 29.8. 6 juv p RM
suosirri	36	1024	669	-12.9. " 25.6.-30.8. ' 10.8.-11.9.	16.7. 60 p, 17.7. 342 p RM, 18.7. 150 ad p, 19.7. 35 ad p, 22.7. 203 p RM, 23.7. 65 ad p RM, 25.7. 82 p RM, 27.7. 10 ad p + 20 ad m, 12.8. 90 ad p, 10.9. 30 juv p
*jänkäsirriäinen	192	1	3	24.7.	24.7. 1 ad p
suokukko	46	840	286	" 18.6.-29.7. ' 20.7.-15.9.	14.-15.7. 65 p, 16.7. 77 p, 17.7. 40 p, 20.7. 44 p, 21.7. 50 p, 22.7. 40 p, 24.7. 38 p + 28 m
*jänkäkurppa	—	1	5	28.8.	28.8. 1 p
taivaanvuohi	11	14	25	-12.9.	4.8. 3 p
lehtokurppa	9	26	17	-23.7.	18.7. 5 p(Ä)
*punakuiri	—	460	43	16.7.-28.8.	16.7. 12 p, 17.7. 3 ad p, 28.8. 445 m!
*pikkukuovi	7	1	2	28.7.	28.7. 1 m
kuovi	25	45	75	-28.8.	25.7. 1 p + 6 m, 28.7. 6 p
mustaviklo	8	138	42	8.6.-10.8. " -4.8. ' 24.7.-	15.6. 11 p, 17.7. 12 p, 24.7. 8 ad + 2 juv + 2 p + 7 m RM, 25.7. 11 ad + 2 juv + 2 p RM
punajalkaviklo	17	76	13	-4.9.	6.8. 2 ad + 4 juv p
lampiviklo	1	—	—	—	—
valkoviklo	46	618	232	-11.9.	14.-15.7. 40 p, 16.7. 50 p, 18.7. 30 p + 12 m, 20.7. 40 p, 24.7. 28 p + 20 m
metsäviklo	21	56	24	-3.8.	14.7. 10 p, 17.7. 10 p
liro	44	1198	660	23.6.-3.9. ' 13.7.-	24.6. 70 p, 19.7. 20 p + 69 m, 24.7. 20 p + 129 m, 4.8. 20 p + 50 m
rantakurvi	4	—	< 1	—	—
rantasipi	84	271	200	-4.9.	13.7. 15 p, 16.7. 20 p
*vesipääsky	72	1	15	31.7.	31.7. 1 ad p
PK+KK+IK+K	—	131	42	29.7.-28.8.	26.8. 20 K m M, 28.8. 30 KK + 90 IK m
yhteensä	1147	6955	4208		

tungoksessa, jonka pääluvuksi laskettiin 300 yksilöä, joukossa mm. 85 pikkusirriä (lisäksi Raasiassa samanaikaisesti 40 pikkusirriä), 15 suosirriä, 9 pulmussirriä, 70 suokukkoa, 12 tylliä, 7 tundrakurmitsaa ja 105 määrittämättä jäänyttä (huono sää ja pitkät etäisyydet!) kahlaajaa (sirrejä).

Pikkusirrejä havaittiin Raasiassa koh-
tuullisesti useina päivinä elo- ja syyskuun vaihteessa. Suosirrejä ja tyllejä nähtiin pieniä määriä läpi syyskuun sekä Raasiossa että Mustissa. Nuorten suosirrien muutto huipentui 19.9., jolloin Raasion ja Mustin yhteissummaksi saatiin 101 suosirriä. Syyskuun piristykseen olivat viitenä päivänä altailla havaitut tundrakurmitsat ja Raasion jänkäkurpat, joita tavattiin 18.9.-16.10. 10 päivänä yhteensä 24 yksilöä. Jänkäkurppa sai kunnian olla myös syksyn viimeinen kahlaaja altailla.

Myös harvinaisuusrintamalla syksy 1998 oli vaisu. Karikukko, joka on pysynyt syysharvinaisuutena koko Pohjois-Savossa, tonki Mustin lietteitä 12.8. Harmaahaikaroita tavattiin vain 2 yksilöä. Lapasotkia kellui syys-lokakuussa Raasion aalloilla normaalia lukuisammin (ks. taulukko 5). Hiiripöllö yllätti Raasiassa retkeileen kiikaroijan 6.10. Varpuslintuosastolakaan ei ihmeempiä rareitteja havaittu (ks. taulukko 5).

Vuoden 1999 kevätretkeily alkoi jääpeitteisten altain äärellä huhtikuun puolella. Ensimmäisten retkien yllättäjä oli 5.5. Raasiasta löytynyt talvipukuinen suosirri, joka pysytteli paikalla 18.5. saakka. Suosirrin löytöpäivänä nähtiin myös viiden pikkukuovin jengi, joka yllättäen lienee Raasion suurin parvi kyseisestä lajista kautta aikain! Toukokuun puoliväliin saakka kevät edistyi normaaleissa merkeissä ja ilman suurempia kahlaajakeraantymisiä. Raasion pesijät (pikkutylli, töyhtöhyypä, kuovi, rantasipi) olivat tietysti retkien vakiokamaa. Ensimmäinen tylli nähtiin 15.5., ja 18.5. havaittiin ensimmäinen pikkusirri sekä ensimmäiset juhlapukuiset suosirrit. Seuraavana päivänä Raasioon olivat ilmestyneet ensimmäiset lapinsirrit.

Toukokuun lopun sateiset säät hydyttivät tuttuun tapansa kahlaajien keväistä menoa pesimäseuduilleen. Tyllejä, lapinsirrejä, jänkäsirriäisiä ja vesipääskyjä laskeutuinkin Raasioon runsaasti (ks. taulukko 3). Parhaimpina päivinä touko- ja kesäkuun taitteessa em. lajien yhteisyksilömäärä nousi yli sadan yksilön. Sen sijaan suosirrejä nähtiin toukokuun lopulla vain yksittäisiä yksilöitä. Rarikahlaajatarjonnansta huolehtivat rantakurvi ja lampiviklo. Ensimmäinen kirjattiin 29.5.-8.6. kolmena

päivänä. Viimeisenä havaintopäivänä paikalla tepasteli kaksi kurvia. Lampiviklo havaittiin vain 16.6.

Vuoden 1999 syysmuutto voitiin todeta käynnistyneeksi 8.6., jolloin Raasiosta löytyi taas mustaviklo. Kesäkuun puolella todettiin suokukkojen ensimmäinen vaatimat muutonhuippu ja liron ensimmäinen rynnäkkö. Ensimmäiset seitsemän syysmuuttajiksi tulkittua suosirriä ehtivät Raasioon jo 25.6. Heinäkuun alku sujui normaalein kuvioin verkkaisen viklo- ja suokukkomuuton merkeissä. Sirrejä alkoi tipahdella lisää heinäkuun puolivälin alla ja kuukauden puolivälissä altailla oli jo käynnissä kunnan sirrisäpinä, johon lisämausteita antoivat suokukon tavanomaisista runsaampi esiintyminen sekä valkoviklon, mustaviklon ja liron vahvat muutot. Esimerkiksi 17.7. Raasion kahlaajasumma oli 505 yksilöä (mm. pikkusirri 21, kuovisirri 23, pulmussirri 4, suosirri 300, suokukko 40, punakuiri 3). Sama häslinki jatkui viikon päivät ja molempien altain päivittäiset yhteisyksilömäärät kieppuivat 200–400 kahlaajassa. Ajanjaksoa leimasivat ukkos- ja sadekuurojen sekä etelänpuoleisten tuulten höystämät säät, siis tyypilliset pudotuskelit. Heinäkuun lopulla myös tundrakurmitsat ja isosirrit olivat menopäällä, joskin parhaimmat päiväsummat jäivät noin 40 yksilöön.

Vaikka elokuun puolelle siirryttäessä kahlaajien meno rauhoittui, tarjosi erityisesti Raasio päivittäin monipuolisen ja runsaan sirrivalikoiman läpi elokuun. Joukkoon mahtuivat elokuun 10. päivän kieppeillä vanhojen tyllien muuton huippuvaiheet. Vanhojen suosirrien toinen huippu oli 12.8. Lapinsirrin vahva esiintyminen jatkui elokuun kolmen ensimmäisen viikon ajan: nuorten lintujen syysmuuton kulminaatio ajoittui varsin tarkasti kuukauden puoliväliin. Pikkusirillä oli perinteinen nuorisorynnistys elokuun loppupuolella, mutta päivittäiset yksilömäärät jäivät totuttua pienemmiksi. Nuoret liron rynnistivät vielä elokuun alussa, mutta mitä pitemmälle elokuu eteni, sitä vähälukuisemmiksi kävivät vikloryhmän edustajat. Suokukon ja pikkutyllin syysmuutot tyrehtyivät elokuun puoliväliin mennessä.

Elokuun mielenkiintoisin kahlaajamuutto koettiin Raasiassa tuhrisessa tihkusadesäissä 28.8. Onneksi paikalle sattui pari retkeläistä, sillä rengastusmiehityksestä huolehtinut rengastaja olisi todennäköisesti touhunnut rengastuksiaan ja missannut muuton – ehkä näin kävikin aamun varhaisintunteina. Ensimmäinen pieni IK-parvi noteerattiin klo 7.50, mutta katkonainen stajaus aloitettiin vasta toisen

IK-parven painellessa altaan yli tuntia myöhemmin. Tämän jälkeen parvia ilmaantui tasaiseen tahtiin tuhrin seasta. Vilkkaimmillaan muutto oli klo 11–12. Klo 15 jälkeen muuttota ei juurikaan enää havainnoitu. Pääosin kahlaajat olivat punakuireja ja tundrakurmitsaita, pienen osan parvista jäätyä IK-määrittäviksi. Sekaan oli lyötäytynyt myös jokunen isosirri. Suurimassa parvessa muutti 150 lintua. Kehnosta kelistä huolimatta yksikään parvi ei suunnitellut laskeutumista lietteille. Heikkoimmillaan näkyvyys oli alle 3 km, joten oletettavaa on, että paljon kahlaajia meni havaitsematta ohi ja yli tihkun seassa. Muuttavia kahlaajia laskettiin päivän aikana yhteensä 660 yksilöä, joista määritettyjä punakuireja oli peräti 445 yksilöä.

Syyskuussa kahlaajista olivat jäljellä enää jälkijoukot. Raasion kahlaajaeloa pitivät yllä vain muutamat tyllit, pikkusirrit ja suosirrit sekä yksittäiset valkoviklot. Pulmussirri nähtiin syyskuun alussa neljänä päivänä. Lokakuun ainoa kahlaaja oli Raasiosta 10.10. yllätetty nuori kapustarinta. Syksy 1999 jäi Raasion historiaan havaintosummalla tarkasteltuna vilkkaana kahlaajasyksynä (6955 yksilöä). Itse asiassa Raasion havaintosumma on ollut suurempi vain syksyllä 1991 (7125 yksilöä).

Muiden lintujen osalta mitään järjestyttävää ei vuoden mittaan havaittu (ks. taulukko 5). Mustakurkku-uikuista tehtiin havaintoja pitkän kesän. Harmaahaikaroita nähtiin 13.7. alkaen keskimääräistä selvästi enemmän. Uivelonaaras ilmestyi Raasioon 21.7. ja oleskeli paikalla syyskuun alkuun saakka. Syksyn rareteettilajistoa edusti 23.10. Raasiassa havaittu alliahaika. Luh-tahuitti lisättiin Raasion lajilistalle, kun huittailija mölysi heinäkuun puolivälissä läheisellä Kolmisoppijärven. Eräs näkyvä laji keväisin ja keskikesällä on ollut pikkulokki, joita myös pesi vuonna 1999 Mustin itärannan hietikolla naurulokkien ja kalatiirujen seurassa. Pikkulokit hyödyntävät joukolla Raasion altaan survais-sääskiarmeijoita, ja heinäkuussa altaalle on kerääntynyt pohjoissavolaisittain merkitäviä määriä nuoria pikkulokkeja survais-sääskijahtiin (ks. taulukko 8). Heinäkuussa todettiin käpylinnuilla vaellusta, joka ei kuitenkaan äitynyt kovinkaan massiiviseksi. Siinä siivellä havaittiin muutamia kirjosiipikäpylintujakin, 31.8. peräti 30 yksilön parvi.

Rengastusasemaa ehostettiin elokuun alussa uusimalla mökin terassin tukirakenteet. Syksyn viimeisellä käynnillä 31.10. tarkoituksena oli käydä laittamassa mökki talvehtimiskuntoon hakemalla tavaroita

talven alta pois. Paikalle tulijoita odotti ikävä yllätys, sillä mökkiin oli murtauduttu. Kun viikatteella murjottu ovi oli kestänyt, pitkäkyntiset olivat laittaneet ikkunan säpäleiksi ja käyneet ryöväämässä kaikki kolme Pesola-vaakaa. Mömmöveikot siis olivat asialla, minkä totesivat myös paikalle hälytetyt poliisit. Hieman apeissa tunnelmissa jäätin odottamaan edessä hämmöttävää kevättä.

Havaintosummalla tarkasteltuna Raasiassa on havaittu vuosina 1984–99 yhteensä 70000 syyskahlaajaa (taulukko 4). Eniten em. syksyjen aikana on laskettu liron (havaintosumma 11098 yksilöä), suosirrejä (11053) ja pikkusirrejä (10338). Muut lajit eivät ole toistaiseksi ylittäneet havaintosumman osalta 10000 yksilön rajapyykkiä. Em. kolmen kärkilajin yhteisousu on lähes puolet Raasiassa lasketuista kahlaajista. Raasiassa on tähän mennessä havaittu 33 kahlaajalajia, joista lampiviklo ja mustapyrstökuiri on nähty vain kevätmuuttokaudella.

Taulukko 4. Raasiassa syysmuuton aikana tavattujen kahlaajien (31 lajia) havaintosummat vuosina 1984–99.

Laji	havaintosumma
meriharakka	13
pikkutylli	7093
tylli	4310
siperian-/amerikankurmitsa	1
kapustarinta	359
tundrakurmitsa	685
töyhtöhyppä	2109
isosirri	210
pulmussirri	111
pikkusirri	10338
lapinsirri	3155
palsasirri	3
kuovisirri	1462
suosirri	11053
jänkäsirriäinen	50
suokukko	5127
jänkäkurppa	75
taivaanvuohi	392
lehtokurppa	284
punakuiri	1109
pikkukuovi	35
kuovi	1177
mustaviklo	769
punajalkaviklo	269
valkoviklo	4092
metsäviklo	420
liron	11098
rantakurvi	9
rantasipi	3275
karikukko	6
vesipääsky	227
PK+KK+IK+K	758
yhteensä	70074

Katsaus lajeittain

Pikkutylli (*Charadrius dubius*)

Laji on kuulunut Raasion ja Mustin altaan vakiopesijöihin. Vuonna 1998 Raasiossa pesi 5 paria ja Mustissa vähintään 3 paria. Seuraavana kesänä vastaavat luvut olivat 4–5 paria ja vähintään 3 paria. Kasvillisuuden vallatessa Raasion hiekkokenttiä alue on huonontunut pikkutyllin pesimäympäristönä.

Keväällä 1998 ensimmäiset pikkutyllit tavattiin vasta 9.5. Raasiossa. Keväthavaintoja kertyi vain altailla (Raasiossa) oleskelleista pesijöistä eikä yli 10 linnun summia todettu yhdelläkään kevätkäynnillä. Kesäkuun lopun ja heinäkuun alun käynneillä Raasiossa kirjattiin itsepintaisesti päivästä toiseen 10 linnun summia, jotka sisälsivät lähinnä pesijöitä. Parhaimmiksi päiviä jäivät 9.7. ja 10.7., jolloin Raasiossa nähtiin 15 p. Huonoon pesimämenestykseen viittasi se, että ainakin kahden (uusinta) pesinnän untuvikkoja löydettiin vielä 11.–17.7. Heinäkuun lopulla Raasiossa rullasi päivittäin vain 4–8 lintua viimeisen yksilön näyttäytyessä 3.8. Näin ollen myöhäiset heinäkuunkin pesinnät epäonnistuivat eikä läpimuuttajia Raasioon juurikaan eksynyt. Mustista ilmoitettiin syyskaudelta vain yksi pikkutylli!

Kevään 1999 ensimmäinen pikkutylli raportoitui 28.4. Kevään käynneillä Raasiossa tavattiin yleensä 5–10 lintua, jotka lienevät olleet pääosin pesijöitä. Myös syyskaudella pikkutyllin esiintyminen oli edellisessä tavoin valjua; kesäkuun lopulla ja heinäkuun alussa Raasiossa laskettiin päivittäin kymmenkunta paikallista lintua. Parhaimmat pikkutyllipäivät ajoittuivat elokuun alkuun (ks. taulukko 3). Syysmuutto päättyi jo varhaisessa vaiheessa elokuun puolivälissä. Mustista kirjattiin koko syksyn aikana vain 8 yksilöä. Raasion syyshavaintosummat jäivät molempina katsausvuosina selvästi keskiarvon alapuolelle.

Tylli (*Charadrius hiaticula*)

Keväällä 1998 tylli lukeutui melkein harvinaisuuksiin, joten kaikki kevähavainnot on nopeasti luoteltu: 5.5. 2 p, 28.5.–3.6. 1 p ja 6.6. 3 p. Juhannuksen jälkeen tavatut yksittäiset seikkailijat olivat todennäköisesti aikaisia syysmuuttajia: 26.6. 1 ad p, 27.6.–2.7. ei käyntejä ja 3.–5.7. enimmillään 2 p. Heinäkuussa tehtiin lisäksi vain neljä muuta havaintoa yhteensä 11 yksilöstä (enimmillään 27.7. 8 m). Syysmuutto

to 1998 käynnistyi todenteolla vasta elokuun 10. päivän kieppeillä, jolloin nähtiin myös Raasion suurimmat määrät (taulukko 2). Suurin osa elokuun vähistä havainnoista tehtiin Mustissa, jossa parhaimpienkin päivien määrät kohosivat niukasti yli 15 yksilön. Raasiossa, jossa korkea vedenpinta oli peittänyt pääosan lietteistä, elokuun parhaimmaksi noteeraukseksi jäi 29.8. nähdyt 1 p + 11 m. Syyskuussa nuoria tulleja tavoitettiin altaiden lietteiltä lähes kaikilla käynneillä. Kymmenen yksilön raja rikottiin kuutena päivänä, mutta parhaimmillaankin päästiin vain 15 yksilöön (ks. taulukko 2). Raasion syyskuun vilkkaimmat päivät olivat 18.–19.9., jolloin paikalla levähti 10 yksilöä. Tyllin syysmuutto oli ohi ennen syys- ja lokakuun vaihdetta. Mustin syksyn havaintosumma (123 yks.) oli lähes yhtä suuri kuin Raasiossa (vrt. taulukko 2).

Seuraavana keväänä tylli oli 15.5. alkaen Raasion vakiokahlaajia: tulleja vilisteli paikalla kevätmuutokaudella yhteensä 14 päivänä. Yleensä päiväsummat jäivät viiteen yksilöön tai sen alle, ja vain kerran laskettiin yli 10 levähtäjää: 30.5. noin 15 p. Mustin neljällä kevätkäynnillä ei tulleja havaittu. Kesäkuun lopun vakiohavainnolta ei säästyty nytkään: 28.6. 1 p.

Seuraavat tyllit keksittiin 10.7. ja 21.–22.7. Syysmuutto pyörihi kunnolla käyntiin 27.7., jonka jälkeen tulleja nähtiin lähes päivittäin elokuun loppuun saakka. Heinäkuun parhaaksi tyllipäiväksi jäi 30.7., jolloin havaittiin 14 ad p. Vanhojen tyllien syysmuuton kulminaatiovaiheet koettiin 10.–15.8., joskin vanhoja lintuja nähtiin hyvin vielä aivan elokuun lopussa (ks. taulukko 3). Syyskuussa tulleja tavattiin yhdeksänä päivänä (vain Raasiossa; paras päivä 11.9. 10 juv p). Syksyllä 1999 Raasion rannoilla oli näkyvillä runsaasti lietepintaa, ja syksyn havaintosumma olikin selvästi suurempi kuin edellisyyksynä. Mustin havaintosumma jäi nyt vain 27 lintuun.

Kapustarinta (*Pluvialis apricaria*)

Kapustarinta on ollut kautta havainnointihistorian lähinnä kuriositeetti. Keväthavaintoja ei tehty kumpanakaan katsausvuotena. Syysmuuttoon 1998 liittyviä havaintoja – *Pluvialis* sp. -havainnot mukaan lukien – saatiin 22.8. alkaen yhteensä seitsemältä päivältä (Raasio 5, Musti 2). Parhaat muutot löytyvät taulukosta 2. Mustin havaintosumma oli 10 yksilöä (joista *Pluvialis* sp. 5 yks.).

Tundrakurmitsamäärät vaihtelevat melkoisesti vuosittain Raasiossa ja Mustissa. Taustalla tylli. ©Jarmo Ylliluoma

Seuraavana syksynä kapustarintoja nähtiin 19.7. alkaen yhteensä 17 päivänä (Raasio 16, Musti 1). Yleensä altaiden lietteillä nyhjäsi yksinäinen lintu ja 5 yksilön raja rikottiin vain kolmena päivänä (ks. taulukko 3). Kapustarinnalle meni syksyn 1999 viimeisen kahlaajan titteli, kun 10.10. havaittiin nuori lintu. Mustin havaintosumma oli vain 2 yksilöä.

Tundrakurmitsa (*Phevalis squatarola*)

Tundrakurmitsoita ei havaittu kertaakaan keväällä 1998 ja seuraavanakin keväänä lajiin törmättiin vain kerran: 15.6. 2 p. Tundrakurmitsan syysmuutot ovat olleet hieman näkyvämpiä ilmiöitä, joskin syksyllä 1998 meno oli melko vaatimatonta; laji havaittiin yhteensä 10 päivänä (Raasio 5, Musti 6) ja yli 5 yksilön muutot on luoteltu taulukossa 2. Mustissa havaittiin syksyn aikana 28 yksilöä. Syksyn 1999 havaintosumma Raasiossa kohosi yli sadan yksilön kahden hieman paremman muuttopäivän ansiosta (ks. taulukko 3). Kaikkiaan tundrakurmitsoita nähtiin 13 päivänä, yleensä 1–2 yksilöä päivässään. Mustista ei saatu syksyn aikana ainoatakaan havaintoa.

Töyhtöhyppä (*Vanellus vanellus*)

Töyhtöhyppä on vakiinnuttanut asemansa Raasion pesimälajina. Vuonna 1998 hypppiä pesi Raasiossa kaksi paria, joiden uusintapesintöjen untuvikkoja juoksenteli hietikolla vielä 12.7. Keväthavainnot koskivat näitä pesimälintuja. Syysmuuton aikana Raasioon pudottautui muutama yksittäinen harhailija, mutta mitään isompia kerääntymiä ei havaittu. Parhaimmat pikkupotit laskettiin heinäkuun al-

kupuoelle (ks. taulukko 2). Heinäkuussa hypppiä – osa paikan jälkikasvua – jaloitteli Raasiossa lähes jokaisena päivänä, mutta syysesiintyminen päättyi jo varhain elokuun alussa. Mustista ei saatu hypppähavaintoja koko vuonna!

Seuraavana kesänä Raasiosta löytyi kolme pesivää paria. Näitä pesijöitä lukuun ottamatta kevähyyppät pysyttelivät poissa Raasion ja Mustin maisemista. Syysmuuton enteitä olivat 6.6. Raasiossa havaitut 18 p ja 15.6. lasketut 12 p. Ilmeisesti kyse oli lähilpeloilta piipahtaneista ja sulkaatonsa aloittaneista 2kv-linnuista. Juhannukselta alkaen hypppiä alkoi kerääntyä Raasion lietteille ja läpi heinäkuun paikalla lepäili päivittäin yleensä 10–25 lintua – osa tietenkin altaan pesimäkantaa. Havaintosummasta kehkeytyikin noin kolme kertaa keskimääräistä suurempi. Parhaimpien hypppäpäivien (ks. taulukko 3) lukuihin on yletty aiemmin vain syksyinä 1991 ja 1995. Elokuussa tavattiin enää viisi töyhtöpäätä. Mustin havaintosumma oli taaskin tasan nolla.

Isosirri (*Calidris canutus*)

Keväthavaintoja ei lajista saatu kumpanakaan katsausvuotena. Syysmuuttohavainnot on luoteltu taulukoissa 2 ja 3. Syksyn 1998 esiintyminen oli normaalin näkymättömän. Yksi lepäilijä saatiin sentään rengastettua. Syksyllä 1999 isosirrin havaintosumma kasvoi keskimääräistä suuremmaksi lähinnä kahden sateisen kahlaajamuuttopäivän (25.7. ja 28.8.) ansiosta.

Pulmussirri (*Calidris alba*)

Kevätmuutolla laji on ollut altailla tosi harvinaisuus, kuten nytkin: ei

havaintoja kumpanakaan keväällä. Syksyn 1998 pulmassirrit kiikaroitiin elokuun lopussa Mustissa (ks. taulukko 2), jossa muun kahlaajamassan joukossa 26.8. havaittu 9 yksilön potti on suurin keraantymä kautta aikain Raasion ja Mustin altailla. Raasion veden valtaamilla lietteillä ei tavattu linnun lintua koko syksyn aikana. Seuraavana syksynä pulmassirrejä vilisti sekä Raasiassa että Mustissa heinä-syyskuussa yhteensä 12 päivänä (taulukko 3) ja parhaiden päivien määrät ylittivät viiden yksilön rajan. Raasion havaintosumma olikin reilusti keskimääräistä suurempi ja Mustin vastaavaksi summaksi saatiin 12 yksilöä.

Pikkusirri (*Calidris minuta*)

Pikkusirrin kevätesiihtyminen kaudella 1998 jäi yhteen havaintoon: 28.5. 1 p. Seuraavana keväällä kertyi viisi havaintoa: 18.5. 1 p., 19.5. 2 p., 23.5. 1 p., 25.5. 1 p. ja 30.5. peräti 7 p. Keväisin laji on sisämaassa vähälukuisena esiintyvä läpimuuttaja.

Molempien katsausyksiköiden pikkusirrisummat jäivät keskiarvon alapuolelle (ks. taulukko 2 ja 3). Syyskaudella 1998 vanhat pikkusirrit muuttivat ripeästi: ensimmäinen tunnustelija todettiin 8.–9.7., päämuuttovaihe koettiin 12.–18.7. (yhteensä 58 yks., ks. myös taulukko 2) ja viimeiset heinäkuun linnut hiiparoivat Raasiassa 28.7. Sitten muutossa seurasi noin kahden viikon täydellinen tauko, kunnes 10.8. alkoi pikkusirrejä taas ripotella altailla. Kunnolla nuorten lintujen muutto pääsi käyntiin noin 20.8., jonka jälkeen seurasi parin viikon mittainen pirteämpi vaihe (19.8.–6.9. Raasion havaintosummana 339 yksilöä ja Mustin havaintosummana 158 yksilöä). Tässä hötäkässä noteerattiin myös syksyn parhaat pikkusirripäivät (taulukko 2). Syysmuutto tökkäsi kuin seinään heti syyskuun puolivälin jälkeen. Kahlaajien hyvä pesimämenestys Venäjän tundra (Solo-viet & Tomkovich 2002) ei heijastunut ainakaan Raasion havaintosummaan. Ilmeisesti lajin heikohkoa esiintymistä Raasiassa selitti osittain korkea vedenpinta, sillä Mustin syksyn 1998 havaintosumma (220 yks.) oli vastaavasti uusi ennätys, joskin Mustin havainnointi oli po. syksynä monia aiempia syksyjä aktiivisempaa.

Syksyn 1999 havaintosumma oli Raasiassa edellisyyksiä alhaisempi. Vastaavasti Mustissa havaintosumma (64 yks.) jäi selvästi edellisyyksyn ennätyslukumasta.

Syysmuuton alkukuvio oli perinteinen: vanhojen pikkusirrien tulo alkoi 16.7., päämuuttovaihe seurasi välittömästi (ks. taulukko 3) ja meno hyytyi 25.7. mennessä. Taas seurasi kahden viikon hiljaisempi vaihe ja viimeisten vanhojen lintujen siivellä nuorisoa alkoi tippua kiihtyvällä tahdilla elokuun 10. päivän kieppeillä. Vilkkamman muuton vaihe venähti noin kolmen viikon mittaiseksi (9.–30.8. Raasion havaintosumma 216 yks., Mustissa vain 22 yks.; ks. myös taulukko 3). Syyskuu oli muutossa jo jäädyttelyä: kahdeksana päivänä yhteensä 19 yksilöä Raasiassa. Muutokauden hännänhuipuksi jäi 16.9. todetut 3 p. Raasiassa.

Lapinsirri (*Calidris temminckii*)

Kevään 1998 lappalaiset tavattiin 21.5.–6.6., ja neljänä päivänä yllettiin 10 yksilön päiväsummaan: 25.5. 14 p., 30.5. 13 p., 31.5. 15 p. ja 3.6. 10 p. Mustista ei lapinsirrejä löytynyt keväällä aikana. Raasion keväällä havaintosumma jäi tavanomaista vaatimattomammaksi (taulukko 2). Vanhojen lintujen syysmuutto oli aikavälillä 5.–19.7. sijoittunut kaunis paketti, joka sisälsi havainnot 133 yksilöstä. Huippupäivänä 18.7. Raasion rannoilla rullasi peräti 50 lapinsirriä. Moisia päivälukemia ei ole altailla rekisteröity kertaakaan aiemmin. Syysmuuton muutkin vilkkaat päivät osuivat em. jaksolle (taulukko 2). Nuorten lintujen muuttokaudella lapinsirrit karttelivat altaista: 24.7.–6.9. lapinsirrejä tavattiin Raasiassa vain 11 päivänä yhteensä vain 19 yksilöä. Ainut yli kahden yksilön päivä tuona aikana oli 15.8., jolloin kirjattiin 8 p. Mustin syyshavaintosumma oli vaatimattomasti vain 5 yksilöä.

Myös keväällä 1999 lapinsirrit tulivat ja menivät säntillisesti ilman aikaisia etuiloja ja takajoukkojen vetkuttelijoita. Muutto käynnistyi 19.5., jolloin Raasioon oli pudonnut 7 p. Muuton kiivain vaihe ajoittui touko- ja kesäkuun taitteeseen ja 4.6. tavattiin viimeinen pohjoiseen menijä. Yli 20 yksilön päiviä oli kolme: 23.5. 20 p., 29.5. peräti 43 p. ja 1.6. 25 p. Kevään havaintosumma oli uusi ennätys (taulukko 3). Mustissa ei tavattu taaskaan yhtään kevatlappalaista.

Syksyllä 1999 lapinsirri oli Raasion kahlaajalinnuston peruskamapaivästä toiseen. Havaintosumma kohosikin keskimääräistä suuremmaksi (taulukko 3). Vanhojen lintujen muutto ajoittui vajaan kuukauden jaksoon (10.7.–4.8.), jonka havaintosumma saatiin 173 yksi-

löä. Aikavälillä 5.–25.8. lapinsirri oli edelleen vakiovieras (havaintosumma 129 yks.) ja jakson vilkkaimmat päivät sattuivat kuukauden puoliväliin (taulukko 3). Lajin muuttokarkelot olivat ohi jo hyvissä ajoin ennen elokuun päättymistä, sillä viimeiseksi havainnoksi jäi 25.8. nähdyt 2 p. Mustin syksyn saldo oli pyöreä nolla.

Kuovisirri (*Calidris ferruginea*)

Keväisin laji on sisämaassa aito rariiteetti. Katsauskevilta saatiinkin vain yksi havainto: 25.–26.5.1999 1 p. Raasiassa.

Syksyllä 1998 käyränokkia tavattiin melko mukavasti (ks. taulukko 2) havaintojen pääosan kertyessä Raasiasta siinäkin huolimatta, että altaan vedenpinta oli korkealla. Ehdoton valtaosa havainnoista koski vanhoja lintuja ja nuorten lintujen havaintosumma jäi vaatimattomasti viiteen lintuun! Taimyrin niemimaalla lintujen pesimämenestys todettiin heikoksi, vaikka Venäjän tundran länsiosien pesinnät olivat sujuneet linnuilta hyvin (ks. edellä), joten Raasion ja Mustin havainnot tukivat kuovisirrin pesimäalueiden pesimätietoja. Vanhojen lintujen muutto keskittyi kauniisti ajanjaksoon 8.–19.7. (havaintosumma 74 yks.), jolloin todettiin myös syyskauden parhaat muuttopäivät (taulukko 2). Loput kuovisirrit kirjattiin 28.7.–19.9. (havaintoja vain kuudelta päivältä, havaintosumma 8 yks.). Mustista löytyi vain yksi lepäilijä (20.8.).

Kuovisirrin syysmuutto 1999 sujui vakionuotituksella. Vanhat linnut olivat menossa joukolla etelään 14.–25.7., jolloin havaintosumma saatiin Raasiasta 86 yks. (parhaat päivät ks. taulukko 3) ja Mustista 3 yks. Sitten muutossa seurasi lähes kahden viikon täydellinen tauko, kunnes 7.8. Raasioon ilmestyi taas vanha lintu. Tuosta alkaen kuovisirrejä spurttaili Raasion rannoilla useimpina päivinä elokuun loppuun saakka. Elokua aikana (havaintosumma 42 yks.) ei kuitenkaan nähty kerrallaan suurempia määriä; yleensä Raasion lietteitä porasi pari yksilöä ja viiden yksilön määrät olivat tiukassa (ks. taulukko 3). Mustissa nähtiin elokuussa vain 5 p. Vihoviimeinen kuovisirri kahlasi Raasiassa 6.9. Mustin havaintosumma oli 8 yks.

Suosirri (*Calidris alpina*)

Laji oli yllättävän vähälukuinen levähtäjä keväällä 1998, sillä laji tavattiin Raasiassa vain kolmesti: 23.5. 3 p., 25.5. 3 p. ja 28.5. 2 p. Vuoden 1998 syysesiintymisen oli

havaintosummalla tarkasteltuna varsin tavanomainen (ks. taulukko 2). Heti heinäkuun alussa oli yksi huippupäivä (5.7. 91 ad p.), jonka jälkeen seurasi viikon mittainen luova tauko. Vanhojen lintujen meno kiihtyi taas heinäkuun puolivälissä tyrehtyäkseen taas parissa päivässä. Sitten taas vietettiin uusi viikon mittainen lähes täydellinen tauko, kunnes sateen seassa 27.–28.7. altaiden kautta suihki syksyn paras suosirrimuutto (ks. taulukko 2). Heinäkuun havaintosummaksi kertyi Raasiasta mukavat 575 yks., kun Mustissa ei nähty ensimmäistäkään lintua! Vanhoilla linnuilla oli yritystä vielä elokuun alussa (ks. taulukko 2), mutta loppukuu oli tasaista taaperrusta muutaman linnun päivätahtiin parin paremman päivän sattuessa kuukauden puoliväliin (15.8. 3 ad + 1 juv p. Raasiassa ja 17 p. Mustissa) ja kuukauden lopulle (26.8. noin 5 ad + 10 juv p. Mustissa). Raasion elokuun havaintosummaksi kirjautui vain 69 yks., kun Mustin vastaavaksi summaksi saatiin nyt 112 yks.

Nuorten lintujen kiireisimmät päivät havainnointiin syyskuussa (ks. taulukko 2) lintujen viihtyessä Raasion olemattomien lietteiden sijasta etupäässä Mustin rannoilla (syyskuun havaintosumma Raasiassa 81 yks. ja Mustissa 147 yks.). Lokakuun alussa oli vielä yksi nuorten lintujen pyrähdys (ks. taulukko 2). Venäjän tundra kantaantuneet tiedot kahlaajien hyvästä pesimämenestyksestä (ks. edellä) sattuivat yksiin Raasion ja Mustin suosirrinuorisien kohtuullisen korkeiden lukumäärien kanssa. Suosirrin syysmuuttotarinaan laitettiin piste vasta 12.10., kun Mustissa piperi 1 p. joka oli hieman yllättäen mustamahainen vanha lintu. Raasion viimeinen lintu nähtiin 4.10. Mustin syyshavaintosumma oli 280 yks.

Kevään 1999 suosirrimuutto alkoi talvipukuisen linnun ilmaantumisella 5.5. Raasioon. Altaalle oleskelemaan jäänyt etuilla sai lajikumppaneita seurakseen vasta 18.5., jolloin paikalla karkeloi 10 p. Kevään parhaaksi lepäilijäsumma jäi 19.5. laskettu 11 p. Aikavälillä 21.5.–3.6. tavattiin lähes päivittäin 1–2 yksilöä. Raasion keväthavaintosumma oli tavanomaisen vaatimaton (taulukko 3). Mustissa ei nähty keväällä ainoatakaan suosirriä.

Kiireisimmät syysmuuttajat tavattiin jo juhannuksen tienoilla, kun 25.6. Raasioon oli laskeutunut 7 ad p. Seuraavan kerran suosirrien kanssa oltiin silmätysten 9.7. Syys-

muutto saavutti huipennuksensa heti heinäkuun puolivälin jälkeen; 17.7. sadekuurojen lomassa ja katisakierrosten yhteydessä Raasiassa nähtiin 300 p. Suosirrejä tuli ja meni pitkin päivää, joten lintuja saattoi livahtaa ohi rengastajien huomaamatta. Samankaltainen ralli jatkui vielä seuraavana päivänä, jonka saldoksi ynnättiin 150 p+m. Mustissa ei noina ryntäyspäivinä edes käyty, joten altaan suosirrimeninki jäi täysin arvoitukseksi. Kun Mustissa sitten seuraavan kerran pistäydettiin 22.7., löytyi rannoilta yhteensä 133 ad suosirriä (Raasiassa samanaikaisesti 70 p). Aikavälillä 15.–28.7. havaintosummaksi saatiin Raasiassa 787 ja Mustissa 239 suosirriä. Heinäkuun viimeisinä päivinä suosirrien meno tyssäsi lähes kokonaan. Muutto piristyi uudestaan parivuokkoisen hiljaiselon jälkeen 10.8.; 10.–15.8. tavattiin Raasiassa 136 p ja Mustissa 19 p. Tässä yhteydessä tilastoitiin myös syksyn ensimmäiset nuoret suosirit (ks. taulukko 3). Sitten seurasi yli kolmen viikon hiljainen jakso, jolloin muutamina päivinä nähtiin vain yksittäisiä ruokailijoita. Ainoa tämän jakson parempi päivä elettiin 29.8., jolloin nähtiin Raasiassa 3 juv ja Mustissa 2 ad + 17 juv suosirriä. Syksyn viimeiset suosirit tonkivat Raasion lietteitä syyskuun alussa (1.–12.9. havaintosumma 72 yks.), jolloin todettiin vielä pari kohtuullista nuorisopäivää: 10.9. 30 juv p ja 11.9. 27 juv p. Raasion syyshavaintosumma oli selvästi keskimääräistä parempi (ks. taulukko 3). Mustin syyshavaintosumma oli kohtuullinen 289 yks.

Jänkäsirriäinen (*Lymnecolus falcinellus*)

Vuoden 1998 sirriäishavaintojen esittely ei kuluta paljoa palstatilaa. Keväällä plokattiin kaksi lintua: 28.5. 1 p ja 7.6. 1 p Raasiassa. Syksyn vähät havainnot löytyvät taulukosta 2.

Kevään 1999 sirriäismuutossa olivat toiset sävelet. Sateet sekä välillä pohjoisenpuoleiset ja välillä myötäiset etelänpuoleiset tuulet pysäyttivät pohjoiseen puskevia sirriäisiä parvitolkulla Raasion rannoille. Tyypilliseen tapaan levähtämään pudonneet sirriäiset olivat levottomia ja pysähdykset olivat usein pikaisia stoppeja. Kattavamalla havainnoinnilla muuttajia olisi saattanut nähdä huomattavasti enemmän. Raasion havaintosarjasta kehkeytyi silti näytävä: 28.5. 2 p, 29.5. 11 p, 30.5. 46 p, 31.5. 80 p, 1.6. 29 p, 2.6. 9 p ja 3.6. 15 p. Raasion keväthavaintosumma (192 yks.) oli toiseksi paras kautta ai-

kain; keväällä 1993 Raasiassa summatiin 262 sirriäistä. Rupumuuttoihiin palattiin taas syysmuuttokaudella 1999; tiivistä havainnoinnista huolimatta havainnoijien oli tyytyminen yhteen ainokaiseen syyshavaintoon (ks. taulukko 3).

Suokukko (*Philomachus pugnax*)

Altaiden keväiset suokukkomäärät ovat kautta aikain olleet varsin köykäisiä. Kevään 1998 paras päivä oli 9.5., jolloin laskettiin vaatimattomat 11 p. Kevään 1999 huippu jäi yhtä vaatimattomaksi: 18.5. 12 p. Molempina keväinä suokukkoja, myös naaraita, jäi vetelehtimään Raasioon touko- ja kesäkuun vaihteeseen saakka, mikä saattaa viitata pesintään lähiympäristössä tai pesintäyritykseen Raasiassa. Laji pesi Raasiassa vuonna 1996 (2 paria), mutta katsausvuosina pesinnöistä ei saatu kummempaa vihiä.

Tunnetusti suokukot (koiraat) aloittavat siirtymisen etelään varhain kesäkuussa. Kesäkuun 1998 paras summa laskettiin 20.6., jolloin Raasioon oli pelmahtanut 10 suokukkoa. Heinäkuun alussa ja puolivälissä koettiin pari parempaa päivää (ks. taulukko 2), mutta heinäkuun loppupuoli ja koko elokuu oli lajin osalta lattea aikaa; useimpina päivinä altaalla seikkaili yksittäisiä suokulaisia ja nipin napin yli kymmenen linnun summia saatiin vain yhtenä päivänä. Raasion havaintosumma heinäkuussa oli 193 yks. ja elokuussa vain 45 yks. Syksyn parhaimmaksi lukemaksi jäi Mustissa 26.8. nähdyt noin 70 p. Syyskuussa nähtiin enää muuton jamiä. Mustissa havaittiin syksyn aikana yhteensä 80 yksilöä.

Suokukkositys 1999 oli selvästi edeltäjänsä räväkempi. Raasion havaintosumma oli kolminkertainen keskiarvoon nähden (taulukko 3). Mustin syyssumma (13 yks.) ei kommentointia kaipaa. Kesäkuun paras kuittaus tehtiin 23.6., jolloin Raasiassa luurasi 12 yksilöä. Kesäkuun havaintosumma oli 29 yks. Muutto voimistui selvästi heinäkuun 10. päivän tienoilla ja kuukauden puolivälissä tilastoitiin Raasion oloissa ennätyksellisiä lepäilijämääriä (taulukko 3). Vahva meno jatkui läpi heinäkuun jälkimmäisen puoliskon ja päivittäiset määrät olivat yleensä 10–40 yksilöä. Heinäkuun havaintosummaksi saatiin peräti 676 yks., joka on noin 80 % koko syksyn havaintosummasta. Elokuun ensimmäisellä puoliskolla laskettiin säännöllisesti vielä 5–15 yksilön päiväsummia (parhaana päivänä 4.8. 16 p), mutta jo elokuun jälkimmäisellä puoliskolla laji oli

milteipä harvinaisuus Raasion rannoilla. Elokuun havaintosummaksi kertyi 122 yks. Syyskuu oli enää silkka muodollisuus: kolmena päivänä yhteensä 4 yksilöä.

Jänkäkurppa (*Lymnecryptes minimus*)

Jänkäkurppa on ollut altailla myöhempiä kuuheja eikä nytkään tehty ensimmäistäkään keväthavaintoa. Mustista ei saatu syyshavaintojakaan. Syksyn 1998 ensi havainto tehtiin yllättäen jo 9.8., jolloin rannalla lymyi 1 p. Seuraavakin yksilö yllätettiin vielä elokuun puolella: 24.8. 1 p. Jänkäkurppien havaitsemisen edellytyksenä on yleensä niiden yöpyynti syyskuun lopulla ja lokakuussa. Nyt tätä pyyntiä oli vain yhtenä yönä (18.–19.9.), jolloin katiskoista kerättiin rengastettavaksi yhteensä neljä ja havaittiin kaksi ruokailevaa jänkien lintua (18.9. 4 p ja 19.9. 2 p). Kurpat saapuvat Raasioon ruokaile-

maan yleensä vasta iltahämärissä ja katoavat tavallisesti päiväsaajaksi jonnekin altaan ympäristöön. Parhaat kurppakeräntymät kompatitiin rantaviivasta kuitenkin päiväsaikaan lokakuun alussa (taulukko 2). Kaikkiaan jänkäkurppia havaittiin syyskuussa neljänä (havaintosumma 10 yks.) ja lokakuussa kuutena päivänä (14 yks.). Syksyn havaintosumma oli toiseksi paras kautta aikain. Vain syksyllä 1996 on päästy parempaan havaintosummaan (32 yks.).

Syksyllä 1999 palattiin jänkäkurpan osalta taas karusti arkeen, sillä lajista saatiin vain yksi havainto (taulukko 3). Syyskuussa oli yöpyyntiä vain kolmena yönä (3.–5.9. ja 10.–11.9.) ilman jänkäkurppasaa-lista.

Taivaanvuohi (*Gallinago gallinago*)

Raasion ja Mustin havainnoinnilla ei saada oikein järkevää kuvaa lajin

Taulukko 5. Raasiassa ja Mustissa tavatut harvinaisuudet ja vähälukuiset lajit vuonna 1998 ja 1999. Mukana ei ole kahlaajia. Havainnot ovat Raasiosta, ellei toisin mainita.

Mustakurkku-uikku: 11.–12.7.1998 1 p, 3.8.1998 1 p, 29.5.–1.6.1999 2 p, 25.7.1999 3 ad + 2 juv p Musti, 3.–25.8.1999 1 juv p
Merimetso: 9.8.1998 a4 SW, 29.8.1999 a9 S Musti
Harmaahaikara: 18.7.1998 1 p, 25.7.1998 1 WSW ja 13.7.–7.8.1999 havaintosummana 23 p+m Raasio + Musti (enimmillään 1.8. a5 juv p)
Lapasotka: 21.5. ja 23.5.1998 1 ♂♀ p, 25.9.–28.10.1998 havaintosummana 130 p (enimmillään 6.10. 20 p ja 12.10. 21 p), 29.9.–5.10.1999 5 p ja 13.10.1999 2 p
Mustalintu (kesähavainnot): 2.6.1998 1 ♂ p Musti
Allihaahka: 23.10.1999 1 likv ♂ p
Alli (kesähavainnot): 1.–8.6.1999 2 ♀♀ p
Uivelo (kesähavainnot): 21.7.–4.9.1999 1 ♀-puk, p
Sinisuoaukka (kesähavainnot): 31.7.1998 1 ♀ kiert, 15.7.1999 1 ad ♂ kiert, 18.7.1999 1 ♀ p, 25.7.1999 1 ♀ NE
Ampuhaukka (kesähavainnot): kesä 1998 reviiiri (mm. 16.7. ja 21.–31.8. havaintoja ad ♀ Raasiassa ja Mustissa), 9.–21.8.1999 1 ♀-puk, p
Luhtahuitti: 12.–14.7.1999 1 Ä (Kolmisoppijärvellä)
Kurki (kesähavainnot): 29.5.–29.7.1998 havaintosummana noin 25 p/kiert luppoyksilöä
Huuhkaja: 18.9.1998 2 Ä, 16.9.1999 1 p
Hiiripöllö: 6.10.1998 1 p
Viirupöllö: 13.8.1999 1 p(ä)
Suopöllö: 31.7.1999 1 p
Pohjantikka: 23.8.1998 1 ♀ p
Viitasirkkalintu: 13.–16.7.1998 1 Ä
Pähkinähakki: 4.9.1999 1 p
Kirjosiipikäpylintu: 26.7.1998 1 ♂♀ p Musti, 22.8.1998 1 p, 23.8.1998 parvi, 16.9.1998 2 Ä Musti, 15.5.1999 1 ♂♀ p, 24.7.1999 a3 NW, 22.8.1999 1 p, 31.8.1999 a30 p

muutonaikaisista edesottamuksista, koska laji on molemmilla altailla vähälukuinen vierailija. Keväthavaintoja tehtiin vain soidinlentävistä linnuista. Vuonna 1999 laji kuului Raasion pesimälintuihin (taulukko 7). Mustista ei saatu syys-havaintoja kumpanakaan katsaus-syysynä. Raasiassa syys-havaintoja tehtiin pääasiassa heinä- ja elokuussa, jolloin taivaanvuohia löydettiin yleensä yöaikaan altaan rannoilta ruokailemasta. Ilmeisesti suurin osa Raasiassa tavatuista pitkänokista on vuodesta toiseen ollut ympäröiviltä kosteikoilta tilapäisesti altaalle ruokailemaan pistäytyneitä yksilöitä. Syksyn 1998 havaintosumma oli keskimääräistä parempi (ks. taulukko 2), mutta kaikkiaan esiintymiskuukausien havaintosumat olivat hyvin vaatimattomia: heinäkuu 12 yks., elokuu 23 yks., syyskuu 8 yks. ja lokakuu 6 yks. Syksyn 1999 havaintosumma oli olematon (taulukko 3).

© Edis Rissanen

Vesipääskyjä pysähtyi keväällä 1999 joukoittain Raasioon, mutta syksyllä havaittiin vain yksi lintu.

Lehtokurppa (*Scolopax rusticola*)

Keväthavainnot koskivat kumpakin katsauskeväänä muutamaa ilta- tai yöaikaan havaittua soidinlentäjää. Samoin valtaosa heinä- ja elokuun havainnoista on näitä yötaivaan kurnuttajia, jotka pendelöivät lentoreissuillaan Raasion altaan liepeillä. Mustin havainnoijat eivät ilmoittaneet ensimmäistään lehtokurppahavaintoa. Raasion ja Mustin havainnoinnilla ei saada kunnollista informaatiota tämän metsäkahlaajan muutosta.

Punakuiri (*Limosa lapponica*)

Keväthavaintoja lajista ei kertynyt. Syksyisinkin laji on altailla vähälukuinen läpimuuttaja, josta saatiin syksyllä 1998 kaksi havaintoa (ks. taulukko 2), mikä on tavanomainen määrä. Yhden huippupäivän ansiosta syksyn 1999 muutto veti vertoja syksyn 1985 tapahtumille (ks. edellä ja taulukko 3). Tuolloinkin nähtiin elokuun lopun sadepäivänä vastaavanlainen ryntäys (syksyn 1985 havaintosumma 405 yks.) (ks. Ukkonen 1986). Syksyn 1999 havaintosumma on uusi havaintosummaennätys ja 28.8. havaittu muutto (445 m + IK 90 m) on lajin ennätysmuutto Pohjois-Savossa (vrt. Ruokolainen & Kauppinen 1999).

Pikkukuovi (*Numenius phaeopus*)

Keväthavaintoja – kaikki Raasiasta – saatiin vain kahdeksasta linnusta: 17.5.1998 1 p sekä 5.5.1999 5 p ja 8.5.1999 2 p. Vähäiset syysmuuttohavainnot on koottu taulukkoon 2 ja 3.

Kuovi (*Numenius arquata*)

Laji pesi Raasiassa molempina katsausvuosina ja kevätkausien havainnot koskivatkin näitä pesimälintuja. Siten kevään havaintosumat olivat molempina keväänä normaalin vaatimattomia (ks. taulukko 2 ja 3).

Syysmuuton 1998 avauksena voitaneen pitää 3.6. Mustissa leipäilyttä viiden linnun parvea. Lajin syysmuutossa ei koettu mitään dramatiikkaa vaan syysesintyminen oli yksittäisten lintujen tapaan molemmilla altailla pitkin heinä- ja elokuuta. Havaintosumma jäi selvästi alle keskiarvon. Yli viiden linnun kasoja ei nähty kertakaan koko syksyn aikana (taulukko 2). Mustissa kiikareihin osui syksyn mittaan yhteensä vain 10 kuovia. Sama köyhäilymuutto jatkui seuraavana syksynä eikä mitään kunnollisia kerääntymiä nähty nytkään (taulukko 3). Mustin havaintosumma oli nyt vaivaiset kolme lintua.

Mustaviklo (*Tringa erythropus*)

Yllättävästi kevään 1998 mustavikloalodo oli molempien altaiden osalta puhtas nolla lintua. Ensimmäinen syysmuuttaja pudottautui Raasioon 13.6. Meno oli alusta alkaen hiljaista hyssyttelyä ja viiden linnun kerääntymät olivat kortilla (taulukko 2). Kesäkuussa havaittiin yhteensä 11 vanhusta ja heinäkuun ensimmäisen puoliskon havaintosumma muuttui 16 yksilöä.

Heinäkuun puolivälin jälkeen syyskauden havaintosumma karttui vain 11 yksilöllä. 16.–19.9. havaittu viivytelijä oli varsin myöhäinen lajin edustaja. Mustissa ei tavattu yhtään mustavikloa koko vuonna.

Kevään 1999 mustaviklomuuhto oli melkein edelliskevään toisinto: Raasiassa nähtiin 8.5.–21.5. kolmena päivänä yhteensä 8 yksilöä. Mustiin ei kevätmuuttajia eksynyt. Syysmuutto käynnistyi taas kuuliaisesti kesäkuun alussa ja ensimmäinen, joskin vaatimaton, muuttohuippu ajoittui jo kesäkuun puoliväliin (ks. taulukko 3). Kesäkuussa Raasiassa havaittiin hajanaisella havainnoinnilla yhteensä 18 yksilöä. Heinäkuun ensimmäinen lintu tavattiin vasta 13.7., jonka jälkeen mustavikloja tjuittaili Raasiassa jokaisena päivänä elokuun ensimmäiselle viikolle saakka. Tämän seurauksena koko syksyn havaintosumma kasvoi keskimääräistä paremmaksi. Jakson vilkkaimmat muuttopäivät koettiin heinäkuun toisella puoliskolla (taulukko 3). Heinäkuun havaintosumma oli 106 yks. ja vastaavasti elokuussa enää vain 14 yks. Mustin havaintosumma oli vain viisi mustavikloa. Lajin syysmuuttorutjanssi oli ohi jo 10.8.

Punajalkaviklo (*Tringa totanus*)

Punajalkaviklon esiintymisen osalta vuosi 1998 oli poikkeuksellisen nihkeä kausi. Punkkuja tepasteli altailla vain viitenä päivänä. Syyskaudella tavattiin viisi yksilöä (ks.

taulukko 2) ja keväällä yksi: 9.5. 1 p Raasiassa.

Vuonna 1999 laji pesi Raasion hietikolla ja keväthavainnot koostuivat suurimmaksi osaksi tätä pesivää paria koskevista havainnoista. Ensimmäisen kerran punajalkoja kiikaroitiin 15.5. Yleensä Raasiassa tavattiin 1–2 lintua, mutta 8.6. paikalle oli kerääntynyt viiden linnun lössi. Pesintä oli poikkeuksellisen myöhäinen (uusintapesye?), sillä poikasialkoi hortoilla Raasiassa 11.7. alkaen. Ensimmäisen kerran poikasialkoi lentossa vasta 3.8. Kutakuinkin kaikki kesäkuun ja heinäkuun havainnot koskivat pesivää emoa (ja untuvikkoja), sillä päivittäin Raasiassa tavattiin yleensä vain yksi varoitteleva lintu. Vain parina päivänä rannalla nähtiin myös toinen ad-lintu. Elokuun havainnot koskivat pesivää emoa ja sen lentokykyisiä poikasialkoi. Ilmeisesti altaan lähetyillä (Kolmisoppijärvi?) pesi toinenkin pari, sillä niinkin myöhään kuin 12.8. Raasiasta tiedotettiin emolinnusta ja kolmesta isokokoisesta maasto-poikasesta. Viimeisen kerran punajalkoihin törmättiin syyskuun alussa (4.9. 2 p Raasiassa). Pesijöistä tehtyjen päivittäisten havaintojen takia Raasion syys-havaintosumma kasvoi keskimääräistä suuremmaksi. Mustissa nähtiin koko vuoden aikana vain yksi lintu (17.7. 1 p).

Lampiviklo (*Tringa stagnatilis*)

Lampiviklo on ollut altailla kevät-

kahlaaja, josta ei ole vuosien mittaan saatu yhtään syysmuuttohavaintoa. Myöhäisimmät lampiviklot on toistaiseksi tavattu 10.6. (Raasiossa vuonna 1995 ja 1997). Viime vuosina lajista on tullut lähes vakiovierailija Raasiossa ja lajin löytämisen houkuttelemana moni on suunnistautunut altaan äärelle touko- ja kesäkuun taitteessa. Keväällä 1998 pitkäkoipi nähtiin viitenä päivänä: 7.6. 1 p, 9.–11.6. 1 p ja 18.6. 1 p. Mahdollisesti kyse oli kaikilla tapaamiskoilla yhdestä ja samasta linnusta. Seuraavana keväänä laji teki myöhäisimmän esiintymisensä: 16.6. 1 p. Havainto oli vuoden ainoa.

Valkoviklo (*Tringa nebularia*)

Kevään 1998 lähes kaikki havainnot tehtiin 4.5. alkaen reiviin valanneesta linnusta, joka lensi soidinta Raasion altaan tuntumassa. Juhannuksena Raasion itähetikolla tavattiin mm. häitälevät emot. Käyttäytyminen viittasi ilmeiseen pesintään altaalla tai sen läheisyydessä. Ainoa Raasiossa havaittu kevätkeiräntymä oli 9.5. nähdyt viisi lepäilijää. Mustissa ei tavattu kevätmuuttajia.

Syksyllä 1998 valkoviklojen muutto sujui normaalissa aikataulussa ja tavanomaisin määrin (ks. havaintosumma taulukko 2). Ensimmäiset ilmeisiksi syysmuuttajiksi tulkittavat linnut tilastoitiin 24.6., jolloin nähtiin häitälevien lintujen lisäksi a5 p. Kesäkuun lopulta heinäkuun lopulle saakka Raasiossa tallusteli päivittäin 5–15 valkovikloa. Parhainakin päivinä määrät jäivät kovin vaatimattomiksi (taulukko 2). Elokuun alussa havaittiin enää yksittäisiä lintuja (elokuun parhaana päivänä 11.8. vain 6 p), ja syysmuutto oli ohi jo 21.8. Mustista löytyi koko syksyn aikana vain neljä lintua.

Keväällä 1999 valkovikloja kurvaili Raasiossa 24.4. alkaen. Touko-kuussa ja kesäkuun alkupuoliskolla altaalla nähtiin jokaisella reissulla 1–3 lintua, mikä antaa aiheen epäillä, että altaan liepeillä pesittiin, joskin mitään muuta erityistä pesintään viittaavaa ei todettukaan. Mainittavampia kevätkeiräntymiä ei nytkään havaittu. Musti ei miellyttänyt valkovikloja tänäkään keväänä.

Syysmuuton alun toteamista hankaloittivat läpi kesäkuun Raasiossa viihtyneet linnut. Syysmuuttokausi käynnistyi viimeistään 28.6., jolloin Raasiossa köllötteli 9 p. Heinäkuussa valkoviklon kimitys oli Raasion tyyppiäniä ja heinäkuiset määrät olivat tavanomaisista suurempia: heinäkuun alkupuol-

liskolla altaalla juoksenteli päivittäin 5–15 lintua (jakson havaintosumma 132 yks.) ja vastaavasti kuukauden toisella puoliskolla yleensä 10–40 lintua (havaintosumma 404 yks.). Niinpä koko syksyn havaintosumma kohosi selvästi keskimääräistä paremmaksi. Parhaat muuttopäivät todettiin heinäkuun jälkimmäisellä puoliskolla (taulukko 3). Elokuun alussa määrät putosivat 5–10 lintuun per päivä ja muutto oli käytännöllisesti katsoen ohi kuukauden puoliväliin mennessä: 16.8.–11.9. tavattiin enää 9 valkovikloa. Mustissa havaittiin syksyn aikana vain 17 yksilöä.

Metsäviklo (*Tringa ochropus*)

Lajin kevätesiiintymisestä ei ole juurikaan kerrottavaa (ks. havaintosummat taulukko 2 ja 3). Ainoa mainittavampi kevätkeiräntymä oli 23.5.1999 Raasiossa havaitut noin 10 p. Molempina katsausyksiköinä esiintyminen oli tavanomaisen näkömätön. Syksyllä 1998 lintuja tavattiin heinäkuussa lähes päivittäin, mutta päiväsumat jäivät yleensä 1–3 yksilöön. Elokuussa tavattiin enää yksi lintu! Seuraavana syksynä metsävikloja nähtiin kaikkiaan hieman tavanomaista enemmän (ks. taulukko 3). Muutto keskittyi tiiviisti aikavälille 11.–25.7., jolloin lintuja tavattiin jokaisena päivänä yhteensä 53 yksilöä eli melkein kaikki syksyn linnut. Viimeisen kerran metsävikloja kirmaili Raasiossa 2.–3.8. Mustissa lajiin ei törmätty kumpanakaan katsausyksikönä.

Liro (*Tringa glareola*)

Keväisin liroja pysähtelee altailla vain vähäisiä määriä. Kevät 1998 sujui erityisen väimeissa merkeissä (ks. taulukko 2). Maininnan ansaitsee vain 29.5. havaitut 14 m (muuttosuunta?), jotka pitänee tulkita kevätmuuttajiksi. Parvi oli kokonsa nähden poikkeuksellisen myöhäinen ja samalla kevään suurin liropotti altailla. Musti jäi täysin paitsioon lajin kevätmuutossa.

Seuraavana keväänä liroja tavattiin Raasiossa yhteensä vain yhdeksänä päivänä 14.5. alkaen. Parhainakin päivinä määrät olivat vaatimattomia: 21.5. 15 p ja 22.5. 10 p. Kevään havaintosumma oli tavanomaisen mitätön (taulukko 3). Mustissa nähtiin kevään aikana vain kaksi lintua.

Syksyn 1998 liromuutto lähti yskähdellen käyntiin kesäkuun puolivälin kieppeillä ja voimistui heinäkuun ensimmäisinä päivinä, jolloin koettiin ensimmäinen muuttohuippu (taulukko 2). Heinäkuun puoliväliä lähestyttäessä

meno piristyi uudestaan. Heinäkuun ensimmäinen puolisko olikin liron näyttävien muuttajakoko syksynä: tuon jakson havaintosummaksi saatiin 420 yksilöä. Heinäkuun jälkimmäisellä puoliskolla muuttotahti notkahti 5–25 liron per päivä ilman mainittavampia ryntäyspäiviä (kuukausipuoliskon havaintosumma 178 yks.). Elokuun alussa alkoi muutossa jo jäähytelyvaihe, joskin 9.8. altaalla hääri hieman isompi liroporukka (ks. taulukko 2). Elokuun toisella puoliskolla tavattiin enää 25 lintua, eikä syyskuu tarjonnut enää liron liroa. Syksyn havaintosumma oli tavanomainen (ks. taulukko 2). Mustin kasvittomilla rannoilla tavattiin vain kolme lintua koko syksynä!

Seuraavan syksyn muutto pääsi vauhdikkaasti alkuun jo heti juhannukselta (taulukko 3). Kahden viikon hengähdystauon jälkeen rutistus käynnistyi uudestaan 9.7., jonka jälkeen vahvaa menoa piisasi kuukauden päivät. Päivittäin Raasiossa pyöriskeli yleensä 10–50 lintua ja parhaat hässäkkäpäivät osuivat samaan ajankohtaan kuin vanhojen sirrien tuimin tykitys (taulukko 3). Heinäkuun ensimmäisen puoliskon havaintosummaksi muotoutui 215 yksilöä ja jälkimmäisen puoliskon mukavat 688 yksilöä, mikä oli lähes puolet syksyn koko havaintosummasta. Muutto jatkui vilkkaana vielä elokuun alussa (aikavälin 1–7.8. havaintosumma 186 yks.), mutta 7.8. jälkeen laskettiin enää 26 yksilöä, joista viimeisiä olivat 20.8. ja 3.9. havaitut vitkuttelijat. Mustin avoimaiset eivät miellyttäneet nytkään liroja, sillä syksyn havaintosumma oli siellä vain 17 yksilöä.

Rantakurvi (*Xenus cinereus*)

Kurvin kenonokkaista olemusta päästiin ihastelemaan Raasiossa kolmena päivänä keväällä 1999: 29.5. 1 p, 31.5. 1 p ja 8.6. 2 p. Ensiksi mainittuna päivänä kurvi esitti myös soidintentoa altaan itäranalla. Koskahan kurvit päättävät jäädä altaalle pesimäpuuhiin?

Rantasipi (*Actitis hypoleucos*)

Rantasipi kuuluu Raasion altaan pesimälajeihin ja keväällä pesimälintujen erottelu harvoista altaalle levähtämään pysähtyneistä sipeistä on hankalaa. Vuonna 1998 Raasiossa pesi vähintään kolme paria ja seuraavana vuonna neljä paria. Kevään 1998 käynneillä Raasiossa laskettiin 9.5. alkaen vain 1–6 yksilön päiväsummia. Keväällä 1999 ensimmäiset sipit kimittivat paikalla 5.5. Suurimmaksi summaksi jäi 15.5. lasketut 9 p. On ilmeisestä,

että pesijoita lukuun ottamatta rantasipejä ei juurikaan harhautunut keväiseen Raasioon. Musti oli sipien kannalta Raasiotakin tylsempi paikka, sillä Mustista raportoitii vain yhdestä kevätlinnusta (1999).

Molempien syksyjen muutot etenivät hyvin tavanomaisissa merkeissä ja tavanomaisin määrin (ks. taulukko 2 ja 3). Syysmuuttokaudella 1998 sipejä tavattiin Raasiossa juhannukselta alkaen heinäkuun puoliväliin saakka 5–15 yksilöä päivässään. Ainakin osa näistä viipeltäjästä oli altaan pesimälintuja. Heinäkuun alkupuoliskon havaintosumma oli 102 yksilöä. Laji tavattiin päivittäin myös heinäkuun jälkimmäisellä puoliskolla ja elokuun ensimmäisellä puoliskolla, mutta määrät olivat enää 2–6 yksilöä per päivä. Syksyn viimeiset etelän lämpöön aikovat sipit nähtiin 25.8. Mustissa, jonka syksyn havaintosumma oli vain 15 yksilöä.

Syksyn 1999 esiintyminen oli edellisyyksyn kaltainen. Kesäkuun puolivälistä alkaen aina heinäkuun lopulle saakka Raasiossa ruokaili yleensä 5–10 lintua päivässään. Tälle aikavälille sattui myös syksyn parhaat päivät (taulukko 3). Heinäkuun ensimmäisen puoliskon havaintosumma oli 56 yksilöä ja vastaavasti jälkimmäisen 130 yksilöä. Elokuun puolella päivälukemat olivat puolenkymmentä lintua ja elokuun puolivälin jälkeen sipirintamalla oli jo hiljaista: 16.8.–4.9. tavattiin enää 10 yksilöä. Mustin koko syksyn havaintosumma jäi 13 yksilöön.

Karikukko (*Arenaria interpres*)

Laji on ollut kautta aikain rantakurviin ja lampiviklojen verrattavaa rareiteetti altailla. Vuodelta 1998 saatiin kaksi havaintoa, joista toinen on syysmuutolta: 3.6. 1 p ja 12.8. 1 ad p Mustissa. Vuonna 1999 karikukkoja ei nähty.

Vesipääsky (*Phalaropus lobatus*)

Vuoden 1998 esiintyminen oli heikko, sillä havaintoja kertyi vain yhdeksästä yksilöstä: 28.5. 2 p, 10.8. 2 juv p ja 30.8. 3 juv p (rengastettiin) Raasiossa sekä 11.8. 1 p ja 13.8. 1 p Mustissa.

Keväällä 1999 touko- ja kesäkuun taitteeseen sattuneet räjähdäkselliset pysäyttivät sirrien ja sirriäisten ohella myös vesipääskyjä joukoittain Raasioon: 27.5. 4 p, 29.5. 9 p, 30.5. 16 p, 31.5. 25 p, 1.6. 11 p ja 2.6. 5 p. Viimeiset matkalaiset havaittiin 6.6. (1 p) ja 8.6. (1 p). Syysmuuttokaudella palattiin siten arkisempiin lukemiin: 31.7. Raasiossa havaittu 1 ad p oli syksyn ainoa noteeraus lajista altailla.

Rengastus Raasiassa

Kahlaajia ja muita rantalintuja rengastettiin vuonna 1998 Raasion altaalla edellisvuosien malliin vain syysmuuttokaudella. Aikavälillä 20.6.–19.9. kahlaajakatiskoita oli viritettyinä pyyntiin yhteensä 38 päivänä (kesä 1, heinä 18, elo 16, syys 3; yhteensä 556 pyyntituntia, keskimäärin 15 tuntia/pyyntipäivä). Noin 80 % pyyntitunneista sijoittui aikavälille 10.7.–16.8. Pyyntiaktiivisuus jäi monia edellisvuosia heikommaksi ajoittaisen rengastajapulnan vuoksi. Innokkuutta vähensi varmasti myös ennätyskorkealle noussut vedenpinta. Niinpä makoisimmat lietteet makasivat upoksissa suurimman osan syksyn rengastuskautta. Rengastuksesta vastasivat ko. kaudella Tatu Hokkanen, Antero Lindholm, Jyrki Pynnönen, Petro Pynnönen ja Markku Ukkonen.

Seuraavana syksynä Raasiassa rengastettiin aikavälillä 23.6.–11.9. kaikkiaan 42 päivänä (kesä 2, heinä 20, elo 15, syys 5) yhteensä 764 tunnin ajan (keskimäärin 18 tuntia/pyyntipäivä). Edellisvuosien tapaan pääosa pyynnistä tapahtui kuukauden jaksolla heinäkuun puolivälistä elokuun puoliväliin; aikavälin 11.7.–15.8. osuus pyyntitunneista oli taaskin noin 80 %. Muutaman tunnin huilikatkoksia lukuunottamatta katiskapyynti oli katkeamaton aikavälillä 11.7.–7.8. Rengastustyön hoitivat Antero Lindholm, Jyrki Pynnönen, Petro Pynnönen ja Markku Ukkonen.

Molempina syksyinä pyynti tapahtui yleensä 13–16 Raasio-mallin kahlaajakatiskalla. Muutamana päivänä heinä- ja elokuussa 1998 pyynnissä oli kerrallaan vain 7–11 katiskaa. Lisäksi heinäkuussa 1999 lisäpyydyksenä oli kahdeksana päivänä yksi verkko ja molempina vuosina petolintuja varten muutamina päivinä 1–2 iskuverkkotyyppistä petopyydydystä. Verkkoon erehtyi vain muutama varpuslintu ja petopyydyksiin ei eksynyt petolintuja. Kaikki kahlaajat poimittiin katiskoista. Rengastuksen yhteydessä kahlaajista on kerätty edelleen mittoja ja sulkasatotietoja. Rengastustoiminnan mahdollisti toimintaa varten saatu apuraha, josta on voitu maksaa vastuurengastajalle pieni päiväraha.

Keväisin Raasiassa ei ole ollut rengastustoimintaa, vaikka varsinkin touko–kesäkuun vaihteessa altaalla olisi ajoittain runsaastikin mielenkiintoista rengastettavaa. Tämä passiivisuus on johtunut osittain kahlaajarengastajien muista (harrastus)kiireistä ja osittain siitä, että näin on haluttu antaa parempi pesimärauha altaan hietikoilla pesiville kahlaajille ja vesilinnuille.

Molempina katsausvuosina jatkettiin vuonna 1997 käynnistynyttä valkoviklon ja liron värirengastusta. Liron värirengastus liittyi Gdanskin yliopiston organisoimaan yleiseurooppalaiseen Tringa glareola 2000 –hankkeeseen. Liron höyhenaluiden värjäämisestä kuitenkin luovuttiin. Valkoviklon osalta siirryttiin vuonna 1998 käyttämään tavallisten värirenkaiden sijasta värikoodirengasta (teräsrenkaan lisäksi vasemmassa nilkassa viininpunainen värirengas valkoisin numeroin + tekstein).

Vuosina 1987–97 Raasiassa on rengastettu vuosittain keskimäärin 972 kahlaajaa (vaihteluväli 124–1780 yks.). Ottamalla huomioon kaikki linnut em. vuosien vuosikeskiarvo on 1407 rengastusta. Vuonna 1998 Raasiassa rengastettiin yhteensä vain 710 lintua, joista kahlaajia oli 456 yksilöä (+ ylivuorokautisia kahlaajakontrolleja 54) (taulukko 6). Kahlaajien osalta vaatimattomampaan rengastussaldoon on jääty vain vuosina 1987 ja 1989. Pyyntitunteihin suhteutettuna rengastuskautsi 1998 oli toiseksi kehnoin kautta aikain Raasiassa (huonompi vain v. 1995). Osa-syynä tulokseen olivat nuo edellä mainitut vedenkorkeusongelmat. Parhaana päivänä (15.7.) rengastettiin 74 kahlaajaa. Vuoden kolme rengastetuinta kahlaajaa olivat liro (124 rengastusta), pikkusirri (112) ja suosirri (78) (taulukko 6). Minkään lajin osalta ei päästy mainitsemisen arvoisen korkeisiin rengastusmääriin. Ehkä ainoa ”kasvonsa säilyttänyt” laji oli kuovisirri. Sen sijaan esimerkiksi pikkutyllin, tyllin, lapinsirrin, suokukon ja valkoviklon rengastusmäärät olivat selvästi tavanomaista alhaisempia.

Vuonna 1999 renkaasiin laitettiin yhteensä 1361 yksilöä (+ Mustissa rengastettiin lisäksi 10 yks.), joista kahlaajia oli 818 ja vesilintuja 94 yksilöä (taulukko 6). Kahlaajakontrolleja kertyi yhteensä vain 88. Parhaaksi kahlaajarengastuspäiväksi osoitautui 17.7., jolloin rengastettiin 101 kahlaajaa. Vuoden mitalikolmikon rengastusten määrällä mitattuna muodostivat liro (224 rengastusta), suosirri (173) ja lapinsirri (95). Samalla lirosta tuli kautta aikain rengastetuin kahlaajalaji Raasiassa. Aiemmin tittelin haltijana oli pikkusirri. Vuoden kahlaajarengastustilaston määrällisiä ilonaiheita olivat liron lisäksi mm. lapinsirri, punajalkaviklo ja valkoviklo. Selvimmiksi ”foppaajiksi” jäivät mm. pikkusirri ja kuovisirri. Kaikkiaan Raasiassa on rengastettu vuodesta 1987 alkaen lähes 12000 kahlaajaa.

Taulukko 6. Raasion rengastukset ja ylivuorokautiset kontrollit (suluissa) vuosina 1998 ja 1999 sekä rengastusten yhteismäärät vuosina 1987–99. Taulukossa näkyvien rengastusten lisäksi Mustissa rengastettiin v. 1998 yhteensä 10 lintua (pikkulokki 9, kalatiira 1).

Laji	1998	1999	1987–99
pikkutylli	20(19)	27(4)	73
tylli	8	18(3)	46
kapustarinta	—	1	1
tundrakurmitsa	—	—	1
töyhtöhyppä	6	4(2)	3
isosirri	1	—	—
pulmassirri	—	1(1)	—
pikkusirri	112(19)	94(13)	254
lapinsirri	22(1)	95(7)	89
palsasirri	—	—	—
kuovisirri	19(1)	7	28
suosirri	78(5)	173(16)	213
jänkäsirriäinen	—	—	—
suokukko	16	52(4)	79
jänkäkurppa	5	—	3
taivaanvuohi	4	3	11
lehtokurppa	1	—	—
kuovi	—	—	—
mustaviklo	—	3	3
punajalkaviklo	—	7(17)	3
valkoviklo	5	28(1)	21
metsäviklo	1	13	7
liro	124(4)	224(11)	265
rantakurvi	—	—	—
rantasipi	31(5)	68(9)	77
karikukko	—	—	—
vesipääsky	3	—	3
kahlaajat	456(54)	818(88)	1196
haapana	3	6(1)	5
tavi	18	80(1)	54
sinisorsa	—	—	—
jouhisorsa	3	3	2
tukkasotka	1	—	1
telkkä	7	5	4
varpushaukka	1	—	1
tuulihaukka	—(1)	—	—
ampuhaukka	—	—	—
nuolihaukka	—	—	—
pikkulokki	—	—	—
naurulokki	—	5	2
kalatiira	1	—	8
lapintiira	—	—	—
törmäpääsky	2	49(2)	21
metsäkirvinen	6	—	3
niittykirvinen	5(1)	6	5
lapinkirvinen	—	—	1
keltävästäräkki	49(2)	44	151
västäräkki	153(17)	335(22)	287
kitasku	3	2	2
räkättirastas	—	—	—
laulurastas	—	—	—
punakylkirastas	—	—	—
pensassirkkalintu	—	—	—
ruokokerttunen	—	1	—
pajulintu	—	2	—
isolepinkäinen	—	—	—
varis	—	—	—
keltasirkku	—	—	—
pajusirkku	2	5(1)	1
kaikki yhteensä	710(75)	1361(115)	1755

Rengastusten tavoin myös kahlaaja-kontrolleja saatiin varsin niukasti (ks. taulukko 6). Vieraskontrolleja saatiin neljästä kahlaajasta: pulmussirri 1 (Iso-Britannia) ja suosirri 3 (Puola 2, Alankomaat 1). Näistä vain yksi puolalaisrenkaalla varustettu suosirri oli vuoden 1998 kontrolleja. Lisäksi vuonna 1999 saatiin verkkoon liettualaisrenkaalla merkitty törmäpääsky.

Muiden lintujen rengastuksissa (ks. taulukko 6) pistää silmään tavin hyvä rengastussaldo vuonna 1999. Törmäpääskyn vuoden 1999 rengastussumma selittyy verkkoteemapyyntillä. Västäräkkejä paineli katiskoihin pyyntitunteihin nähden tavanomaisesti. Keltavästäräkkejä saatiin sen sijaan vähän. Muut lajit olivat vain katiskapyyntin (ja verkkopyyntin) mausteita. Raasiassa on rengastettu tähän mennessä vuosina 1987–99 yhteensä runsaat 17500 lintua.

Raasion pesivä kahlaaja- ja lokkilinnusto 1998 ja 1999

Raasion ranta-alueilla, hietikkokentillä ja valleilla pesivä kahlaaja- ja lokkilinnusto arvioitiin molempina katsausvuosina. Yhteenveto parimääristä on esitetty taulukossa 7. Parimäärän pienenemisestä päätellen pikkutylli, joka on ollut avoimien hietikoiden tyyppikahlaaja, on ilmeisesti kärsinyt hietikkokenttien vähitellen etenevästä heinikoitumisesta ja pajukoitumisesta. Punajalkaviklo oli tarkasteltavina vuosina Raasion ainut maakunnallisesti vähälukuinen pesimälaji. Kalalokin parimäärä on kasvamassa.

Vesilinnuista altailla pesivät ainakin haapana, tavi, jouhisorsa, tukkasotka ja telkkä. Tarkempia parimääriä ei selvitetty kumpanakaan katsausvuotena. Raasiassa havaittiin kaikkien em. lajien untuvapoikasia ainakin toisena katsausvuosista.

Taulukko 7. Pesivien kahlaajien ja lokkilintujen parimäärät Raasiassa vuonna 1998 ja 1999.

Laji	1998	1999
pikkutylli	5	4–5
töyhtöhyppä	2	3
taivaanvuohi	–	1
kuovi	1	1
punajalkaviklo	–	1
valkoviklo	1	–
rantasipi	3	4
kalalokki	3	7
kalatiira	1	1

Muiden lajien syysmuuttohavaintoja ja kerääntymiä

Kahlaajahavainnoinnin ja rengastuksen yhteydessä tilastoidaan muidenkin lajien havaintoja. Esimerkiksi rengastusmiehitys Raasiassa tarjoaa mahdollisuuden huomata muutamien varhain kesällä syysmuutonsa aloittavien (hyönteissyöjä)lajien muuton käynnistymisen. Näitä havaintoja kertyy Pohjois-Savosta varsin niukasti, koska maakuntamme muutoinkin vähäinen keskikesäretkeily keskittyy yleensä lintumaailman muiden ilmiöiden selvitte-

lyyn. Tiedot on koottu taulukoksi 8, jossa on samalla esitelty erityisesti vesi- ja rantalinnuista Raasiassa havaittuja kerääntymiä. Taulukossa syysmuuton alkua kuvaaviin havaintoihin on kelpuutettu lepäilijä-havaintoja vain sellaisista lajeista, joiden pohjoiset pesimäalueet eivät yllä alueellamme. Muista lajeista syysmuuton ensi havainto on vaatinut muuttolennossa havaitun yksilön.

Taulukko 8. Eräiden lajien syysmuuton alku ja suurimmat kerääntymät kevät- ja syysmuutolla Raasiassa vuosina 1998 ja 1999. Taulukossa ei ole mukana kahlaajia. Vesilintujen kohdalla taulukossa on suurimpia kerääntymiä eri kuukausilta.

Laji	syysmuuton ensi havainto	kerääntymiä/muuttoja
haapana		16.7.98 40 p, 22.7.99 40 p, 25.7.99 40 p, 29.9.99 41 p
tavi		20.6.98 40 p, 31.7.98 60 p, 3.8.98 75 p, 22.8.98 125 p, 28.6.99 110 p, 25.7.99 240 p, 27.8.99 100 p
jouhisorsa		16.8.98 20 p, 15.7.99 20 p, 22.7.99 20 p, 30.8.99 50 p (Musti)
lapasorsa		15.8.98 16 p, 4.8.99 12 p
tukkasotka		5.7.98 40 p
telkkä		10.7.98 100 p, 28.5.99 87 p, 11.7.99 100 p, 22.7.99 100 p
alli		16.10.98 27 p
mehiläishaukka	6.8.98 3 m 24.7.99 3 m + 2 p	21.8.99 6 m
tuulihaukka		5.9.99 7 m
pikkulokki		20.–24.6.98 120 p, 13.7.98 6 ad + 50 juv p, 25.5.99 180 p, 23.6.99 250 p, 21.7.99 180 p, 23.7.99 5 ad+113 juv p (3.8. enää 1 p)
törmäpääsky		27.7.99 noin 400 p
metsäkirvinen	18.7.99 5 m	23.8.98 40 m
niittykirvinen	2.8.98 1 m	19.9.98 60 p, 2.10.1998 60 p 27.7.99 1 m
lapinkirvinen	29.8.98 1 m 22.8.99 1 p	
keltavästäräkki		23.8.98 50 p, 28.8.99 40 p
västäräkki		21.8.99 100 p, 2.9.99 150 p
räkättirastas		22.8.98 52 m
pajulintu		17.5.98 noin 50 p(Ä), 21.8.99 30 p
pikkukäpylintu + sp.		16.5.98 a3 m, heinäkuu 99 yht. noin 160 m
punavarpunen	1.8.98 1 m 20.7.99 4 m	
vihervarpunen	23.8.98 25 m 19.7.99 17 m	
urpiainen	10.7.99 a3 m	16.10.98 500 p, heinäkuu 99 yht. 35 m (eteläisten urpiaisten liikehdintää?)
lapinsirkku	4.9.99 2 p	
pohjan-/pikku-/kultasirkku	30.8.98 2 m 28.8.99 1 m	4.9.99 11 m

Kiitokset

Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys on tukenut Raasion kahlaajarengastusase-man toimintaa apurahalla. Kaivostoiminnassa mukana olevia Raasion ja Mustin altaita hallinnoi Siilinjärven Kemira, jonka kanssa lintujen havainnointiin liittyvä yhteistyö on sujunut kitkattomasti. Kaikki havainnoijat ja rengastajat ansaitsevat kiitoksen urakoinneistaan.

Kirjallisuus:

- Ruokolainen, K. & Kauppinen, J. (toim.) 1999: Kuopion ja Pohjois-Savon linnusto. – Kuopion luonnontieteellisen museon julkaisuja 5. 343 s.
- Soloviev, M. & Tomkovich, P. (toim.) 2002: Arctic birds: an international breeding condition survey (online database). – <http://www.arcticbirds.ru>.
- Ukkonen, M. 1986: Kahlaajamuutosta Siilinjärven Raasiassa syksyllä 1984 ja 1985. – Siivekäs 7(1): 2–12.

Pohjois-Savo 1999-2001

© Juhana Poutanen

Katsaus sisältää tällä kertaa vuosituhannen vaihteen harvinaisuudet Pohjois-Savosta. Katsaukseen on sisällytetty valtakunnalliset RK-lajit ja Pohjois-Savon AHK-listaan kuuluvat lajit sekä muutamia muita pienempiä harvinaisuuksia. Pienempiin harvinaisuuksiin kuuluvat lajit, joista osa havainnoista kuuluu AHK:n alaisuuteen (esim. maakotka) sekä lajit, jotka ovat aiemmin olleet AHK-lajeja (esim. kattohaukka), mutta ovat edelleen harvalukuisia. Näiden lisäksi on katsaukseen otettu valtakunnalliset pikkuharvinaisuudet (mm. tunturipöllö ja harjalintu) ja muutama muu vähälukuinen laji (mm. karikukko).

Katsaus on samalla ensimmäinen osa projektista, jossa vuosittainen faunistinen katsaus on jaettu pienempiin osakokonaisuuksiin. Osakokonaisuudet tullaan myös käsittelemään samalla vuosijaksolla kuin tämä katsaus, jolloin aikatauluakin saadaan sujuvasti kiinni.

Lomakkeet ja havainnot

Näiden vuosien myötä AHK:n lajimäärässä ja AHK:n koostumuksessa on tapahtunut muutoksia. Pitkään toimineet Paavo Liimatta ja Antero Lindholm siirtyivät muihin tehtäviin, kiitoksia heille panoksestaan. Kotilaisen Heikki siirtyi myös jakson aikana varajäseneksi, mutta on edelleen mukana. Varsinaisen työn tämän katsauksen lomakkeiden osalta ovat tehneet Keron Marko, Väättäisen Jussi ja allekirjoittanut.

Varajäsenistä Kotilaisen Heikki ja Härmäläisen Terho ovat tarkistaneet loput. Joitakin lomakkeita olemme myös konsultoineet sopivilla asiantuntijatahoilla.

Lomakkeita tarkistettiin vuonna 1999 yhteensä 68 kpl, joista hyväksyttiin 66 ja hylättiin 2. Suurin osa lomakkeista oli normaaleja AHK-lajeja, vain kolme koski muita tapauksia. Vuonna 2000 lomakkeita tarkistettiin 69 kpl, joista hyväksyttiin 64 ja hylättiin 2. Kolmen lomakkeen käsittely on vielä kesken. Muita kuin varsinaisia AHK-lajeja käsitteleviä kuponkeja oli neljä. Vuonna 2001 lomakkeita tarkistettiin vuonna 73 kpl, joista hyväksyttiin 62 ja hylättiin peräti 7. Neljän lomakkeen käsittely on vielä kesken. Muita kuin varsinaisia AHK-lajeja käsitteleviä lomakkeita oli 9. Tämän lisäksi käsiteltiin 11 havaintoa aiemmilta vuosilta, joista 3 hylättiin. Mielenkiintoista on se, että vaikka AHK:n lajilistalta pudotettiin yleisimpiä lajeja pois, lomakkeiden määrä ei kuitenkaan olennaisesti muuttunut.

Joidenkin havaintojen käsittely on vielä kesken, joten se selittää joidenkin havaintojen puuttumisen tästä katsauksesta. AHK:n hylkäämien lomakkeiden määrä oli myös suurempi kuin vuosiin. Osassa on edelleen kysymys siitä, että lomakkeen tekstin perusteella lajia ei pysty määrittämään. Kysymme toki näissä tapauksissa lisätietoja, mutta yllättävän monessa tapauksessa niitä ei kuitenkaan saada. Korostettakoon vielä, että AHK:n hylkäävä päätös ei tarkoita, että havainto olisi väärä, vaan tarkoittaa, että julkaisun ylittävää dokumentoinnin tasoa ei ole saavutettu.

AHK (ja RK) tasoista lajeista kannattaa heti tuoreeltaan tehdä hyvät muistiinpanot. Komiteat eivät voi myöskään lukea lomakkeen rivien välistä, vaan havaitut perustuntomerkitkin on kirjattava. Tuntomerkit kannattaa kirjata ihan omin sanoin. Lintukirjamaisia sanontoja ei kannata käyttää, koska ne ovat usein aika ympäripyöreitä. On hyvä myös pyrkiä kuvaamaan, missä höyhenaloissa tuntomerkit sijaitsevat. Piirroksat ja heikkotasoiset valokuvatkin auttavat aina.

AHK-lajilistassa on tapahtunut muutoksia vuonna 2000. Tämä johtuu siitä, että valtakunnallinen RK pudotti omalta lajilistaltaan lajeja, jotka automaattisesti tulevat ensin AHK-listalle. AHK-lajeja karsittiin myös samalla. Muutokset ovat näkyvissä tämän lehden takasisäsivuilla, joka kannattaa jokaisen vilkaista läpi.

Harvinaisuushavaintoja saatiin kaiken kaikkiaan riittävästi käyttöön tähän, jotta niiden esiintymistä voidaan arvioida Pohjois-Savossa näiden vuosien aikana.

Lopuksi vielä muutama kommentti havaituista lajeista. Vuonna 1999 Pohjois-Savo sai uudeksi lajiksi punakaulahanhen. Ensimmäinen havainto tehtiin myös mustapäätaskun läntisestä rodusta (*rubicola/hibernas*). Vuonna 2000 havaittiin uusia lajeina: mandariinisorsa, pilkkaniska ja viitaiainen. Vuonna 2001 liitettiin lajilistaan: harmaasirkku, eskimosirri, amerikanjääkuikka ja ruokki. Paljon muutakin mielenkiintoista nähtiin ja uusia ennätyksiä tehtiin, mutta eipä kuluteta palstatilaa tässä yhteydessä sen enempää. Olkaa hyvät, Enjoy your meal!

Savon harvinaisuudet

Eelis Rissanen

Havainnoijat

Pentti Alaja (PA), Tapio Alanko, Kalevi Asikainen (KAS), Erkki Björk (EB), Birgitta Bovellan, Kari Bovellan (KBo), Martti Damstén (MD), Timo Filipoff (TF), Annika Forsten (AFO), Esa Haataja, Aarne Hagman (AHg), Lauri Hallikainen (LHa), Heidi Hannula (HHa), Mika-Petri Harju (MPH), Aimo Hartikainen (AHa), Kaarina Heiskanen, Hannu Holopainen, Patrick Hublin (PHu), Jukka Hujala (JHu), Osmo Huupponen (OHu), Raimo Hytönen (RHy), Terho Hamalainen (TeH), Harri Holta (HHo), Jukka Ihanus, Anu Ikaheimo, Timo Immonen (Tim), Iivari Jaakkola (JJa), Tuomo Jalkanen (TJa), Jari Jokela (JJo), Kai Jäderholm (KJä), Pertti Kaarakainen (PKa), Antti Kanninen (AKa), Lauri Kanninen (LKa), Timo Kanninen (TKa), Risto Kannisto (RKa), Eila Karki (EKa), Seppo Kauhanen, Jukka Kauppinen (JKa), Jorma Kelo (JoK), Marko Kelo (MKe), Jaakko Kettunen (JKe), Jorma Knaapi, Jorma Knuutinen (JKn), Jouni Kokkonen, Timo Korhonen (TKo), Juha Koponen, Jarkko Koskela (JaK), Tommi Koskela, Heikki Kotilainen (HKo), Hannu Karkkainen (HKa), Matti Karkkainen, Sari Karkkainen, Timo Laine, Marja-Liisa Laitinen, Aleksi Lehikoinen, Tuire Leutonen, Paavo Liimatta (PLi), Antero Lindholm (ALi), Tom Lindroos, Asta Lähdesmäki (ALä), Lassi Lähdesmäki (LLä), Marja Majjala (MJa), Antti Markkanen (AMa), Ilkka Markkanen (IMa), Aku Miettinen, Harri Miettinen (HM), Markus Miettinen (MMi), Raimo Miettinen (RMi), Pirkko Muraja (PMu), Pekka Mustakallio (PkM), Petteri Mustakallio (PeM), Soile Niiniskorpi, Markku Niiranen (MNi), Jari Nummelin, Mika Ohtonen, Yrjö Olkkonen (YO), Juha Piipponen, Juha Poutanen (JPt), Perttu Puranen (PPu), Jyrki Pynnönen (JPy), Petro Pynnönen (PPy), Taina Parnanen (TPä), Riitta Rajala (RiR), Raimo Rajamäki, Ari Ratinen, Menni Renvall, Pertti Renvall (PRE), Eino Repo (ERe), Antti Riikonen, Eelis Rissanen (ERi), Juhani Rissanen (JRi), Pekka Roine, Kris De Rouck, Pentti Runko (PRu), Kalle Ruokolainen (KRu), Pekka Ruotsalainen, Marjatta Ruutinen, Hannu Rasänen (HRa), Seppo Rasänen (SRa), Helena Ronka (HRo), Petri Sallinen (PSa), Jorma Salo, Antti Savolainen, Eino Savolainen, Kirsi Savolainen, Hannu Siikavirta (HSi), Kauko Suikström (KSi), Uolevi Skaren (USk), Riitta Suhonen (RSu), Johanna Tiuhonen, Markku Tiuhonen, Juhani Toivanen (JTo), Ilpo Toivonen, Ari Tossavainen (ATo), Sirkka Tossavainen, Jorma Tuomainen (JT), Markku Ukkonen (MU), Visa Uusi-paikka (VU), Outi Vamio (OVa), Jukka Vapaavuori, Jani Vastamäki, Teuvo Vepsäläinen (TVe), Esko Vesänen (EVe), Suoma Virnes (SVi), Aaro Väänänen (AVa), Eira Väänänen (EVA), Veli-Matti Väänänen (VMV), Juha Vaatänen (JVä), Mieke Wickman ja Jarmo Ylihuoma (JYl)

Lajeittainen katsaus

Amerikanjääkuikka *Gavia immer* (RK) (0/0/0,0,1)

01: Pohjois-Savon ensimmäinen havainto lajista 6.10. 1 m Kuo Pirttiniemi (HKo). Samana vuonna koko Suomessa tavattiin kahdeksan yksilöä.

Tämän lisäksi nähtiin tunnistamaton jääkuikkalaji 23.9. 1 m Vrk Pitkälänniemi (HMi, TIm, MMi). Lintu oli 15 kuikkalinnun parvessa. Pohjois-Savosta on määritettyjä jääkuikkia on kolme. Viimeisin on vuodelta 1997.

Pikku-uikku *Tachybaptus ruficollis* (A, talvihav. 1) (1/33–0,2)

99: Vuoden ainoana havaintona edellisen vuoden puolella (22.–24.12.98) havaittu yksilö, joka havaittiin vielä 2.1. Vrk Kopolanvirta (OHu).

01: Laji havaittiin kahdesti: 7.–14.10. 1 Å Kuo Lamperila (PRE, LHa, Ima, RSu) ja 14.–15.12. 1 p Veh kk uusi silta (A. Miettinen, Ima, JPt). Lamperilan Lintu äänitelti paikalla useampana iltana ja 14.10. se myös nähtiin. Vehmersal-

Lyhenteet

- (A) = AHK-laji (lajinimen jäljessä), esitetyt havainnot AHK:n tarkistamia ja hyväksymiä (ei koske Joroisten havaintoja)
 (RK) = RK-laji (lajinimen jäljessä), esitetyt havainnot ovat valtakunnallisen rariteettikomitean hyväksymiä
 (1) = lajista kerätään kaikki havainnot (lajinimen jäljessä)
 p = paikallinen tai lepäilevä
 m = muuttava; jos muuttosuunta tiedossa, merkitty muuttosuunta-lyhenne (S, W, SW jne.)
 kiert = kiertävä
 A = laulava tai soidinääntelevä
 ä = muuten ääntelevä, äänihavainto
 a = parvi; a5 = viiden parvi, 5a = viisi parvea, 100(5a) m = yhteensä sata muuttajaa viidessä parvessa
 kv = kalenterivuosi; iät kalenterivuosina
 ad = vanha (aikuinen)
 subad = esiaikuinen
 juv = nuori (1kv/2kv kevät); osa nuoriksi ilmoitetuista petolinnuista lienee ollut esiaikuisia
 pull = pesäpoikanen
 tp = talvipukuinen
 vp = vaihtopukuinen
 mus = Kuopion luonnontieteellisen museon kokoelmissa oleva yksilö

RK- ja AHK-harvinaisuuksien nimen jälkeisissä suluissa on ensin lajin ennen vuotta 1974 tavatut yksilöt, toiseksi yksilöt vuosilta 1974–98, ja viimeiseksi vuosien 1999, 2000 ja 2001 yksilömäärät pilkuilla erotettuina. Havainnoijat on merkitty lyhenteillä, mikäli nimi on useammassa kuin yhdessä havainnossa. RK- ja AHK lajeissa linnun löytäjä on ensimmäisenä, mikäli tiedossa. Muussa tapauksessa lomakkeen täyttänyt. Loput nimet ovat aakkosjärjestyksessä.

men lintu oli saatu Suvakselta kalaverkosta ja vapautettu sillan sulaan. Koska pelättiin sulan jäätymistä, siirrettiin lintu edelleen Rautalammin Tyyrinvirralle.

Suula *Sula bassana* (RK) (0/3/0,0,1)

01: 6.11. 1 p Kuo Iso-Lauasjärvi (M-L Laitinen, mus), saatiin huonokuntoisena kiinni ja toimitettiin Heinolan lintutarhalle, jossa kuoli. Yksilö on Kuopion luonnontieteellisen museon kokoelmissa.

Jalohaikara *Egretta alba* (A) (0/1/0,1,0)

00: Maakuntamme toinen havain-

to: 22.–26.4. 1 p Maa Mustavirta (PkM, PeM, ERi ym.)

Kattohaikara *Ciconia ciconia* (1) (2/69/19,11,24)

99: Kattohaikaroita havaittiin peräti 19 yksilöä, joka on Pohjois-Savon ennätysmäärä vuodessa. Valtakunnallisesti vuosi oli aika normaali. Havainnot keskeytyivät tyypillisimpään aikaan toukokuun loppuun, jolloin niitä nähtiin eniten myös valtakunnallisesti. Kaikki havainnot: 22.5. 1 p Ter Utrianlahti (Maire Kukkonen/PA), 22.5. 8 p Rau Rastunsuo (Ville Hämäläinen/KSi), 23.5. 1 p lähti muutolle Son Sukeva (MNi, AVä, JYl), 24.5. 1 p

Vehmersalmen pikku-uikku siirrettiin Rautalamille parempaan sulaan. ©Juha Poutanen

Ter Talluskylä Ovaskalanharju (Markku Huuskonen/PA), 25.5. 7 p Son Aittokoski (JKa) ja 25.–26.5. 1 p Kaa Rauantaipale (ERi, JTo).

00: Yksi havainto Pohjois-Savon suurimmasta parvesta: n.15.6. – 1.7. 11 p Kar Hautolahti (J. & M. Tiuhonen ym.). Linnut viihtyivät maalaistalon pelloilla juhlistamassa tuoreen hääparin perheonnea! Valtakunnallisesti Suomessa nähtiin ennätysmäärä kattohaikaroita.

01: Ensimmäiset havaittiin yllättävän aikaisin ja yksilömäärä kohosi peräti 24:ään, joka on samalla uusi ennätys. Kaikki havainnot: 28.4. 6 p Suo Hirvolankylä (HKä), 28.4. 1 p Lep Paukarlahti (IMa), 2.5. 1 p Lep Leppämäki (YO), 1.5. 7 p Rau Koipiniemi (Jouni Röntynen /KSi), 3.5. 6 m Rau Tyyrinvirta (EVe), 6.5. 1 p Kuo Kaislanen (LHa), 10.6. 1 p Suo Lempyy (J. Kokkonen) ja 3.7. 1 p Kuo Kurkiharju (Mikko Kokkonen/ERi).

Mustahaikara *C. nigra*

(A) (1/4/1,0,0)

99: Yksi havainto tyypilliseen aikaan loppukeväällä 25.5. 1 ad p Ves Sonkari (Aarne Huuskonen ja Hannu Taunila/ERi), joka yllätti kalamiehet venerannalla ja lähti lentoon kadoten metsään.

Kyhmyjoutsen *Cygnus olor*

(A) (0/13/0,1,16)

00: yksi havainto: 20.7. 1 ad S Kuo Matkustajasatama (HKo).

01: Lisääntyneet kyhmyjoutsenmäärät rannikolla alkavat ajamaan lintuja myös sisämaahan. Ennätys-suuri parvi, joka tuplaa maakuntamme yksilömäärän kerralla: 8.7. 16 p Rau Etelä-Saikari Iisvesi (TJa, JKn, TVe, EVe).

Pikkujoutsen *C. columbianus*

(A) (6/26/26,1,109)

99: Kaksi muuttohavaintoa syksyltä: 9.10. 12 WSW Kuo Puutosalmi (MU, PMu, RiR, JRi, KRu) ja 15.10. a14 SW Kuo Pirttiniemi (HKo, ALä). Näiden kahden parven yksilömäärä nostaa Pohjois-Savon yksilömäärää melkoisesti. Havainnot 90-luvulla ovat lisääntyneet selvästi 90-luvulla (ks kuva 1).

00: Yksi havainto vaihteeksi keväältä: 7.5. 1 p Maa Iso-Lapinjärvi (HKo, JKe)

01: Ennätysmäinen esiintyminen: 6.10. a47 m SW Kuo Pirttiniemi (HKo), joka havaittiin myös Puutosalmelta. Kuo Puutosalmen

Kuvassa osa Karttulan ennätysuurta kattohaikaraparvea. ©Juha Poutanen

Kuopion Iso-Lauasjärveltä löytynyt nuori suula Kuopion luonnontieteellisellä museolla. © Marko K.

päiväsumma oli 109 (9a) m pääasiassa SW (MU, KAs, TF, ALä ym.). Em. parvi oli myös samalla havaituista parvista yksilömäärältään suurin.

Lyhytnokkahanhi *Anser brachyrhynchus*

(A) (0/7/3,3,4)

99: Kolme havaintoa: 8.5. 1 p (11:n metsähanhen kanssa) Rau Rastunsuo (PLi) ja 14.5. 1 p (8:n metsähanhen kanssa) Rau Vaajasalmi (JKn, EKä, KSi). Jälkimmäinen parvi lähti lentoon ja havaittiin myös Rau Rastunsuolla, josta lähti

suuntaan SE. Lisäksi yksi syksyltä: 10.10. 1 SW (8:n metsähanhen kanssa) Kuo Matkustajasatama (HKo).

00: Edellisvuotiseen tapaan kolme havaintoa: 21.4. 1 NE Rau Rastunsuo (HKo, TF, JKe, KSi, VU), 22.–23.4. 1 p Maa Lapinjärvet (HKo, MU, HHa, JKe, ERi ym.) ja 25.–26.4. 1 p Iis Runni (KAs, MNi, JYl).

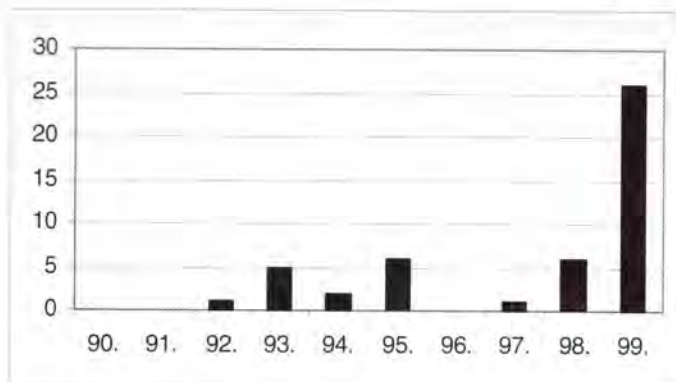
01: Laji näyttäisi olevan säännöllinen kevätvierailija maakunnassam-

me, nyt havaintoja neljästä yksilöstä: 21.4. 1 p Maa Lapinjärvet (HKo, JKe, ERi ym.), 21.4. 1 p Rau Rastunsuo (JKn, TVe) ja 26.–27.4. 2 p Rau Vaajasalmi (JKn, RKA, ATo, EVe).

Kiljuhanhi *A. erythropus*

(A) (1/0/0,0,1)

01: 25.–31.5 1 ad p Suo Pappilampelo (HKä ym.). Värirengastettu lintu, joka oli ilmeisestikin alkupe-
rältään ruotsalaista istutuskantaa. Havainto on Pohjois-Savon toinen.

Kuva 1. Pikkujoutsenen esiintyminen 90-luvulla yksilöitä/vuosi.

Merihanhi *A. anser*

(1) (us./48/0,1,4)

00: 23.4. 1 p Maa Lapinjärvet (ERi, MU ym.).

01: 21.4. 1 p Maa Lapinjärvet (JHu, JKe, ERi ym.), 22.4. 1 m Vrk Pitkälänniemi (JKe, HKo, ERi, JVa), 26.4. 1 NW Kuo Sorsasalo (IMa), 6.5. 1 m Rau Rastunsuo (KSi).

Punakaulanhanhi *Branta*

ruficollis (RK, A 2000–) (0/0/1,0,0)

99: Pohjois-Savon ensimmäinen havainto lajista: 8.10. 1 m noin 70 valkuposkikihänhen kanssa Kuo Matkustajasatama (HKo). Parvi kierteli hetken ja jatkoi etelään. Sama lintu havaittiin myös Kuo Puutossalmella (ERi, JKe, KRu ym.). Parvi meni Puutossalmella lähes havainnoijia hipoen. Kyseinen lintu eteni ilmeisestikin Asikkalan kautta Hollolaan yöpymään.

Ristisorsa *Tadorna tadorna*

(A) (0/8/9,2,1)

99: Kaksi havaintoa: 18.5. 1 ♂ p Kuo Heinälammminrinne (JTU) uis-kenteli kaatopaikan valuvesilammikossa ja 17.7. 8 ad SSW Kuo Siikaniemi (HKo). Jälkimmäinen parvi on yllättävän suuri ja yksilömäärä nousee kerralla omiin lukuihin.

00: Kaksi havaintoa: 15.5. 1 ♂ p Sii Raasio (SVi ym.) ja todennäköisesti samat 16.5. 1 ♂ p Sii Musti (AHa, MD)

01: Yksi havainto hiukan poikkeuksellisempaan aikaan: 17.10. 1 S Vrk Lehtoniemi (ERi, TF).

Mandariinisorsa *Aix galericulata*

(A) (0/0/0,2,0)

00: Lajia on aiemmin pidetty häkikarkulaisena. Lintutarhoista luontoon karanneet linnut ovat kuitenkin muodostaneet tietyille alueille pysyviä kantoja. Pohjois-Savon lajistaan laji liitettiin seuraavilla ha-

vainnoilla: 13.5. ja 20.5. 2 ♂ p Kuo Sotkanniemi (AHg).

[Morsiosorsa *A. sponsa*]

(RK) (0/2/0,0,1)

01: Lajia pidetään yleisesti tarhakarkulaisena. Pohjois-Savon kolmas yksilö havaittiin 10.4. 1 ♀ p Lep Sorsakoski (HKo, TF, ERe ym.). Yksilö oli sangen kesyn oloinen.

Harmaasorsa *Anas strepera* (A, 2000–A vain ♀-puk) (4/46/3,7,6)

99: Kaksi havaintoa: 6.6. 1 ♂ p Maa Lapinjärvet (VMV) ja 20.8. 1 ♀-puk Maa Kinnulanlahti (HKo). Syksyisiä havaintoja on vähemmän, havainto on vasta viides.

00: Normaalia enemmän havaintoja: 18.4. 1 ♂ p Maa Pieni-Lapinjärvi (MMA, SVi), 23.–25.4. 1 ♂ p Rau Rastunsuo (RHy, ERi, KSi, TVe ym.), 27.4. 1 ♂ p Kuo Pöksänlampi (AHg), 7.5. 1 ♀ p Maa Iso-Lapinjärvi Vesajoki (HKo, JKe) ja 8.7. 2 ♂ p 1 ♀ p Maa Iso Lapinjärvi Vesajoki (VMV). Toukokuun havainto naaraasta oletetaan olevan sama kuin heinäkuinen naaras. AHK on tarkistanut ensimmäisen havainnon, koska se on uusi saapumisennätys ja 7.5. havainnon naaraasta.

Lisäksi Etelä-Savosta yksi havainto: 19.4. 1 ♂ p Joroinen Puomilansillan sula (OHu, HRä).

01: Havaintoja kuudesta yksilöstä: 10.4. 1 ♂ p Suo Kimpanlampi (J, Vapaavuori), 1.5. 1 ♂ p Kuo Keskimäinen (IMa, PRe, RSu), 2.5. 1 ♂ p Vrk Ruokojärvi (MMi ym.), 10.5. 1 ♂ p Maa Lapinjärvet (VMV) ja 19.5. 1 ♂ p Sii Raasio (JKe, PRe, ERi). Ensimmäinen havainto on luonnollisesti uusi saapumisennätys.

Allihaahka *Polysticta stelleri*

(A) (1/48/1, n. 42,0)

99: Yksi havainto: 23.10. 1 ♂ vp Sii Raasio (HKo, AHa).

00: Yksilömäärä yllättävän suuri, kaikki havainnot: 23.1. 1 ♀ p Rau Tyyrinvirta (EKA, JKe, JKn, IMa), 10.12. n. 40 p (25 ♂ 15 ♀) Vrk Huruslahti (TIm, ERi, HRä ym.) ja 20.12. 1 p Kuo Neulalahti (MKe). Varkauden parvi oli niin tiivis, että tarkan lukumäärän laskeminen oli vaikeaa. Parvi on joka tapauksessa suurin koskaan Pohjois-Savossa havaittu.

Pilkkaniska *Melanitta perspicillata* (RK) (0/0/0,1,0)

00: Pohjois-Savo sai uuden lajin listalleen: 6.6. 1 ad ♂ NE Kuo Itkonniemi (HKo). Havainto on sisämaan neljas.

Haarahaukka *Milvus migrans* (A) (11/28/1,4,1)

99: Yksi havainto: 7.7. 1 eteni NW Kuo Saarijärvi (HKo).

00: Peräti neljä havaintoa: 27.6. 1 ad p Sii Keskimäinen kaatopaikka (MU), 3.7. 1 ad kiert. Rvr Ylä-Keyritty (ERi), 5.8. 1 kiert. Kuo Silmäsuo (HKo) ja 13.8. 1 W Lep Kohmansalo (YO).

01: Yksi havainto tavanomaiseen aikaan: 6.5. 1 kiert. Kaa Järvenkylä (JTo).

Lisäksi yksi vanha havainto: 29.4.1996 1 kiert. Maa Lapinjärvet (JaK, JKe). Havainto on ko. vuoden ainoa.

Arosuohaukka *Circus macrourus*

(RK, A 2000–vanhat ♂) (5/2/1,3,2)

99: 20.–21.8. 1 ad ♀ Maa Lapinjärvi (HKo, AHa, JKe). Havainto on 90-luvun toinen.

00: Peräti kolme havaintoa: 18.4. 1 ad ♀ m Kuo Linnanpelto (HKo), 3.6. 1 ad ♂ p Kuo Keskimäinen (J. Piipponen, K. De Rouck ym.) ja 14.8. 1 ad ♂ p. Lep Timola (AKa, TKa). Lajia havaittiin runsaasti myös koko Suomessa.

Tämän lisäksi yksi aro-/niittysuohaukka: 28.5. 1 ♀ kiert. Sii Jälä (MU).

01: Kaksi havaintoa: 4.8. 1 ad ♂ NW Sii Poljän mylly (HKo, JKe) ja 12.9. 1 kv NW Kuo Pirttiniemi (HKo). Suomessa havaittiin ennätysmääräiset 41 nuorta arosuohaukkaa.

Niittysuohaukka *Circus pygargus* (A) (0/4/0,1,0)

00: Yllättävä kesähavainto: 28.6. 1 2kv ♂ kiert. Sii Maa Keskimäinen (ERi). Havainto on Pohjois-Savon

viides, edellinen on vuodelta 1998.

Merikotka *Haliaeetus albicilla* (1) (n.17/121/11,18,32)

99: Havaittiin 11 yksilöä, joka on viime vuosiin verrattuna huomattavanomaista vähemmän. Kaikki havainnot: 29.3. 1 2kv p Rau Rastunsuo (KSi), 29.3. 4 (4a) m Sii Ahmon pelto (MU), 30.3. 2 ad (2a) NE Sii Ahmon pelto (MU), 4.4. 1 2–4kv SW Lep Riikinneva (AKa, TKa, TKo), 13.4. 1 2kv p Rau Rastunsuo (KSi), 18.4. 1 subad m Vrk Vattuvuori (OHu, HKä, ALi, HMi), 24.5. 1 subad p Rau Tyyrinvirta, Savon Taimen (Jouni Röntynen/KSi).

Tämän lisäksi ilmoitettiin yksi tunnistamaton kotkaji 14.3. 1 m Kuo Vehmasmäki (PHu).

Lisäksi yksi merikotkahavainto Etelä-Savosta: 18.1. voimalinjaan lentänyt Joroinen Kerisalonsaari (mus), jolla oli löydettyä minkki kynsissä!

00: Yllättävänkin runsaslukuinen, kaikki havainnot: 19.3. 1 subad NE Kuo Linnanpelto (HKo), 20.3. 1 ad NW Rau Tyyrinvirta (EVe), 21.3. 1 ad E Sii keskusta (JJo), 22.3. 1 ad kiert./NW Rau Tyyrinvirta (EVe), 25.3. 1 ad p lähti NE Rau Rastunsuo (KSi), 29.3. 2 (2a) subad NE Sii Ahmon pelto (MU), 4.4. 1 p nuotat-avannolla Ves Pohjois-Konnevesi (Sisä-Savon Sanomat JKn), 7.4. 1 m Lep Harkio (YO), 18.4. 1 subad. NE Son Saukkosuo (J. Salo), 21.4. 1 subad m Rau Rastunsuo (TF, JKe, HKo, ERi, VU), 22.4. 1 2kv NE Maa Pyssymäki (TF, ERi, KRu, VU), 25.9. 1 kv SW Sii Ahmon pelto (MU), 29.10. 1 ad WSW Sii Kemira (MU), 17.11. 1 kv S Sii Kevätön (PMu, RiR), 20.11. 1 kv SW Rau Etelä-Konnevesi Iso Pyssalo (HSi), 1.12. 1 ad p lähti E Iis Koivuniemi (B. Bovellan, KBo) ja 26.12. 1 subad S Kuo satama (HKo).

Lisäksi yksi Etelä-Savosta: 12.11. 1 ad p Joroinen Joroisselkä (HMi, MMi).

01: Ennätysmäinen esiintyminen, peräti 32 yksilöä. Kaikki havainnot: 19.3. 1 NE Pie Keski-Säviä (LLä), 25.3. 1 ad NE Sii Ahmon pelto (MU), 28.3. 1 subad N Rau Tyyrinvirta (EVe), 30.3. 1 subad NE Sii Ahmon pelto (MU), 1.4. 1 kiert. Lep Konnus (S. Kauhanen), 4.4. 2 m Rau Tyyrinvirta (TPä, EVe), 5.4. 1 m Iis Sankarinniemi (AVä), 5.4. 1 N Kuo Vehmasmäki (AHg), 5.4. 1 p Rau Tyyrinvirta (JKn, ALä, IMa, KRu), 13.4. 1 kiert. Lep Riikinneva (HMi, MMi), 14.4. 1 ad NW

Kuo Silmäsuo (AHa, IMA), 21.4. 1 N Vrk Ruokojärvi (HMi, MMi), 23.4. 1 2-4kv N Kuo Keskimäinen (TF, MKe, JKe), 26.4. 1 Rau Rastunsuo (JKn, ATo), 6.5. 1 2-3kv kiert. Kuo Keskimäinen (OVA), 22.5. 1 subad SE Kuo Keski-Kallavesi (KRu, JTu), 23.9. 1 S Kuo Puutossalmi (AHg, MKe, ALä), 23.9. 1 subad SSW Sii Vehkamäki (EB, MU), 24.9. 1 ad W Iis Pölönmäki (KAs), 24.9. 1 S Vrk Timonselkä (AKa), 5.10. 1 ad m Vrk Lehtoniemi (HMi, MMi), 17.10. 1 1kv SSW Sii Siltasalmi (MU), 18.10. 1 ad m Vrk Lehtoniemi (TIm, HMi, HRä), 19.10.2 ad (2a) m Sii Vehkamäki (JKe, IMA, MU), 3.11. 1 SW Sii Hamula (MU), 6.11. 1 juv/subad W Sii Siltasalmi (MU), 10.11. 1 1kv S Kuo Silmäsuo (HKO, ERi), 10.11. 1 1kv m Kuo Sotkanniemi (HKO, ERi), 22.11. 1 ad kiert. Maa Viannankoski (JTu) ja 26.12. 1 juv/subad p Ter Huhtajankoski (IMA, MU).

Lisäksi yksi havainto kotkalajista 12.1. 1 S Rau Etelä-Saikari (TJa) ja samalta päivältä 1 kiert. Rau Rastunsuo (TPä, KSi, Eve).

Kiljukotka *Aquila clanga* (RK) (0/3/0,0,1)

01: Pohjois-Savon neljäs havainto: 20.4. 1 subad/ad WNW Sii Aappola (MU). Lajilla oli valtakunnallisesti runsain esiintyminen kautta aikain.

Maakotka *A. chrysaetos* (A. 1 nuoret syksyllä) (monia/72/5,12,4)
99: Tavanomainen määrä havaintoja: 16.1. 1 subad/ad NE Kei Pahkamäki (KRu), 22.4. 1 juv SW Kuo Neulalahti (MKe), 24.4. 1 subad N Maa Patajärvi (ALä, LLä, IMA), 1.9. 1 3-4kv S Lep Timola Helvejärvi (LKa, TKa) ja 26.9. 1 subad m Son Koirakoski (PKa).

00: Havaintoja normaalia enemmän. Kaikki havainnot: 29.3. 1 3-5kv N Sii Ahmon pellot (MU), 16.4. 1 2kv N Sii Vehkamäki (ERi, MU), 21.4. 1 3-4kv N Rau Rastunsuo (ERi, TF, JKe, HKo, KSi, VU), 21.4. 1 subad m Maa Pyssymäki (ALä, LLä), 25.9. 1 subad SW Sii Ahmon pellot (MU), 21.10. "Luhurikka" löytyi kuolleena järven läheltä Lep Kotajärvi (mus), 23.10. 1 subad SW Sii Ahmon pellot (MU), 23.10. 1 1kv S Iis Hernejärvi (KJa, USK), 13.11. 1 subad S Kuo Haminalahti (LLä), 18.11. 1 2kv S Kuo Lehoistenlampi (IMA) ja 18.11. 1 2-3kv SW Sii Siltasalmi (MU). Tämän lisäksi tavattiin 14.6. 1 ad lintu vuoden 97 pesimäreviirillä. Pesää oli koristeltu, mutta pe-

sintää ei ollut. Leppävirran Luhurikka-kotka oli lähettimellä varustettu samana vuonna Utajärvellä.

01: Vain kolme havaintoa: 14.5. 2 p kiertelivät jäniksen raadolla vuoden -97 pesimäreviirin tuntumassa (JTu), 16.10. 1 juv/subad p hirven suolilla (Veli-Matti Kuosmanen/JVä) ja 24.12. 1 juv SE Kei Vuonamo (PPu).

Punajalkahaukka *Falco tinnunculus* (A) (12/9/1,2,1)

99: Yksi havainto: 17.8. 1 1kv saalisteli nuolihaukkojen seurassa kadoten NW Kuo Pappilapellot (HKO).

00: Kaksi havaintoa: 9.5. 1 ad ♂ p Suo Levä (T. Koskela ym.) ja 2.6. 1 ♀ NW Kuo Matkustajasatama (HKO).

01: Yksi havainto: 11.-12.6. 1 ad ♀ p Sii Ahmo (MU ym.). Kysymyksessä on neljäs noteeraus naaraasta.

Tunturihaukka *F. rusticolus* (A) (4/2/1,0,0)

99: Havaittiin yllättäen: 17.10. 1 1kv p Rau Rastunsuo (HKO, IMA) ja toinen havainto hyvin samannäköisestä yksilöstä 21.11. 1 1kv Rau Heikinjärvi (HKO, ERi). Edellinen havainto Pohjois-Savosta on peräti vuodelta -76.

Muuttohaukka *F. peregrinus* (A) (monia/25/6,5,5)

99: Havainnot ovat lisääntyneet viime vuosina. Nyt peräti kuusi noteerausta: 18.4. 1 2kv m Rau Rastunsuo (ALä, JKn, LLä, TVe), 1.5. 1 ad kiert Iis Vanhalanniemi (JYI), 8.5. 1 ad p Rau Rastunsuo (AHg, JKn, S. Tossavainen), 23.5. 1 2kv kiert. Maa Kinnulanlahti (HKO, AHa, JKe), 21.8. 1 ad kiert. Maa Lapinjärvet (IMA, JKe, ALä) ja 26.9. 1 juv W Sii Rissala Mustikkamäki (MU, IJa).

00: Neljä havaintoa: 12.4. 1 ad SW Sii Toivalan notko (JJo), 21.4. 2 ad m Sii Toivalan notko (AHa), 22.4. 1 m Iis Kaariänmäki (JYI) ja 13.8. 1 1kv N Lep Paukarlahti (HKO, ERi). AHK on tarkistanut ensimmäisen havainnon aikaisuutensa takia.

01: Viisi yksilöä: 24.4. 1 p Pie Pajuskylä (A. Ratinen), 3.5. ja 5.5. 1 ad kiert Maa Pieni-Lapinjärvi (AHa, JKe, IMA, PKM, PeM), 5.5. 1 ad m Nil Pisa (PRe, RSu, OVa), 4.8. 1 NW Maa Lapinjärvi (JKe, HKO) ja 23.9. 1 ad SW Sii Vehkamäki (EB, MU).

Peltopyy *Perdix perdix*

(A, 2000-) (us./us./0,0,1)

01: Havaintoja on todella vähän viime vuosilta, nyt yksi havainto 25.6. 1 ♀ p Kuo Sotkanniemi (AHg). Linnun alkuperästä ei ole tietoa. Edellisen havainto on vuodelta 1997.

Viiriäinen *Coturnix coturnix* (A, 2000- VI-VII 1) (19/19/4,4,5)

99: Yhteensä neljä ääntelijää: 14.6. 1 Å Rau Rastunsuo (JKn, EKa, KSi ym.), 8.-9.7. 1 Å Rau Kerkonkoski (JKn, EKa, KSi), 8.-10.7. 1 Å Sii Vehkasuo (MU, JPy ym.) ja 13.7. 1 Å Vjä Lukkarila (KRu).

00: Vakiomäärä, kaikki havainnot: 23.6. 1 Å Lep Mustinmäki (HKO, ERi), 23.-25.6. 1 Å Sii Keskimäinen (ERi, MU), 12.7. 1 Å Vrk Kurola (TIm, HMi, MMi), 7.7. 1 Å Kuo Haminalahti (LHa, IMA).

01: Kaikki havainnot: 9.6. 1 Å Iis Pihlajajarju (JaK, MNi, ERi, JYI ym.), 16.6. 1 Å Kiu Luupujoki Suvento (JYI), 16.-18.6. 1 Å Lep Konnuslahti (MKe, HKO, ERi ym.), 18.6. 1 Å Maa Keskimäinen (JoK, MKe, EVä) ja 12.7. 1 Å Sonkajärvi Suolahti (USK).

Keräkurmitsa *Charadrius morinellus* (A, 2000- keväthav 1) (13/n.90/1,1,116)

99: Ainoa havainto: 25.5. 1 p Maa Lapinjärvi Vesajoen mullospellolla (AHa, MD).

00: Jälleen niukka vuosi, vain yksi syyshavainto: 10.9. 1 juv p Maa Iso-Lapinjärvi (ERi, JKe, HKO).

01: Ennätysmäisen runsas kevät-esiintyminen. Kevään yksilömäärä vähintään 114 yksilöä. Tämän lisäksi syksyltä 2 yksilöä. Kaikki havainnot: 23.-27.5. enimmillään 9 p Sii Jälä (TeH, IMA, PRe, RSu MU ym.), 25.5. 20 p m Kuo Pöksänlampi (JoK, MKe), 25.-26.5. 44 p Rau Rastunsuo (HKä, RHy), 25.-27.5. 31 p Maa Mustavirta (TF, HKO, ERi), 28.5. 4 p Sii Apaja-Kumpunen (MU), 29.5. 6 p Son Sukeva Iskolon pellot (KAs) ja 18.8. 2 juv/tp S Kuo Itkonniemi (HKO). Rastunsuon parvi on Pohjois-Savon suurin.

Eskimosirri *Calidris bairdii* (RK) (0/0/0,0,1)

01: Pohjois-Savo sai yllättävän uuden lajin: 26.-29.9. 1 p Sii Musti (MU ym.). Havainto on Suomen viides.

Isosirri *C. canutus* (A, 1 Raasiosta) (0/153/n.80,0,16)

99: Kaikki havainnot Sii Raasiosta: 21.7. 3 ad m (MU ym.), 25.7. 40 (2a) SW (A. Lehtikoinen, PPy), 28.7. 3 m (JPy), 11.8. 14 p (IMA), 22.8. 1 ad m + 1 parvi m (parvessa muutakin lajia) (ALi) ja 28.8. 16 m (ALä, JRi, MU).

01: Havaintoja vaihteeksi muualtakin kuin Raasiosta ja Mustista, kaikki havainnot: 18.7. a13 SW Vrk Kononpelto (HMi), 5.8. 1 ad p Sii Musti (IMA), 6.8. 1 ad (tundraturmitsa- ja suosirriparvessa) SW Sii Raasio (MU) ja 18.8. 1 ad p Sii Toivala (PRe).

Pulmussirri *C. alba* (A, 1 Raasiosta) (3/115/27,4,28)

99: Selvästi normaalia enemmän, kaikki havainnot: 17.7. 6 p Sii Raasio ja Musti (ALi), 22.7. 6 p Sii Raasio ja Musti (ALi ym.), 25.7. 5 p Sii Musti (MU ym.), 28.7. 4 p Sii Musti (ALä), 4.8. 2 ad p Sii Raasio (MU ym.), 12.8. 6 ad p Sii Raasio (KRu), 16.8. 1 p Sii Raasio (MU ym.), 5.-6.9. 1 juv p Sii Raasio (OHu, ALi, JRi ym.) ja 9.-10.9. 1 juv p Sii Raasio (MU).

00: Tavanomaista niukempi esiintyminen, kaikki havainnot: 29.7. 1 ad p Sii Musti (JJo, ERi, MU) ja 9.8. 1 vp p Sii Musti (KRu), 19.8. 1 juv p Sii Musti (MNi, JYI) ja 22.8. 1 p Sii Raasio (JRi).

01: Erittäin hyvä esiintyminen. Yllättäen myös kaksi keväthavaintoa. Kaikki havainnot: 30.5. 1 p Sii Raasio (MMi, RMi ym.) ja 30.5. 1 p Sii Musti (MMi, RMi ym.) sekä 18.7. 1 ad p Sii Raasio (JKe, MKe, PRe, ERi, MU), 19.7. 3 p Sii Musti (AHa, JKe, ALä, LLä, IMA), 26.7. 2 p Sii Musti (MPH), 5.8. 2 p Sii Musti (IMA), 9.-11.8. 2 p Sii Musti (JKe, HKO, PMu, RiR), 11.8. 2 ad p Sii Raasio (JKe, HKO, PMu, RiR, MU), 12.8. 5 ad p Sii Musti (IMA), 13.8. 4 ad p Sii Musti (IMA), 6.-7.9. 1 juv p Sii Musti (ALä, AHa, IMA), 12.9. 1 juv p Sii Musti (MU), 13.-14.9. 2 juv p Sii Musti (JKe, ALä, AHa, IMA, SVi) ja 28.-29.9. 1 juv p Sii Musti (J. Knaapi, J. Vastamäki).

Merisirri *C. maritima* (A) (1/0/0,0,1)

01: Pohjois-Savon toinen havainto lajista 17.-19.10. 1 p Vrk Lehtoniemi (MMi ym.). Edellinen havainto on peräti vuodelta 1971.

Heinäkurppa *Gallinago media* (A, 2000- VIII-IX 1) (7/46/3,3,7)

99: Kolme yksilöä tyypillisesti syksyltä: 24.8. 2 p Kuo Keskim-

mäinen (JaK, HKo) ja 20.9. 1 p Kuo Linnanpelto (HKo). Jälkimmäinen lintu ruokaili puistonurmikolla.

00: Tavanomainen vuosi: 13.8. 1 p Lap Nerkoonniementie (MNi, JYl), 14.9. 1 p Suo Pappilapelto (HKä) ja 30.9. 1 p Lap vedenpuhdistamo (MNi).

01: Runsaampi esiintyminen, vähintään 7 yksilöä: 9.–12.9. vähintään 2 p Vrk Kopolanniemi (MMi, RMi), 10.–11.9. vähintään 2 p Kuo Haminalahti (JKe, IMA, ERi ym.), 15.–29.9. enimmillään 3 p Sii Jala (TeH, MU).

Mustapyrstökuiri *Limosa limosa* (A, 2000–keväthav: 1)(1/30/3,2,3)
99: Kolme havaintoa: 24.4. 1 p Lap Linnansalmi (JYl, KBo), 24.–25.4. 1 p Maa Kinnulanlahti (MU, AHa, JKe, HKo ym.) ja 4.–6.5. 1 p Sii Rissala (IJa). Esiintyminen on ollut säännöllisempää 90-luvun lopulla (ks. kuva 2).

00: Tavanomaisesti kaksi havaintoa: 26.4. 1 p Maa Iso Lapinjärvi (JKe, ERi, JRi, MU ym.) ja 2.6. 1 p Sii Raasio (TF, VU).

01: Kolme yksilöä normaaliin aikaan: 26.4. 2 p Sii Toivala (MKe, PSa) ja 1.5. 1 p Maa Lapinjärvi (HKo).

Lampiviklo *Tringa stagnatilis* (A) (0/29/2,4,1)

99: Kaksi havaintoa: 25.5. 1 p Maa Lapinjärvi (VMV) ja 16.6. 1 p Sii Raasio (IMA).

00: Havaintoja vähintään neljästä yksilöstä. Sii Raasiosta seuraavasti: 27.5. 1 p (HKo, AHa), 1.6. 2 p (ERi, PSa, VU) ja 3.6. 1 p (HKo, JKe, ERi, KRu) sekä 29.5. 2 p Rau Rastunsuo (HKä, KSi). Raasion linnuista on tulkittu vain kaksi eri yksilöä.

01: Yksi havainto: 30.5. 1 p Sii Raasio (MMi, JKe, HKo, RMi ym.). Raasiassa on laji havaittu jo seitsemänä vuosi peräkkäin.

Rantakurvi *Xenus cinereus* (A) (1/13/3,0,1)

99: Sii Raasiassa 29.–31.5. 1 ♂ lentämässä soidinta (HKo, AHa) ja

8.6. 2 p (MU). Lisäksi 7.–8.6. 1 p Kuo Heinälammirinne (JTU).

01: Ennätysaikaisin: 10.–14. 5. ja 29.–30. 5. 1 ad p Sii Raasio (KAs, PRi, JKe, RSu, JVä ym.).

Karikukko *Arenaria interpres* (1) (10/40/0,1,1)

00: Vain yksi havainto: 26.–27.7. 1 juv p Sii Raasio (ALi, ERi).

01: Ainoa havainto: 22.5. 1 p Kuo Keski-Kallavesi (KRu, JTU).

Leveäpyrstökihi *Stercorarius pomarinus* (A) (n.7/16/1,0,1)

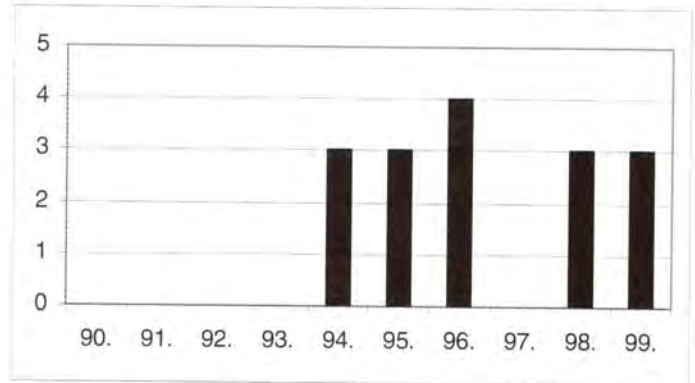
99: Verrattain myöhäinen havainto: 13.11. 1 kv p ahdisteli lokkeja Kuo Itkonniemi (HKo).

01: Yksi havainto tavanomaiseen aikaan: 28.9. 1 juv SW Kuo Maljalahti (HKo).

Merikihi *S. parasiticus* (A) (6/60/1,0,0)

99: Yksi havainto: 26.9. 1 juv kiert. Kuo Puutossalmi (ERi, IMA). Tämän lisäksi lajilleen määrittämättömistä kihuista seuraavat havainnot: 25.9. 1 juv W Sii Rissala Mustikkamäki (MU), 7.10. 4 juv p Sii Siltasalmi (MU), 16.10. 1 juv kiert. Kuo Puutossalmi (ERi, AHg, HHö, JYl ym.) ja 19.10. 1 juv Kuo Kallavesi Hirviselkä (MKe).

01: Lajilleen määrittämättömistä kihuista seuraavat havainnot: 23.9.

Kuva 2. Mustapyrstökuirimäärät 90-luvulla yksilöitä/vuosi.

1 juv kiert. Kuo Puutossalmi (ERi ym.) ja 19.10. 1 W Sii Vehkamäki (IMA, MU).

Tunturikihi *S. longicaudus* (A) (1/1/0,1,5)

00: Pohjois-Savon kolmas havainto: 10.6. 1 ad kiert. Lep Suvasvesi Kukkarinselkä (H. Holopainen).

01: Kaksi havaintoa: 3.9. 1 ad + 2 juv SW Kuopio Pirttiniemi (HKo) ja 11.9. 2 ad S Vrk Lehtoniemi (HMi, MMi). Syksyltä oli myös muualta Suomesta normaalia enemmän havaintoja.

Isolokki *Larus hyperboreus* (A) (monia/19/1,1,1)

99: Yksi havainto: 12.–14.4. 1 2kv p Vrk Huruslahti (HMi, MMi, RMi).

00: Ainoa havainto: 30.3. 1 2kv p Vrk Komminselkä (OHu).

01: Kaksi havaintoa mahdollisesti samasta linnusta: 19.11. 1 1-2kv p Kuo Neulalahti (MKe) ja myöhemmin samana päivänä 1 1-2kv p Kuo Heinälammirinne (IMA).

Pikkukajava *Rissa tridactyla* (A) (15/31/2,0,1)

99: Yksi kevät- ja yksi syys havainto: 12.4. 1 2kv p Vrk Huruslahti (HMi, MMi, HRä ym.) ja 30.10. 1 kv S Kuo Haapaniemi (HKo).

01: Yksi havainto tyypilliseen aikaan: 4.11. 1 kv SW Kuo Kuopionlahti (HKo).

Räyskä *Sterna caspia* (A) (9/16/0,2,3)

Pohjois-Savon ensimmäinen ruokki tutustumassa Iisalmen luontomuseon tiloihin.

00: Tavanomaiseen aikaan: 19.8. 2 m Kuo Haminalahti (HKO).

01: Ennätysaikainen 14.4. 1 NNE Kuo Jänneniemi (AHa, IMA) ja kaksi havaintoa mahdollisesti samoista kiertelijoista: 1.8. 2 ad SSE ja 11.8. 2 ad S Sii Raasio (MU).

Lapintiira *Sterna paradisaea* (A) (n. 4/56/0,4,7)

00: Kaikki havainnot: 13.5. 2 (2a) N Kuo Pirttiniemi (HKO), 15.5. 1 kiert. Maa Viannankoski (ERi) ja myöhäinen kevätmuuttaja 10.6. 1 N Lap Linnansalmi (ERi, TF, JaK).

01: 22.5. 1 ad p Sii Raasio (IMA, TF, MKe, JKe ym.) ja 29.5. 2 ad p Sii Raasio (PRE, JKe, ERi, RSu ym.) ja 14.7. 4 ad p Kei Manamonsalmi (IMA, AHa, A. Savolainen). Heinäkuulla kannattaneet tarkkailla Pohjois-Savossa tiioja enemmänkin lapintiirameieissä.

Mustatiira *Chlidonias niger* (A) (12/34/1,1,1)

99: Kaksi havaintoa: 18.5. ja 24.5. 1 ad p Kei Sammalisenranta (PPu)

00: Yksi havainto: 2.7. 1 ad p Kei Sammalisenranta (PPu)

01: Yksi havainto: 6.7. 1 ad p Kei Sammalisenranta (PPu). Mielenkiintoinen esiintyminen, sillä Keiteleellä paikalla on nyt tavattu neljänä vuonna peräkkäin vanha musta-

tiira. Aina on havaittu vain yksi lintu.

Lisäksi vanha havainto 21.5.98 1 ad p Kei Sammalisenranta (PPu)

Ruokki *Alca torda* (A) (0/0/0,0,1)

01: Pohjois-Savon ensimmäinen havainto lajista: 2.11. 1 p Vie Vuorisjoki (M. Kärkkäinen, USK). Pohjoismyrskyt toivat ilmeisesti yksilön Vieremälle. Lintu oli huonokuntoinen, mutta toipui lisälmen luontomuscolla. Sieltä se toimitettiin edelleen Heinolaan lintutaloon.

Turkinkyyhky *Streptopelia decaocto* (A) (1/21/2,0,2)

99: Harvinaista herkkua 90-luvulla, kaksi havaintoa: 29.5. 1 p Son Sukeva (R. Rajamäki) ja 6.6. 1 p Lap kk Matin ja Liisan asema (ERi, HKO, ALi). Edellinen havainto on vuodelta 1995.

01: Kaksi havaintoa: 19.4. 1 p Lep Oravikoski (Soisalon seutu, kuva) ja 27.5. 1 p Suo Pappilampelto (HKa, S. Kärkkäinen).

Lisäksi yksi vanha havis: 22.5.93 1 p Lap Riititie (J. Koponen, S. Niiniskorpi). Ko. vuoden yksilömäärä nousee nyt peräti neljään.

Turturikyyhky *S. turtur* (A) (6/39/1,0,1)

99: Yksi havainto tyypillisesti toukokuussa: 26.5. 1 p Rau Rastunsuo

(JoK, MKe). Edellinen havainto on vuodelta 96.

01: Vaihteeksi yksi syyshavainto: 17.9. 1 juv p Sii Pyykangas (MU, IMA, ERi ym.)

Tunturipöllö *Nyctea scandiaca* (1) (63/19/4,5,0)

99: Loppuvuonna alkaneen vaeluksen jäljiltä kaksi elävää lintua ja pari kuolleena löydettyä: 30.9. 1 p Kaa Maarianvaara (maallikko/SRä) ja 30.11. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu, TIm, HRä) sekä 6.12. 1 kuollut sähkölinjan alta Kuo Haminalahti (mus) ja 13.12. 1 kuollut muuntajasta Tuu kk. (mus).

00: Edellivuoden vaeluksen jälkeen seuraavat havainnot: 6.–9.1. 1 2kv Maa Haatala (LLä, P. Roine ym.), 6.2. 1 2kv/ad ♀ p Maa Lapinjärvet (VMV), 21.2. 1 m Kuo keskusta (PMu), 21.10. 1 ad ♂ p, Ves Horontaipale (E. & K. Savolainen) ja 21.12. 1 p Sii Radantaus Jäskeläntie (Uutis-Jousi, kuva). Vaikka Maaningan lintujen havaintopaikan etäisyyttä ei ole paljon, on ne tulkittu eri yksilöiksi.

Kehraaja *Caprimulgus europaeus* (1) (us./54/2,9,4)

99: Viime vuosiin verrattuna normaali määrä havaintoja: 30.5. 1 Å Suo Pörolänmäki Jäkäläkangas (EKa, JKn) ja 15.6. 1 Å Rau Hanhitaipale Kituvuori (IMA ym.)

00: Selvästi normaalia enemmän, kaikki havainnot: 17.5. 1-2 Å Pie Joutsenniemi Honganmäki (Johanna Kujansuu/PRe), 18.5. 1 Å Rau Kiesimä (Päivi Siikavirta/HSi), 20.–24.5. 1 Å Rau Hanhitaipale Saukkolamminkankaat (HSi, EVe), 22.–30.5. 1 Å Rau Hanhitaipale Kalajänvuori (ERi, EVe), 23.5. 1 Å Rau Hanhitaipale Kituvuori (EVe), 24.5. 1 Å Rau Hanhitaipale Ahvenlamminvuori (EVe), 11.6. 1 Å Rau Kangaskylä Vennamonkangas (KSi, EVe) ja 23.7. 1 Å Sii Raasio (AFo, ALi). Yksilömääräksi saadaan peräti 9.

01: Havaintoja vain Rautalammita. Ensimmäinen havainto on uusi saapumisennätys: 8.–16.5. 2 Å Rau Kangaskylä Vennamonkangas (LHa, EKa, JKn, IMA, EVe ym.) ja 9.5. 2 Å Rau Hanhitaipale Kituvuori (TPä, EVe).

Kuningaskalastaja *Alcedo atthis* (A) (3/15/0,1,3)

00: Yksi havainto pitkästä ajasta: 21.5. 1 p Maa Lapinjärvet (KRu). Edellinen havainto on vuodelta 1989. Kunkkuja havaittiin ko. vuonna myös koko Suomessa runsaammin.

01: Peräti kolme havaintoa: 6.4.–14.4. 1 p Sii Siilinjoki (JJo, JoK, MKe, ERi ym.), 9.4. 1 p Kuo Ritisenlahti (SVi, M. Ruutinen ym.) ja 9.8.2001 1 juv kuolleena varastosta löydetty Lap Kuivamaito (mus). Elokuinen havainto on varsin erikoinen, mistähän nuori lintu on harhautunut Lapinlahdelle? Valtakunnallisesti esiintyminen oli edellisvuottakin runsaampi.

Harjalintu *Upupa epops* (1) (25/55/1,2,6)

99: Yksi havainto: 13.5. 1 p Ves Ahveninen (Maallikko/PA)

00: Tavanomaiseen aikaan keväällä 8.5. 1 p Kuo Niirala (E. Haataja).

Varkauden Lehtoniemen valkoselkätikkanaaras ravinnonhakupuhissa.

© Harri Miettinen

Tunturipöllövaelluksen jäljiltä nähtiin nuori lintu Maaningan Haatalassa.

© Juha Poutanen

LLä, IMA) ja hiukan normaalia myöhempään syksyllä 21.10. 1 p Vjā Petäys (H & T Voutilainen/Pre).

01: Enkoinen kesähavainto ja vieläpä kahdesta yksilöstä: 18.6. 2 p Kaa Maarianvaara (Matti Räsänen/SRä) ja 24.6. 1 p Kaa Rauantaipale (Heino Järveläinen/SRä). Lisäksi syksyltä peräti neljä havaintoa: 18–19.9. 1 p Vjā Korpjärvi Reino Pasanen/KJä), 10.–14.10. 1 p Maa Torttee (K. Heiskanen, A. Riikonen), 14.10. 1 p Lap Tölvä (Tuomo Taskinen/ALä) ja 26.10. 1 p Vie Vuorisjoki (MKä). Kaavin kesähavainnot ovat sen verran läheltä toisiaan, että yksittäisen linnun havainnon on tulkittu olleen sama.

Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos* (A) (monia/1,13,3)

99: Yksi havainto: 24.10. 1♀ Kuo-piosta (IMA) periaatteessa sopivasta pesimäympäristöstä.

00: Peräti kaksi pesintää todettiin: 31.1–3.6. 1♂♀ – 3♀♀ pull Kuo ja 28.3.–26.5. 1♂♀ + 1♂ ja 3♀♀ pull Lep (T. Alanko, T. Laine, KRu, JTU ym.). Tämän lisäksi kaksi yksittäistä havaintoa: 29.10. 1♀ p Vrk Tyyskä (HKO, TF, JKe, TIm, P. Ruotsalainen) ja 1.12. 1♂ p Vrk Lehtoniemi (OHu).

01: Havaintoja kahdelta paikalta: Ajalla 13.1.–17.3. muutamia ha-

vaintoja sekä ♂ että ♀ Vrk Lehtoniemi (HMi, ERi, KRu ym.). Lisäksi yksi havainto 3.3. 1♂ p Vrk Häyriä (OHu), joka on tulkittu samaksi Lehtoniemessä tavatun kanssa. Kuopion edellisvuoden pesimäpaikalta seuraavat havainnot: 28.1. 1♀ p (ALä, LLä, IMA), 24.2. ja 25.3. 1♀ p (IMA).

Kangaskiuru *Lullula arborea* (A) (19/8/0,1,0)

00: Yksi havainto ja samalla toinen syyshavainto kautta aikojen: 11.10. 1 m Vrk Pitkälänniemi (HMi, TIm). Edellinen havainto oli vuodelta 1998 ja 90-luvulta on nyt kaiken kaikkiaan neljä havaintoa.

Tunturikiuru *Eremophila alpestris* (1) (monia/48/–,8,4)

99: Kuo Heinälamminteellä talvehtivasta yksilöstä tehtiin viimeinen havainto 27.3. (AHa, ALä, ERi ym.).

00: Yllättävän paljon haviksia, kaiken kaikkiaan kahdeksasta yksilöstä: 9.–12.4. 2 p Kuo Silmäsuu (TF, JKe, HKO, MKe, ERi ym.), 16.4. 2 p Kuo Jänneniemi (JKe, ALä, LLä, IMA ym.), 21.10. 1 S Kuo Silmäsuu (JKe, ALä, IMA), 23.10. 1 SW Sii Ahmon pellot (MU), 29.10. 1 S Kuo Riistavesi Lehoistenlammentie (T. Leutonen, IMA, Pmu, RiR) ja 16.12. 1 W Kuo Puutossalmi (ALä).

01: Yksi havainto kevätmuutolta ja kaksi syysmuutolta: 4.4. 1 m Rau Tyyrinvirta (TPä, EVe), 18.10. 2 (2a) SW Sii Raasio (MU) ja 27.10. 1 p Kuo Petonen (IMA, Pre).

Isokirvinen *Anthus richardi* (A) (1/1/2,1,2)

99: Lajista tehtiin kaksi havaintoa: 23.–24.9. 1 p Kuo Silmäsuu (PLi, ALä, LLä ym.) ja 9.–10.10. 1 p (J. Nummelin, M. Ohtonen, HKO, PLi, ERi ym.). Koska havaintojen välillä on aikaa, on yksilöt tulkittu erillisiksi. Edellinen havainto on vuodelta 1986.

00: Yksi havainto tyypilliseen aikaan: 9.9. 1 p Kuo Silmäsuu (HKO, ERi ym.).

01: Lajista näyttää tulevan joksykyinen, nyt kaksi havaintoa: 15.9. 1 p, lähti NW Sii Jälä (MU, JKe, AMa, IMA) ja 18.9. 1 p, lähti SW Kuo Kelloniemi (HKO).

Nummikirvinen *A. campestris* (RK) (0/2/1,0,0)

99: Pohjois-Savon kolmas havainto: 9.–10.10. 1 kv p Kuo Silmäsuu (HKO, ERi, PSA ym.).

Virtavästäräkki *Motacilla cinerea* (A) (1/6/0,2,1)

00: Yllättäen kaksi havaintoa: 4.8. 1 ♀-puk p Sii Raasio (MU) ja 2.9. 1 ♀-puk p Kuo Väinölänniemi (HKO)

01: Yksi havainto keväältä: 14.4. 1 ad ♂ p Sii Jynkänniemi (JJö).

Sitruunavästäräkki *M. citreola* (RK, A 2000–) (0/1/1,1,0)

99: Maakuntamme toinen havainto lajista: 28.8. 1 kv p Kuo Silmäsuu (HKO, AHa, JKe).

00: Yksi havainto vaihteeksi koirasta: 28.4. 1 ad ♂ p Vrk Käärmeniemi (OHu), Steppaili ojan varressa luhdalla.

Sinirinta (*Luscinia svecica cyaneola*) (RK) (0/0/0,0,1)

01: Pohjois-Savon ensimmäinen valkotäpläsinirinta: 9.6. 1♂ p Kuo Siikaniemi (HKO). Suomesta on kaiken kaikkiaan kolmekymmentä havaintoa.

Sinipyrstö *Tarsiger cyanurus* (A) (7/3/1,1,0)

99: Laji havaittiin jo kolmantena vuonna peräkkäin: 4.6.–6.7. 1 kv ♂ p Lep Mansikkamäki (ALi, OHu ym.).

00: Jälleen yksi noteerattiin: 2.–9.7.2000 1 kv ♂ p Rvr Pumpulikkirkko (ALä, LLä, ERi, Pre ym.).

Mustaleppälintu *Phoenicurus ochruros* (A) (0/17/2,4,4)

99: Kaksi havaintoa: 7.4. 1 kv ♂ p Kuo Linnanpelto (HKO) ja 21.4. 1 ad ♂ Kuo Valiköntie (IMA).

00: Kolme keväältä ja yksi syksyltä: 18.4. 1 ad ♂ p Kuo Linnanpelto (HKO), 23.4. 1 ♀-puk p Sii Ahmon pellot (MU ym.), 28.4. 1♂ p Vrk Tyyskä (HKO, JKe, ERi) ja 6.9. 1♂ p Kuo Silmäsuu (IMA, M. Wickman).

01: Kaikki havainnot: 24.5. 1♂ p Jua Pappilanlahti (I. Toivonen), 5.–9.7. 1 p Kuo Museokatu (HKO) ja 29.7. 1♀ kuuden risteymäpoikasen kanssa Kuo Likolahti (HKO, JKe, Pre, ERi ym.). Poikasissa oli havaittavissa leppälinnun ja mustaleppälinnun piirteitä. Likolahdesta tehtiin havaintoja poikueesta 3.8. saakka ja naaras havaittiin viimeisen kerran 2.10. Syksyllä tehtiin lisäksi yksi havainto 16.9. 1 p Kuo Haminalahti (JKe).

Mustapäätasku *Saxicola torquata* (RK) (0/7/1,1,0)

99: Pohjois-Savon ensimmäinen havainto tästä rodusta (rubicola/hibernans): 22.5. 1♀ p Kuo Itkonniemi (HKO). Kysymyksessä on ns. läntinen rotu, jonka RK tarkastaa vielä 2000 jälkeen. Aiemmistä seitsemästä yksilöstä kuusi on määritetty maura-rotuiseksi ja yksi on lajilleen määrittämätön.

00: Edellisen vuoden havainto sai jatkoa: 8.4. 1♂ p Rau Tyyrinvirta kalanviljelylaitos (IMA, HKO, JKe, ALä, ERi ym.). Kysymyksessä oli rubicola/hibernans-rodun yksilö.

Sepelrastas *Turdus torquatus* (1) (8/18/1,9,2)

99: Tyypillisesti vain yksi havainto: 9.5. 1 ad ♂ p Kuo Silmäsuu (JPt).

00: Havaintoja tehtiin ennätysmäärin: 18.4. 1♂ p Kuo Linnanpelto (HKO), 19.4. 1♂ p Sii Ahmon pellot (MU), 20.–21.4. 1♂ p Rau Rastunsuo (TF, ERi, KSi, VU ym.), 23.4. 2♂♂ p Iis Kihlovirta (KAs), 25.4. 2♀♀ p Lep Tukiala (AKa), 27.4. 1 p Kuo Kaislastenlahti (IMA) ja 28.4. 1♂ p Kuo Jänneniemi (IJä).

01: Tavanomaisesti kaksi havaintoa: 13.4. 1♂ p Kuo Heinälammrinne (HKO) ja 22.4. 1♂ p Sii Ahmon pellot (MU).

Viirusirkkalintu *Locustella lan-*

ceolata (RK) (0/1/1,1,1)

99: Pohjois-Savon toinen havainto:

1.–13.7. 1 ♂ p Pie Sammalisenlahti (MU, KRu ym.)

00: Jälleen yksi havainto: 30.6.–6.7. 1 ♀ Kiu Niemisjärvi (ERi, KRu, MU ym.)

01: Laji näyttäisi olevan jokavuotinen vierailija: 30.6.–2.7. 1 ♀ Lep Paukarlahti (HKä ym.)

Rastaskerttunen *Acrocephalus arundinaceus* (A) (3/4/1,0,1)

99: Laji on Pohjois-Savossa harvinainen. Yksi havainto: 17.6. 1 ♀ Sii Hökösenjärvi (MU). Yksilö lauloi hyvin vaatimattoman näköisessä ruoikossa.

01: Pohjois-Savon yhdeksäs havainto: 11.–18.6. 1 ♀ Kuo Lamperila (A. Ikäheimo, JoK, MKe ym.)

Lapinuunilintu *Phylloscopus borealis* (A) (5/27/0,4,2)

00: Peräti neljä yksilöä: 14.–25.6. 1 ♀ Kuo Savuniemi (HKo, J. Ihanus, IJa, ERi ym.), 22.6. 1 p Vrk Päivionsaari (ALi, OHu, T. Lindroos ym.) ja 23.–30.6. 2 ♀ Jua Pisanoski (JVä).

01: Havainto kahdesta yksilöstä: 10.6. 1 ♀ Kuo Jukula (HKo, AHa, JKe, ALä ym.) ja 26.6. – 1.8. 1 ♀ Sii Uuhimäki (PRe, IMa, M. Renvall, RSu ym.). Uuhimäen linnulla oli selkeä pesintäyritys, parista ei ollut tietoa.

Hippiäisuunilintu *P. proregulus* (A) (0/2/2,2,1)

99: Kaksi havaintoa: 4.–5.10. 1 p Kuo Iso-Hautausmaa (HKo, JPt, ERi ym.) ja 11.10. 1 p Kuo-Iso-Hautausmaa (HKo). Tulkittu eri yksilöiksi, koska paikalla käytiin myös välipäivinä.

00: Edellisvuotiseen tapaan kaksi yksilöä: 12.–14.10. 1 p Kuo Iso-Hautausmaa (HKo) ja 22.10. 1 p Kuo Iso-Hautausmaa (ERi, HKo).

01: Yksi havainto: 16.10. 1 p Kuo Iso-Hautausmaa (HKo)

Taigauunilintu *P. inornatus* (A) (0/8/1,1,3)

99: Yksi havainto tyypilliseen aikaan: 4.–5.10. 1 p Kuo Iso-Hautausmaa (ERi, HHö ym.).

00: Yksi havainto normaalia myöhempään: 21.10. 1 p Kuo Likolahti Kiveläntie (HKo, ERi, PSa ym.).

01: Peräti kolme havaintoa: 3.9. 1 p Kuo Ranta-Sänkämäki (JRi), 18.9. 1 p Kuo Linnanpelto (HKo) ja 4.–

5.10. 1 p Kuo Neulalahti (MKe, HMi, JoK ym.).

Kashmirinuunilintu *P. humei* (RK) (0/1/0,1,0)

00: Pohjois-Savon toinen havainto: 22.10. 1 p Kuo Iso-Hautausmaa (HKo, ERi ym.). Laji esiintyi Suomessa ennätyksellisen runsaana, niitä havaittiin peräti viisi yksilöä.

Viiksitimali *Panurus biarmicus* (A) (0/n. 28/–,0,0)

99: Massiivisen vuoden -98 syysvaelluksen jälkeen havaittiin Maaningan Patalahdella viimeisiä pakasessa sinnittelijöitä ruovikossa vielä 1.1. 2 p (JKe ym.).

Viitatiainen *Parus palustris* (RK) (0/0/0,1,0)

00 & 01: Pohjois-Savolle uusi laji: 24.11.2000–7.4.2001 1 p Kuo Neulalahti (MU, KRu, ALi ym.). Havainto on samalla maamme pohjoisin ja osoittaa sen, että talvehtiminen onnistuu näillä leveyspiireillä.

Pussitiainen *Remiz pendulinus* (RK) (0/1/0,1,0)

00: Lajin pesä löydettiin 20.5. Maa Lapinjärvet Kauvanniemi (KRu, PRu). Pesälöytö on Suomen pohjoisen. Suomesta löydettiin ko. vuonna peräti viisi pesää.

Vuorihemppe *Carduelis flavirostris* (A, 1 2000–) (1/23/1,8,2)

99: Laji on nykyään vuosittainen vierailija Pohjois-Savossa. Havaittiin tyypillisesti urpiaisparven mukana rikkaruohostossa: 24.1. 1 p Kuo Linnanpelto (HKo).

00: Havaintoja kahdeksasta yksilöstä: 10.4. 4 p Iis Kaupungin puutarha (AVä), 11.4. 1 ♀ Kuo Silmäsuo (HKo), 11.–17.4. 2 p Vrk Lehtoniemi (OHu, HKo, ERi ym.) ja 13.12. 1 p Kuo Puutossalmi (TF, MKe).

01: Kaksi havaintoa: 1.1. 1 p Kuo Heinälammrinne (HKo, JKe, ALä, IMa ym.) ja 11.4. 1 p Nil Vuotjärvi (JVä).

Keltahemppe *Serinus serinus* (A) (2/2/0,0,1)

01: Pohjois-Savon viides havainto: 12.–19.5. 1 ♂ p Kuo Linnanpelto (HKo, ERi). Laji havaittiin edellisen kerran Pohjois-Savossa vuonna 1978.

Harmaasirkku *Miliaria calandra* (RK) (0/0/0,0,1)

01: Pohjois-Savon ensimmäinen havainto: 18.8.–8.9. 1 p Kuo Silmä-

suo (HKo, JKe, ERi ym.). Laji on vähälukuinen ja Suomessa havaittiin ko vuonna kaksi yksilöä. Lähimmät pesinnät on todettu Etelä-Ruotsissa, mutta laji on viime vuosina taantunut varsinaisella esiintymisalueellaan.

Pikkusirkku *Emberiza pusilla* (A) (1/3/0,0,2)

01: Yllättäen kaksi havaintoa: 30.5. 1 ♀ Rvr Suurisuo (KRu, JTu) ja 9.10. 1 p Kuo Silmäsuo (HKo, IMa)

Kultasirkku *Emberiza aureola* (A) (monia/1,1,0)

99: Havaittiin jo tutuksi tulleella paikalla viidettä vuotta peräkkäin, tosin vain yhtenä päivänä: 21.6. 1 2kv ♂ p Sii Aappola (HKo).

00: Yksi havainto: 16.–20.6. 1 ♂ Ä Iis Pitkäkoski (MKe ym.). Laji on todella harvinaistunut koko Suomessa. Koko maassa havaittiin vuonna 2000 vain 8 yksilöä, kun vielä 1980-luvun lopulla Suomen pesimäkannaksi arvioitiin jopa 300 paria.

Kiitokset

Katsaus on tarvinnut monen henkilön avustusta ennen valmistumistaan. Kiitokset kaikille ja erityisesti havaintojen lähettäville, sillä ilman heitä koko paketti olisi jäänyt syntymättä. Muutamille haluan vielä lausua erityiset kiitokset. Lindholmin Antero ja Lindroosin Tom ovat antaneet konsultointiapua ongelmallisissa AHK-lomakkeissa. Valokuviaan ovat

antaneet käyttöön Marko Kelo, Harri Miettinen, Juha Poutanen ja Jarmo Yliluoma, suuret kiitokset. Lisäksi haluan kiittää vaimoani Annea jälleen kerran kärsivällisyydestä ja pikku-tyttöämme Eveä, joka valloittavalla hymyllään on pitänyt yllä isän toimintatarmoa väsymyksen hetkellä.

Kirjallisuus:

Lindroos, T. & Luoto, H. 2000: Vuoden 1999 hyväksytyt harvinaisuushavainnot – Linnut 35(4): 19–32.

Luoto, H., Aalto, T. Lindholm, A., Numminen, T. ja Rauste, V. 2002: Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 2001 harvinaisuushavainnot – Linnut-vuosikirja 2001: 49–62.

Luoto, H., Lindholm A., Lindroos, T. ja Rauste, V. 2001: Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 2000 harvinaisuushavainnot – Linnut-vuosikirja 2000: 117–130.

Rissanen, E. 2001: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1998 – Siivekäs 22(50): 4–15.

Ruokolainen, K. 1999: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1996 – Siivekäs 20(1): 9–21.

Ruokolainen, K. & Kauppinen, J. (toim.) 1999: Kuopion ja Pohjois-Savon linnusto. – Kuopion luonnontieteellisen museon julkaisuja 5. 343 s.

Ruokolainen, K. & Lindholm, A. 1998: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1996 – Siivekäs 19(1): 5–19.

Ruokolainen, K. & Rissanen, E. 2000: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1997 – Siivekäs 21(1): 20–31.

Silveri Jussila in memoriam

Sain 4. huhtikuuta 2002, juuri hehkeimmän kevään kynnyksellä, ystävältäni puhelinsoiton, jota olin alitajuisesti pelolla odottanut. Silveri oli poistunut keskuudestamme toinen päivä huhtikuuta. Yksi uskollisimmista ja pitkäikäisimmistä ystäväistäni oli poissa. Tutustuin Silveriin lintuharrastuksen alkuaikoina, 70-luvun lopulla luontokuvaillassa, jossa hän näytti diakuvia Islannin matkaltaan. Ei kesänyt kauan, kun Silveri jo kutsui ujon koulupojan mukaansa linturetkille!

Silveri syntyi Yli-lissä 12.11.1938. Hän tuli opettajaksi Kiuruvedelle Koivujärven kyläkoululle 1965, josta siirtyi opettajaksi Rapakkojoen koululle 1969. Rapakkojoella Silveri asui aina vuoteen 1994, jolloin hän joutui sairaseläkkeelle. Silveri eli vaatimatonta elämää pienen kyläkoulun opettajana. Hän asui koulun pihapiirissä ja viihtyi selvästi; remontin ajaksi keskustaan rivitaloon ajettuna hän totesi monesti: "Voi kun jo pääsisä pian takaisin koululle!" Hän piti yllä kylän koulua myös taloudellisesti vaikeina aikoina, kun koulun jatkaminen oli epävarmaa. Silveri viihtyi silminnähden pienen kyläkoulun kansankynttilänä. Hän oli oppilaiden mukaan pidetty opettaja: jämäkkä, asiallinen ja tasapuolinen. Luonnontuntemus oli osana opetusta. Keväällä luokassa olevaan vihkoon sai merkitä havaintoja muuttolinnuista ja luokassa oli havaintomateriaalina parikymmentä täytettyä lintua. Välillä Silverillä oli myös hoidettavana loukkaantuneita lintuja.

Kun vierailin Silverin luona, puhelin soi usein. Kyläläiset ja muut ihmiset soittelivat

luontohavaintojaan. Kaikki tiesivät hänen lintuharrastuksestaan, vaikka hän ei korostanut sitä mitenkään erityisesti. Talvikaudella pohdimme koululla monesti kahvipöydän ääressä erilaisia enemmän ja vähemmän tieteellisiä kysymyksiä linnuista ja luonnosta yleensä. Silveri oli mielialleensä neutraali, mutta toi myös kantansa esille. Koskaan hän ei tuonut turhaan itseään esille rehentelemällä tai kehumalla, korkeintaan huumorin pilke silmässä. Silveri oli humoristi, joka otti elämän vastaan rennosti – pilke silmäkulmassa.

"Linnuista muodostui Silverin rakas perhe" totesi hänen veljensä poismenon jälkeen, omaa perhettä kun ei ollut. Rengastus oli Silverin intohimo. Vielä viimeisinä vuosinaan, kun hän ei jaksanut kiivetä puuhun, hän rengasti apulaisen avustuksella kotiseudullaan Yli-lissä. Rengastajan ura alkoi vuonna 1957. Kaikkiaan rengastuksia kertyi 10360 kappaletta 88 eri lajista. Petolinnot, erityisesti pöllöt kiinnostivat Silveriä. Helmipöllöjä hän rengasti 1261, viirupöllöjä 347 ja lapinpöllöjä 36 kappaletta. Kanahaukkoja hän merkitsi 125, tuulihaukkoja 144 ja hiirihaukkoja 67 kappaletta. Myös muista lajeista tuli huomattavia rengastusmääriä. Silverillä oli kotitilansa päärakennuksessa pääskyjä varten pesälaatikoita, joista hän rengasti 649 teräväpääskyä ja 581 räystäspääskyä. Muina mielenkiintoisina rengastuksina voidaan mainita leppälinnun 178, pähkinänaakkelin 51 ja kalatiiran 450 rengastusta. Eniten löytöjä tuli räystäspääskystä, 85 kappaletta ja viirupöllöstä, 57 kappaletta. Silverillä oli kattava pönttö-

© Timo Hämäläinen

verkosto helmi- ja viirupöllölle koulun ympäristössä. Kevättiltojen kuunteluretket, pönttöjen tarkistukset ja rengastus olivat jokavuotiset vakiopuuhat. Ilman Silveriä olisi Ylä-Savon lintutietous paljon huterammalla pohjalalla.

Silveri oli kiinnostunut koko Suomen luonnosta ja hän oli radion luontoillan vakio-kuuntelija. Hän oli luonnon-suojelija ja oli perustamassa Kiuruvedelle luonnon-suojeluyhdistystä. Vaikka Rapakkojoen koulusta muodostui Silverin elämän kiintopiste, hän ei unohtanut kotiseutuaan. Koulun kevätjuhlan ja entisten oppilaiden lakkiaisjuhlien jälkeen kessäloma alkoi paluulla Yli-lihin, lijoen varteen.

Teksti Silverin kuolinilmoituksesta: "On uupunut kurki-parvi yllä tienoon, ja ennen kuin se häipyi hämääseen,

sen kiilassa voin nähdä välin pienen, kuin paikan – jonka joudun täyttämään. Niin minäkin pois lähdän ikiteille ja yhdyn parveen sulavaan. Soi linnunhuudoin hyvästäni teille ken minua jää tänne kaipaamaan."

Olemme keväällä, 90-luvun puolivälissä, aikeissa mennä tarkastamaan Silverin pönttöä. Nousemme autosta ja lähdemme kävelemään pitkin peltoa kohti metsänreunaa. Silveri pysähtyy, haukkoo henkeään... "Ei tästä mitään tule, happi loppuu"... Seisomme vaitonaisina, molempien tuska on suunnaton, käännyimme hiljaisina takaisin, kohti autoa...

Kiitos Silverille yhteisistä retkistä ja ystävytydestä.

Timo Hämäläinen

Benjamin Ståhlbergin pöntöt

"Pesimäpönttöjä laululinnulle ei täällä Pohjois-Savossa ole ennen laitettu. Nyt niitä kuitenkin alkaa vähin erinäkyä kaupunkien lähistöllä ja herraskartanoiden puistoissa."

Nämä sanat ovat Benjamin Ståhlbergin (1859-1915) pienestä "Lintusuojelus"-kirjasta, jonka hän sai valmistelluksi painokuntoon elämänsä viimeisinä päivinä. Kirjanen ilmestyi Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistyksen julkaisemana keväällä 1916.

Ståhlberg oli kehitellyt ja koekellut lintujen erilaisia asumuksia vuosikymmenien ajan keräten tietonsa suosituksi tulleeseen suojeluopaseeseen, jonka toinen painos otettiin vuonna 1924 ja kolmas 1926.

Ståhlbergin ja muiden luonnonystävien opastamana ihmiset kotiuttivat kottaraiset pihapiirinsä pesäpönttöihin Kuopion seudulla 1900-luvun alussa. Mutta nyt, satakunta vuotta myöhemmin, pihojen laulajat ovat käyneet kovin vähiin.

Onko sopivia pönttöjä enää puissa riittävästi? Onko niitä kaikille kolopesijöille, myös metsissä? Lintujen asuntotilanne ei ole helpottunut sitten Ståhlbergin aikojen, päinvastoin.

Mutta mikä on "savolaismallisen" pöntön historia, mistä kololintujen suojelu alkaa – mikä on Benjamin Ståhlbergin perintö?

Hyödyksi ja iloksi, lintujen parhaaksi

Ihminen on alunperin asettanut pesäpönttöjä omaksi hyödykseen. Vielä 1800-luvun lopulla pidettiin rantavesillä yleisesti munitus-uuttuja; telkänmunat olivat keväisin kysyttyä tavaraa, jolla telkkä sai maksaa asuntonsa vuokran. Kun laki kielsi munituksen, uutut alkoivat kadota rannoilta. Myöhemmin – runsaamman telkäreitin toivossa – metsästäjät ryhtyivät taas houkuttele-

maan telkkiä pesäpönttöihin omille riistavesilleen.

Ståhlberg näki aikanaan myös merkkejä pyyteettömästä lintujen suojelusta. Pihapiirien pääskyille laitettiin räystäsiin lautoja ja tuohitöteröitä, että pesät pysyisivät koossa ja paikallaan. Ja uudistulokkaana kottarainen, tuo pihojen "rattoisa toveri" – niin kuin Ståhlberg sitä kutsui – oli maamiehen suosiossa. Pöntötys kotiutti sen nopeasti savolaiseen kulttuuriympäristöön.

Pesäpöntöistä ja niiden asukkaista tiedämme nyt monin verroin enemmän kuin sata vuotta sitten, mutta monet Ståhlbergin ajatukset ovat ajankohtaisia.

Luonnonystävillä oli huoli metsistä ja niiden linnuista jo sata vuotta sitten. Metsät oli paikoin kaskeamalla hävitetty ja "tehokas metsien hoito" levisi epäilyttävällä tavalla kolometsiin. Kulttuurimaiden kokemus ja omatkin havainnot todistavat, että nykyaikainen metsänhoito karkottaa linnut, Ståhlberg kertoi huolestuneena. Metsät puhdistetaan, kelot ja lahot kolopuut kaadetaan – metsä on kuin huvipuisto. Onneksi ei meillä vielä ole niin puhdasta, hän lisäsi, kuten monin paikoin kehittyneimmissä maissa.

Siivekkäät ovat maamiehen ja metsänhoitajan parhaita ystäviä, Ståhlberg valisti viitaten viljelmien tuholaisongelmiin: "Käytännölliset maamiehetkin, jotka ovat avuttomia tuhohyönteisten lukematomien laumain hävitykselle, niin metsässä kuin vainoilla, kysyvät huolestuneena – mitä on tehtävä." Hän korosti lintujen käyttävän ravintonaan tuhohyönteisiä ja niiden toukkia, "siksi olisi niitä kaikin puolin suosittava".

Kottarainen, rattoisa toveri

Benjamin Ståhlbergin laulumaille juuri kotiutunut kottarainen sai erityisen maamiehen ystävän arvon. Ståhlberg

oli havainnut tämän "rattoisan toverin" levittäytyvän pesäpönttöjen ansiosta niin kaupunkiin kuin maaseudullekin. Sen oli havaittu pesineen Kuopion tuomiokirkon tornissa ja puistojen puunkoloissa, mutta mielellään myös keino-tekoisissa rakennelmissa. Ståhlberg tiesi kertoa laajemminkin lajin esiintymishistoriasta ja elinympäristöstä:

"Etelämmässä, missä viljelyksellä on vuosisadat takanaan, on kottarainen lyöttäytynyt ihmisen seuralaiseksi. Eteläisen seudun ikivanhat lehtipuut, joihin ajanhammas on syönyt rokamia, koloja ja kolpperoita, antavat kyllä monelle kottaraisparille suotuisan pesäpaikan. Vaan tuskinpa olisi mahdollista ne tuhansin kohoavat kottaraislaumat, joita esim. Pohjois-Saksan nummilla näkee lautumella karjalaumojen kanssa, elleivät ihmiset olisi niitä auttamassa keino-tekoisina pesimäpönttöineen."

Ståhlberg esitteli Lintusuojelus-kirjassaan kaksi kottaraisen asuntomallia, jotka ovat helposti raakalaudasta valmistettavia, vaivatta hoidettavia ja silmillekin siroja. Hänen perusmallinsa olivat "tuulimyllymalli" ja "tavallinen malli". Pöntöt olivat puhdistusta varten sivusta avattavia, muuten tavallinen malli vastasi jotakuinkin nykyistä kottaraisen lautapönttöä. Lentoaukon halkaisija oli noin viisi ja puoli senttiä.

Muita kolopesijöitä

Pitkään linnunpönttöjä ripustettiin vain telkille tai kottaraisille. Mutta Ståhlberg tunsikin myös muut paikalliset kololinnut ja niiden tarpeet. Telkänpöntöissä hän oli havainnut joskus "kuokkavieraina" isokoskelon ja helmipöllön. Koska syvien metsien pöllöt ymmärrettiin myös pienten kololintujen vihollisiksi, enenkaikaan ei voitu ajatella, että niitä lintusuojelun nimissä autettaisiin – että annettaisiin ehdoin tahdoin pihojen

suositut laululinnut metsän pedon suuhun.

Sen sijaan leppälinnuille, käenpiiloille, kirjosiapoille, talitiaisille sekä pienimmille hömö- ja töyhtömaisille Ståhlberg asetteli tuulimyllymallin ja tavallisen mallin erikokoisia sovellutuksia. Leppälinnulle ja käenpiilolle hän suosittelee neljän sentin ja hömömaiselle kolmen sentin lentoaukkoa.

Ståhlberg luonnehti kololintujen runsautta, samoin kuvasi lajin keskinäisestä kinaa ja kilpailua sopivista koloista. Hänen mukaansa leppälintu oli yleisin pönttöön pesivä lintu Pohjois-Savossa, ja käenpiikaakin hän piti yleisenä. Mainittakoon, että hänen koealallaan Kehvon huvilan pöntöissä, noin puolentoista hehtaarin sekametsässä, oli pesinyt säännöllisesti kolme tai neljä leppälintuparia, ja käenpiika parinkymmenen vuoden ajan säännöllisesti. Talitiaista ja kirjosiappa – mustankirjavaa paarmalintua, niin kuin silloin sanottiin – Ståhlberg luonnehti niinikään yleiseksi pönttölinnuksi. Kirjosiapon hän oli huomannut leppälinnun riitatoveriksi. Hän oli havainnut kiistaa pesimäpöntöistä leppälinnun, talitintin ja kirjosiapon kesken.

Noista ajoista tilanne on kovinkin paljon muuttunut. Leppälintu on harvinaistunut kololintu, samoin käenpiika, verrattiinpa tämän päivän tilannetta Ståhlbergin tai von Wright-veljesten aikoihin. Kolokilpailu tuskin on yhtään hellittänyt – mukaan ovat tulleet uusina lajeina viime vuosikymmeninä runsastuneet sini- ja kuusitanen. Ja metsätalouden ehdot koventavat kaiken aikaa kilpailua. Näin kovaa se ei liene koskaan ollut.

Kaikki kololinnut sinitaisesta viirupöllöön tarvitsevat omien mittojensa mukaisia asuntoja pihossa, rannoilla, rauhallisissa puistometsissä ja eritoten nykyisissä talousmetsissä. Edellä mainittujen lajien lisäksi Ståhlberg mainitsi vielä puukiipijän ja harmaasiapon, unohtamatta sy-

dänmaan tervapääskyjä, paimenpoikana ollessaan:

"Tässä yhteydessä mainitsen, että kerran, siitä on jo kauan, paimenpoikana ollessani, näin sydänmaalla keskellä korpea tervapääsky-kolonian. Korven sisällä oli vähäinen haapalehto, korkeita miltei oksattomia haapoja. Haapojen yläosassa oli koloja ja niistä puikkelehtivat tervapääskyt sisälle ja ulos. Kolot olivat kai tikkojen entisiä pesäkoloja.

Tämä tervapääskyparven näkeminen keskellä synkintä korpimetsää teki minuun niin haihtumattoman vaikutuksen, että tuo kuva on ilmielävänä nytkin vielä mieleissäni.

Tervapääskynkin voi siis lukea pönttöön pesiviin lintuihin."

Huomautuksia:

Benjamin Ståhlberg oli saanut tietoa linnunpöntöistä ainakin saksalaisen vapaaherra Hans von Berlepschin kirjasta Yleinen lintusuojelus

(sen perustelu ja toimeenpääntö), jonka A. J. Mela oli suomentanut ja suomalaisiin oloihin soveltanut ja joka ilmestyi Vanamo-seura julkaisemana 1902. Menemättä syvemmälle lintujen suojelun historiaan viittaan lyhyesti Melan suomennoksen esipuheeseen: "Lintusuojelus ei ole Suomessa uusi. Olihan jalo kansalaisemme Z. Topelius sen lämmin harrastaja ja lukuisat "kevätyhtiöt" ovat tätä harrastusta koettaneet nuoriin levittää. Mutta tämä harrastus koskee yhtä paljon vanhempaa sukupolvea ja koskettaa likeisesti maamiehen taloudellista etuakin."

Kololintuja ja pesäpönttöjä käsittelevästä kirjallisuudesta mainittakoon ainakin ansiokkaat Ohjeita lintujen suojelemiseksi (Brander 1959, KLYY:n julkaisuja, sarja A: 6), Kololintujemme suojelu (Haapanen & Vaarna, Suomen Luonto 1/1971) sekä Kololinnut ja muut pökölöpesijät (Hautala 1977, teksti Kaikusalo & Kellomäki).

Jukka Kauppinen

Mitä pikkupönttöihin tulee...

Kokeita ja kokemuksia metsistä ja peltonreunoilta

Minkäkokoisia lentoaukkoja linnunpöntöissä tulisi suosia, jotta pikkulinnut hyväksyisivät ne asunnoikseen – ja miten tiheään pönttöjä on syytä ripustella? Päätin kerran ottaa asiasta selvää tarjoamalla yllin kyllin sopivia vaihtoehtoja kotiseutuni pienille kolopesijöille: ottakaa sopivaa!

Närevaaran koeala

Suonenjoen Jalkalantien läheisyyteen, kotipaikkani Närevaaran ympärille, perustettiin 1970-luvun lopulla pienten kololintujen reservaatti ripustamalla pikkulinnunpönttöjä suunnitelmallisesti noin kolmen neliökilometrin alueelle. Ensimmäinen erä – noin 100 pönttöä – oli maastossa pesimäkautena -78, ja täydennysten jälkeen pesimäkaudella -80 oli tarjolla noin 220 pönttöä.

Pöntöt tehtiin raakalaudasta Haapasen & Vaarnan ohjeiden mukaan (Kololintujemme suojelu, Suomen Luonto 1/1971). Pienimmän mallin (I) lentoaukon halkaisija oli 28 mm. Seuraavaa mallia (II), jota tehtiin eniten, oli tarjolla sekä 30 että 32 millin lentoaukoilla. Erotan ne tässä eri

malleiksi: II/30 ja II/32. Suurin koko (III) oli mitoiltaan muita tilavampi; sen lentoaukko oli 45 mm. Pöntöt varustettiin huolto- ja tarkastusta varten avattavin katoon. Ripustuskorkeus oli noin 1.5 metriä.

Pikkupönttöjä I-II ripustettiin metsiin ja pellonreunoihin linjoihin 50 metrin välein erisuuruisia lentoaukkoja vuorotellen. Suurin osa pöntöistä vietiin nuorien rämemänniköiden yhdensuuntaisten ojituslinjojen varsille tai lähipeltojen reunoihin, joissa ei juuri ollut luonnonkoloja eikä kolopesijöitä. Lisäksi pöntötettiin muutamia pihvoja ja rantapuistikoita.

Mallia III ripoteltiin muita harvempaan, yleensä kottaraisa houkutellen, pihvojen ja peltojen lähelle. Niitä oli käytössä vasta vuodesta 1979 lähtien.

Pesintä tarkistettiin vuosina 1978-80 lähes kaikista pöntöistä (vuonna 1978 tarkistettiin 98, 1979 183 ja 1980 199 pönttöä). Myöhempien vuosien tulokset olen jättänyt syrjään, sillä oravat ja käpytikat alkoivat osallistua koejärjestelyihin avartamalla pönttöjä mieleisikseen.

Tarkastuskierrokset ajoitettiin yleensä kesäkuulle niin, että lähes kaikki asukkaat tavoitettiin – muutama varhainen pikkutinttipokue oli tosin saattanut salaa paeta maailmalle. Toiseen kertaan pesi-

Tarjottujen pikkupönttöjen määrät sekä todetut asukkaat (su-luissa osuus prosentteina tarjotuista) Närevaaran koealalla vuosina 1978-80.

Malli/lentoaukon suuruus, mm	I/ 28	II/ 30	II/ 32	III/ 45	Yht.
Tarjottuja pönttöjä	100	131	185	65	481
Kirjosieppoja	4 (4)	23 (18)	45 (24)	–	72 (15)
Talitiaisia	–	9 (7)	21 (11)	7 (11)	37 (8)
Kottaraisia	–	–	–	4 (6)	4 (1)
Töyhtötaisia	–	–	1 (1)	–	1
tuntemattomia 9 (2)	–	–	3 (2)	6 (3)	–
Yhteensä asuttuja (% tarjotuista)	4 (4)	35 (27)	73 (39)	11 (17)	123 (26)

viä tai muita myöhäispesijöitä ei ole otettu lukuun. Pönttöjen tarkastukseen ja huoltoon osallistuivat lisäksi Liisa Kauppinen, Mikko Pryl ja Jorma Tuomainen.

Sieppo, sieppo, tintti...

Joka neljäs Närevaaran koe-alan pönttö oli asuttu. Jo ensimmäisenä vuonna 24 % pöntöistä oli käytössä, sitten 28 % ja 24 %. Enimmillään, vuonna 1979, pönttöihin pesi 52 paria.

Alueella pesi keskimäärin yksi pari kahdensadan metrin välein. Pinta-alaan suhteutettuna runsaudeksi saadaan laskutavasta riippuen noin 0.5 paria hehtaaria kohti, eli neliökilometriä kohti suunnilleen 50 paria.

Runsaimmin pesijöitä oli pihossa ja rantametsiköissä, noin sadan metrin etäisyydellä toisistaan – joskus runsaamminkin. Vähiten niitä riitti karuille rämemänniköille, vain noin puolen kilometrin välein.

Kolonnustun koostumus oli yksinkertainen: sieppo, sieppo, tintti...

Peräti kaksi kolmasosa pönttöjen asukkaista oli kirjosiippoja. Ne asuttivat vuosittain 13-17 % tarjotuista asunnoista. Suosituin lentoaukko oli 32 mm, mutta siepoille kelpasi myös astetta pienempi (30 mm) vaihtoehto, toisinaan sitäkin ahtaampi (28 mm). Suurimpiin pönttöihin ne eivät vahingossakaan menneet.

Talitiaisten käytössä oli vuosittain 8-9 % tarjotuista pöntöistä. Niiden mieleen oli vaihtoehto II/32, mutta yhtä suosittu oli avarampi malli III. Kirjosiippoja harvemmin ne kotiutuivat ahtaampireikäiseen malliin II/30. Tätä pienemmästä lentoaukosta talitintti ei enää mahdu sisään. Sensijaan joskus talitintit ovat suuruuden perään – olen tavannut niiden pesiä myös telkänpöntöistä.

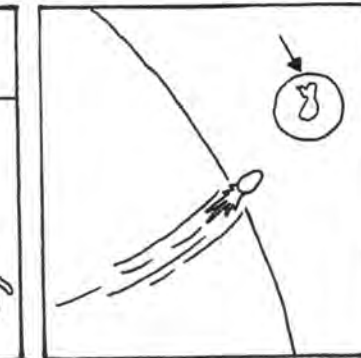
Talitiaisten lisäksi vain neljä kottaraisparia pesi III/45 mallin pöntöissä, kaikki samana vuonna, 1980. Kolme niistä kotiutui kotipihaan ja yksi pari rantapellolle. Myöhemmin jokunen leppälintu

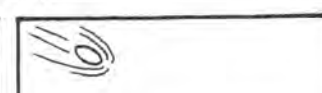
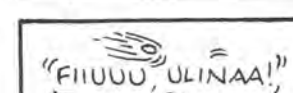
SAMAAN AIKAAN TOISESSA GALAKSISSA

GALAKSIEN VÄLISTÄ RENGASTAJAA TARVITAAN JÄLLEEN

HETKEN KULUTTUA...

on asunut kottaraismallin asunnossa, joskus myös pihoravat. Talvisin varuspönlöt ovat käyttäneet niitä ruokavarastoinaan.

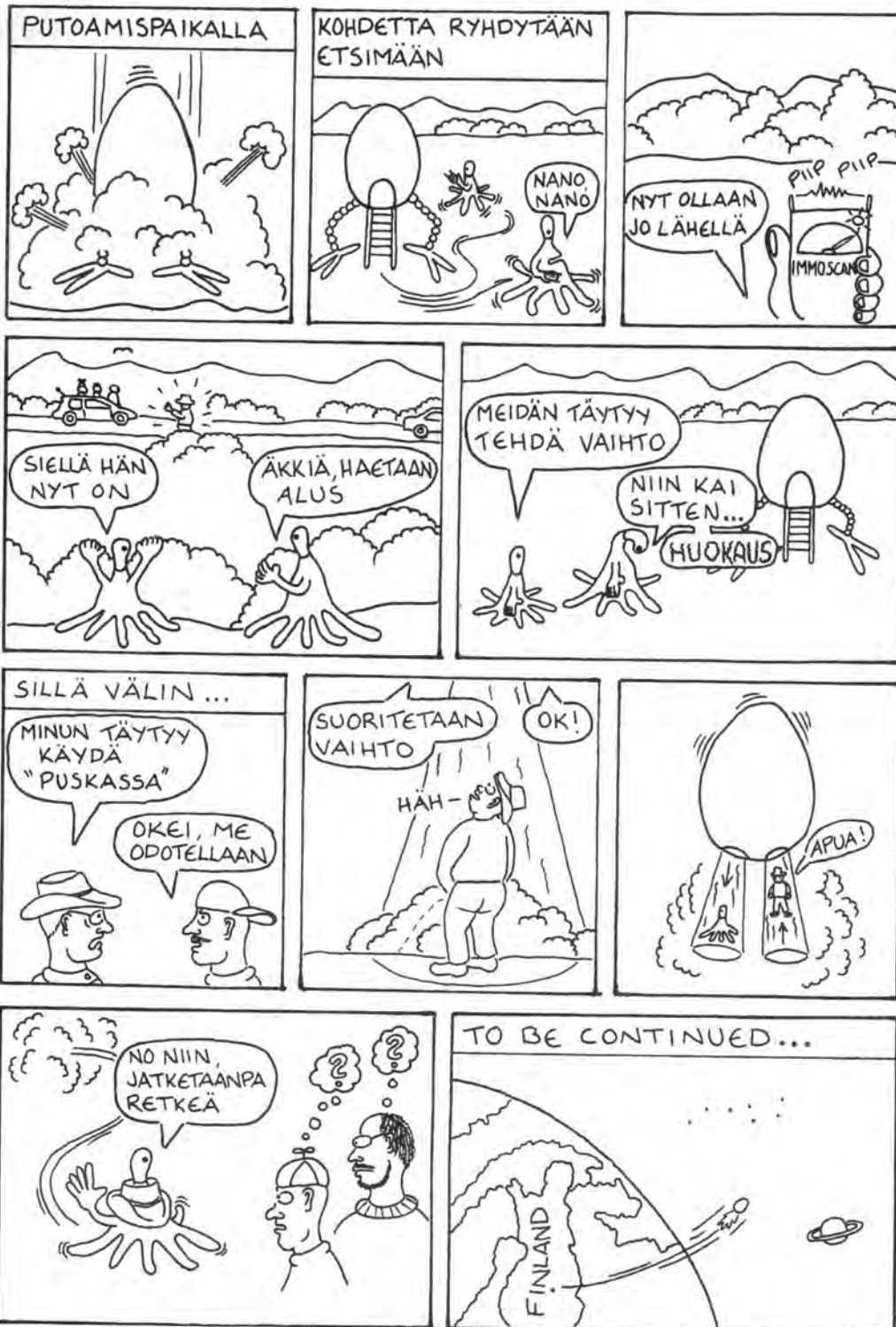
Entä sitten pikkutiaiset, joita ajatellen porattiin pienimmät lentoaukot. Vain töyhtöinen löydettiin, ja sekin oli valinnut "väärin" eikä mennyt sille tarkoitettuun pikkureikäiseen. Tulos olisi saattanut olla parempi, jos pönttöihin olisi laitettu täytettä – ehkä hömötiaiset olisivat tyhjennelleet niitä itselleen mieleisiksi.

Näin oli ennen – nyt on toisin

Tintti- ja samalla kolotilanne on muuttunut ratkaisevasti viimeisten vuosikymmenten aikana. Sinitäinen oli kotiseudullani vielä 1970-luvun lopulla harvinainen, mutta kotiutui nopeasti pihapönttöjen vakioasukkaaksi. Myös kuusitiainen oli harvinainen ja oikullinen esiintyjä. Yleistyesään siitä on tullut pikkupönttöjen asukas, joka pesii pihapiirin kuusikossakin.

Vaikka pienimmin lentoaukoin varustetut pöntöt vain aniharvoin kelpasivat pikkulinnuille, tuskin ne olivat niin tarpeettomia, että olisivat jääneet vuodesta toiseen vaille minkäänlaista asukasta, sen tiedän omista nahoistani – niin monesta "tyhjasta" pöntöstä on ampaissia hyökännyt niskaani.

Kesäiset "ampiais-pöntöt" tarjoavat talven tullen lämpimiä ja turvallisia suojia yöpyville tinteille.

Kysymys olemassaolosta ja säilymisestä

Metsien ikärakenne ja puulajikoostumus ovat yksipuolistuneet, kololintujen elinympäristöt köyhtyneet. Vanhat pystyyn kuolevat lahoppokelöt ja kolopuut eivät kuulu nykyisen tehometsätalouden aikaan. Ja avohakkuut vievät siellä täällä kokonaan kolo- ja pökelöpesijöiden olemassaolon mahdollisuudet, kun metsikkö toisensa jälkeen tyhjenee puista ja linnuista

kerralla eikä kolometsän puuluusta ole tietoaakaan.

Kotiseutuni varttuneet metsät ovat vuosi vuodelta huvenneet aukoiksi ja nuoriksi yksilajisiksi istutusmetsiköiksi. Luonnon lahottajasiemille ei ole työtä, ei myöskään kolonnikkareille tikoille ja tinteille.

Jo parikymmentä vuotta sitten lahoppuustoa oli koealallani niukalti. Niinpä kirjosiopot ja talitaiset käyttivät oitis tarjottuja asuntoja. Niiden runsaus oli suurempi kuin maakunnan parhaimmissa

luonnonlaisissa kolometsissä, joissa kirjosiopin ja talitaisen yhteistiheys on noin 20-30 paria neliökilometrillä.

Runsaasta tarjonnasta johtuen kuitenkin suurin osa koealueen pöntöistä jäi käyttämättä. Muut rajoittavat tekijät kuin pesäpaikkojen määrä asettavat omat rajansa kannan kasvulle.

Pihametsiköihin ja järvenrantojen reheviin rantametsiin mahtuu kolopesijöitä monin verroin enemmän kuin karuil-

le rämelle. Parhaimmissa elinympäristöissä on tietävästi melkoinen kilpailu koloista; niinpä pönttöjä kannattaa ripustaa 50-100 metrin päähän toisistaan. Köyhemmissä elinympäristöissä riittää pönttö muutaman sadan metrin välein.

Varmimmin asutuksi tulevat ne pikkupöntöt, joiden lentoaukon halkaisija on 32 mm. Niihin asettuu suurin osa talitaisista ja kirjosiopoista. Kilpailua pesäpaikoista voi lieventää tarjoamalla riittävästi erikokoisia lentoaukkoja. Kirjosioppo on mieltynyt pienempiin lentoaukkoihin kuin talintintti – ja pikkutintit kaikkein ahtaimpiin, joihin eivät muut enää mahdukaan.

Pienin lentoaukoin (28 mm) varustetut pöntöt jäivät yleensä autoiksi, tosin niiden tarve on kasvanut vähitellen sini- ja kuusitaisen runsastuessa.

Kottaraistilanne on tunnetusti murheellinen. Jo 1970-80-lukujen taitteessa pöntöt jäivät tyhjiksi; vain muutama pari asusti enää tuolloin kotini läheisyydessä. Yhtään paria en onnistunut houkuttelemaan enää läheisen maatalousoppilaitoksen piha-alueelle, jossa 1950-60-lukujen vaihteessa piha oli laulua täynnä, ja samassa pihakolovussa saattoi olla monta pesää!

Miten kottaraisten lopulta käy maaseutuuympäristön muutosten keskellä – säilyykö edes pieni kanta? Keväällä 2000 onnistuin saamaan pellonreunaan näkysälle ripustamiini uusiin pönttöihin kolme paria, menneenä kesänä niissä pesi kaksi pariskuntaa.

Jospa lohdutonta kottaraistilannetta voitaisiin edes hiukan kohentaa pönttökampanjan avulla. Miltei kaikkialla näyttää olevan huutava pula kottaraispöntöistä. Nykyisin ripustetaan enimmäkseen pieniä pönttöjä, ehkä sen vuoksi ettei kottaraisia näy enää pihossa eikä pellonreunoissa edes kevätmuuton aikaan. Jospa kokeilisimme houkutella niitä rippeitäkin hyville paikoille sukuaan jatkaamaan – jospa niiden pesimismenestys voisi olla alkua nykyistä paremmille ajoille.

Jukka Kauppinen

Pohjois-Savosta ilmoitettavat lintuhavainnot vuod

Tälle aukeamalle on koottu lajilistat ja lyhyet ilmoitusohjeet Pohjois-Savosta ilmoitettavista lintuhavainnoista. Tarkempia ohjeita esim. erilaisista lyhenteistä löydät kotisivun kautta (osoite pääkirjoitussivulla). Ilmoittaessasi havaintoja huomaat, että tämän luettelon idea on olla hierarkkinen: tarkasta ensin kohta 1. sitten 2. ja lopuksi 3.–4. jne., jos tekemääsi havaintoa ei löydy listoilta, sitä ei tarvitse ilmoittaa! Lajien suomenkieliset nimet on järjestetty aakkosjärjestykseen niiden löytämisen helpottamiseksi.

Pääasiallisesti havainnot kannattaa ilmoittaa kuikkakantaan. Ohjelma on saatavissa Yliuoman Jarmolta (yhteystiedot pääkirjoitussivulla). Havaintoja voi myös ilmoittaa kuikkaverkkoon, nettisivun palauteomakkeen kautta, havaintokorteilla (saa yhdistykseltä) ja ihan vaikka erillisillä paperilapuilla. Tärkeintä on, että ilmoittaa havainnot.

AHK:n (alueharvinaisuuskomitean) alaisista havainnoista täytetään aina AHK-lomake. Tavallisimpien lajien muutto- ja vaelushavainnot toimitetaan erikseen sekä keväältä että syksyiltä kuikkakantaan, kuikkaverkkoon, erillisellä muuttokaavakkeella tai paperilla. **Korostettakoon**, että jonkun lajin esiintyessä runsaana yksittäisellä alueella (esim. pikkuvarpunen Varkaudessa, hemppo Siilinjärvellä), on havainnoijan oman harkinnan käyttö sallittua havaintoja ilmoitettaessa: jokaista ylilentävää tai vilahdukselta nähtyä lintua ei ole tarpeen kirjata, vaan keskeistä on ilmoittaa esiintymistä hyvin luonnehtivaa tietoa (suurimmat kerääntymät, parimäärä, pesimä- ja esiintymisalueet). Massamuuttoista ei tarvitse kirjata tietoja parvittain – yhteismäärä, parvien määrä, suurimmat parvet, muuton ajoittuminen ja pääsuunta riittävät.

Talvipakkasilla on hyvää aikaa selailla haviksia ja ilmoittaa listojen mukaan vaikka kaikki vanhatkin havainnot!

Eelis Rissanen

1 Alueellisen harvinaisuuskomitean tarkastamisen vaativat lintuhavainnot

Seuraavista lajihavainnoista vaaditaan alueellisen harvinaisuuskomitean tarkastama AHK-kaavake, ennen kuin havainnot voidaan katsoa julkaisukelpoisiksi. Huomaa muutamien lajien kohdalla olevat poikkeukset; esimerkiksi pikku-uikun talvihavainnot voidaan ilmoittaa ilman AHK-kaavaketta esim. sähköpostilla tai erillisellä paperilla. Myös muut selvästi tavanomaisesta poikkeavat havainnot (esim. ennätysaikaiset kevähavainnot, erikoiset talvihavainnot, ennätysmyöhäiset syyshavainnot) voidaan alistaa AHK:lle tarkastettaviksi. Rengastetusta AHK-listan lajista ei tarvitse kaavaketta täyttää vaan se ilmoitetaan normaalisti esim. sähköpostin kautta.

alliaahka 1)
aro-/niittysuohaukka
arosuohaukka 2)
avosetti
etelänkiisla
haahka
haarahaukka
harmaasorsa 3)
heinäkurppa 4)
hippiäisuunilintu
isokirvinen
isolokki
isosirri 5)
jalohaikara
jääkuikka
jääkuikkalaji
kangaskiuru
keltahemppo
keräkurmitsa 6)
kihu-laji
kiiruna
kiljuhanhi
kilju-/pikkukiljukotka
kirjokerttu
kultasirkku
kuningaskalastaja
kuovisirri 7)

kyhmyhaahka
kyhmyjoutsen
lampiviklo
lapintiira
lapinuunilintu
leveäpyrstökihu
liejukana
luotokirvinen
lyhytnokkahanhi
maakotka 8)
mandariinisorsa
mehiläissyöjä
merikihi
merisirri
mustahaikara
mustaotsalepinkäinen
mustapäätasku 9)
mustapyrstökuiri 6)
mustatiira
niittysuohaukka
peltopyy
pikkuhuitti
pikkujoutsen
pikkukajava
pikkuruokki
pikkusirkku
pikkutiira

pikku-uikku 1)
pulumssirri 5)
punajalkahaukka
punakaulahanhi
rantakurvi
rastaskerttunen
riskilä
ristisorsa
riuttatiira
ruokki
ruostesorsa
räyskä
sepelhanhi 10)
sininärhi
sinipyrstö
sitruunavästäräkki
taigauunilintu
tiibetinhani
tunturihaukka
tunturikihi
turkinkyyhky
turturikyyhky
valkoselkätikka 11)
viiksitimali
viiräinen 12)
virtavästäräkki

2 Kaikki havainnot

Seuraavista lajeista ilmoitetaan kaikki havainnot. Näistä lajeista ilmoitetaan siis myös kaikki pesimä- ja talviaikaiset havainnot sekä pesimäbiologiset tiedot.

alliaahka 1)
harjalintu
harmaahaikara
harmaapäätikka
harmaasorsa 2)
heinäkurppa 3)
hiiripöllö
huuhkaja
idänuunilintu
iso-Falco
isokäpylintu
isosirri 4)
jänkäkurppa
jänkäsirriäinen
kaakkuri
kanadanhanhi
karikukko
kattohaikara
kaulusaikara
kehrääjä
kerkurmitsa 5)
kirjosiiipikäpylintu
koskikara
kuhankeittäjä
kultarinta
kuovisirri 6)
kuukkel

käenpiika
lapasotka
lapinpöllö
lapinsirri
lapintäinen
lehtopöllö
luhtahuitti
luhtakana
luhtakerttunen
maakotka 7)
merihanhi
meriharakka
merikotka
merilokki
merimetso
mustaleppälintu
mustapyrstökuiri 5)
mustapääkerttu
muuttohaukka
nokkavarpuksen
pensassirkkalintu
pikkusieppo
pikkusirri
pikkutikka
pikku-uikku 1)
pikkuvarpunen
pilkkasiipi

pohjantikka
pulumssirri 4)
punajalkaviklo
punakuiri
pähkinähakki
pähkinänakkeli
riekko 8)
ruisräikkä
ruskosuohaukka
rytikerttunen
satakieli
sepelhanhi
sepelrastas
suosirri
tundranhanhi
tundrakurmitsa
tundraurpiainen
tunturikiuru
tunturipöllö
tylli
uuttukyyhky
valkoposkihanhi
valkoselkätikka 9)
varpuspöllö
vesipääsky
viitakerttunen
viitasirkkalintu
vuorihemppo

2000 jälkeen

3 Pesimäaikaiset havainnot

Seuraavista lajeista ilmoitetaan pesimäaikaisia tietoja. Ilmoitettavat havainnot on eritelty ryhmittäin, joista kerätään erityyppisiä tietoja.

A Kaikki pesimäaikaiset havainnot riippumatta siitä, mitä lintu teki tai miten se käyttäytyi, sekä **pesimäbiologiset tiedot**.

alli
ampuhaukka
härkälintu
hemppo
isolepinkäinen
kapustarinta
lapinkirvinen
lapinsirkku
metsähanhi
mustakurkku-uikku
mustalintu
mustavaris
mustaviklo 1)
naakka 2)
piekana
pikkukuovi
pulumunen
pyrstötiainen
sinirinta
suokukko 1)
taviokuurna
tikli
tilhi
uivelo

1) ei aikaisia syysmuuttajia
2) Iisalmen taajama-alueen ja Varkauden ulkopuolelta

B Pesä- ja poikuehavainnot sekä reviirit (laulavat tai soidintavat koiraat, pysyvää reviiriä pitävät, varoittelevat tai ruokaa kantavat linnut) ja **pesimäbiologiset tiedot**.

helmipöllö
hiirihaukka
kalasääski
kanahaukka
korppi
kuikka
kurki 1)
kuusitiainen 2)
laulujoutsen 3)
mehiläishaukka
nuolihaukka
palokärki
pikkulepinkäinen
pikkutylli
punasotka
sarvipöllö
selkälökki
sinisuohaukka
sinitäinen 4)
suopöllö
tuulihaukka
varpushaukka
viirupöllö

C Arviot tai tiedot selvä-
crajaisten alueiden (kuten järven, suon, lintuluodon, kylän, kunnan) **pesimäkan-**
noista.

harmaalokki
heinätavi
isokoskelo
jouhisorsa
kalalokki 1)
kalatiira 2)
kesykyhky
kottarainen
lapasorsa
metso 3)
naurulokki
nokikana
pikkulokki
tervapäsky 4)
törmäpääsky 5)

1) suopesinnät
2) suopesinnät; yli 10 parin luotokoloniat
3) soidinpaikat ja niiden kukkojen lukumäärä
4) taajama-alueiden ja asuinrakennusten ulkopuoliset pesimäpaikat
5) lisätiedoksi törmän tarkka sijainti

- 1) ei talviaikana 1.12.–28.2.
- 2) vanhat koiraat, muut RK:lle
- 3) vain yksittäiset naaraat/naaraspuikuiset
- 4) ei elo-syyskuussa
- 5) ei Sii Raasion ja Mustin syyshavainnot
- 6) ei kevähavainnot
- 7) ei Sii Raasion ja Mustin havainnot, eikä muualta syyshavainnot
- 8) ei nuoria eikä esiikuisia syksyllä
- 9) rotu maura ja alalajilleen määrittämätön
- 10) rotu hrota
- 11) ei säännöllisiltä esiintymispaikoilta
- 12) ei äänneviä kesä-heinäkuussa

- 1) myös ns. luppokurkiparvet
- 2) vain Ylä-Savon kunnista: Iisalmi, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Rautavaara, Sonkajärvi, Varpaisjärvi ja Vieremä
- 3) pesimäpaikka ja poikasten määrä sekä suuremmat kesäiset kerääntymät
- 4) vain erämaaisimmista kunnista: Rautavaara, Sonkajärvi ja Vieremä

4 Talvihavainnot (1.12.–28.2.)

Seuraavista lajeista ilmoitetaan kaikki havainnot talvelta, suunnilleen ajalta 1.12.–28.2. (Selvästi kevätkuuttajiksi tulkittavat linnut ilmoitetaan kevätkuuttolomakkeella!) **HUOM!** Listalla ei ole lueteltu vain poikkeustapauksissa talvella havaittuja lajeja (esim. västäräkki, piekana), joista luonnollisesti ilmoitetaan myös talvihavainnot. Lisäksi kaikista talvilajeista toivotaan ilmoitettavan suuret parvet ja kerääntymät: esimerkiksi 400 tilheä, 50 korppia, ilmoittajan oman harkinnan mukaan. Räkättirastaasta, tilheistä taviokuurnasta ja vihervarpusesta voit talvina, jolloin niitä on vähän ilmoittaa kaikki havainnot.

ampuhaukka
fasaani 1)
haapana
harmaalokki
hemppo
isokoskelo
isolepinkäinen
järripeippo
jouhisorsa
kalalokki
kanahaukka
kesykyhky 1)
kottarainen
kuikka

laulujoutsen
metso
mustarastas
mustavaris
naakka 2)
naurulokki
nokikana
palokärki
peippo
pulumunen
punakylkirastas
punarinta
punasotka
pyrstötiainen

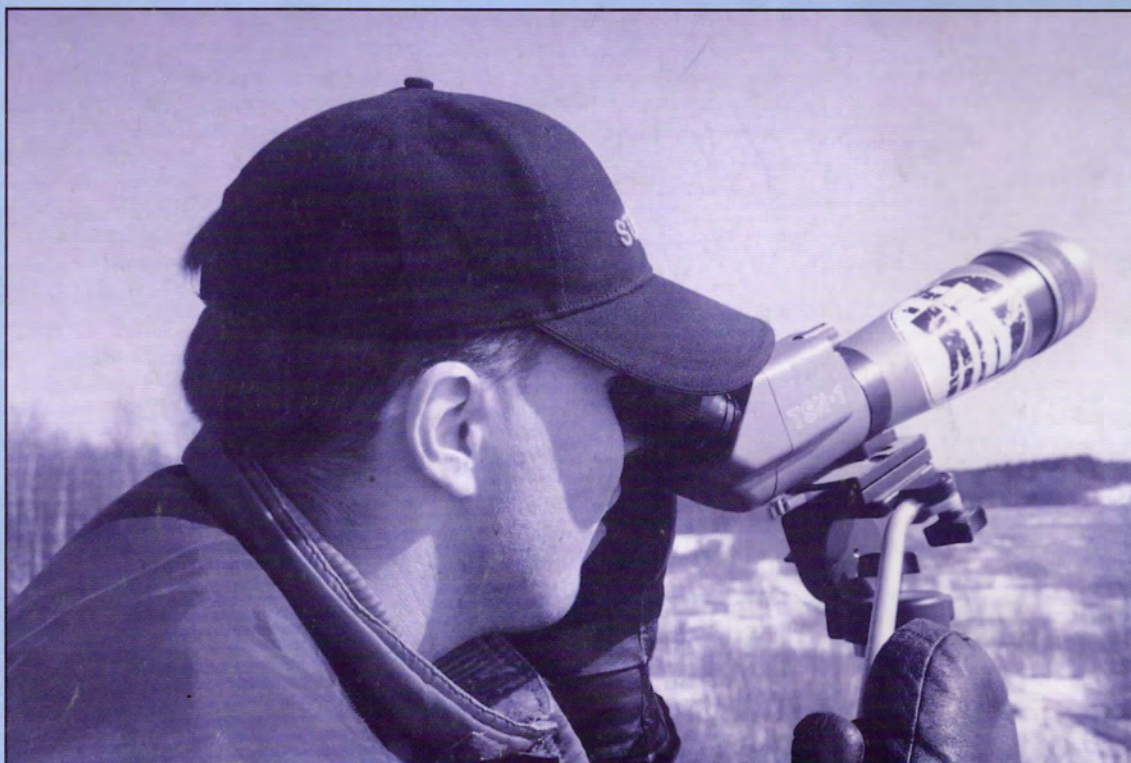
silkkiuikku
sinisorsa
tavi
telkkä
tikli
tukkasotka
tukkakoskelo
tuulihaukka
uivelo
varpushaukka

1) talvikanta/paikka
2) talvikanta/Iis, Kuo, Vrk

- 1) talviaikana 1.12.–28.2.
- 2) koiraat sekä naaraat koiraan seurassa
- 3) elo-syyskuussa
- 4) Sii Raasion ja Mustin syyshavainnot
- 5) kevähavainnot
- 6) Sii Raasion ja Mustin havainnot, sekä muualta syyshavainnot
- 7) syksyiset nuoret ja esiikuiset
- 8) talvihavainnot: yksilömäärä/paikka
- 9) säännöllisiltä esiintymispaikoilta

5 Muut ilmoitettavat havainnot

A) Muutonaikaiset havainnot ilmoitetaan kuikkakantaan, sähköisesti tai muutto ja IPV-lomakkeilla, joita saa yhdistykseltä mm. kokouksissa sekä kotisivun kautta.
B) Valtakunnallisen rariteettikomitean kaavakkeet lähetetään ensin omalle yhdistykselle, josta ne toimitetaan RK:lle. Rariteettikomitean tarkastamisen vaatimat lajit näet mm. Birdlife Suomen kotisivuilta.
C) Talvilintulaskentojen tulokset ilmoitetaan suoraan Helsingin yliopiston eläinmuoseolle, josta ne saadaan yhdistyksen käyttöön.
D) Liito-oravahavainnot otetaan havaintokorteilla mieluusti vastaan arkistoitavaksi ja myöhemmin julkaistaviksi
E) Maakunnassa tehdyistä linnustoselvityksistä toivotaan saatavan yksi kappale yhdistykselle!

©Marko Kelo